

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Taloudellinen katsaus

Kevät 2015

Valtiovarainministeriön julkaisu – 17a/2015

Talousnäkymät

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Taloudellinen katsaus

Kevät 2015

Valtiovarainministeriön julkaisu – 17a/2015

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

PL 28 (Snellmaninkatu 1 A) 00023 VALTIONEUVOSTO

Puhelin 0295 16001 (vaihde)

Internet: www.vm.fi

Taitto: VNHY/Tietotuki- ja julkaisuyksikkö/Anitta Türkkan

Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy, 2015

Kuvailulehti

Julkaisija ja julkaisu-aika	Valtiovarainministeriö, huhtikuu 2015	
Tekijät	Valtiovarainministeriö	
Julkaisun nimi	Taloudellinen katsaus, kevät 2015	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtiovarainministeriön julkaisuja 17a/2015	
Julkaisun osat/ muut tuotetut versiot	Julkaisun kieliversiot: englanti: Economic Survey, Spring 2015 (17b/2015)	
Asiasanat		
Julkaisun myynti/jakaja	Julkaisu on saatavissa pdf-tiedostona osoitteesta www.vm.fi/julkaisut . Samassa osoitteessa on ohjeet julkaisun painetun version tilaamiseen.	
Painopaikka ja -aika	Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy, 2015	
ISBN 978-952-251-673-2 (nid.) ISSN 1459-3394 (nid.) ISBN 978-952-251-674-9 (PDF) ISSN 1797-9714 (PDF)	Sivuja 112	Kieli Suomi
Tiivistelmä Suomen kansantalous on erittäin vaikeassa tilanteessa. Talous on jo pidemmän aikaa supistunut ja nopeaa käännettä merkittävästi parempaan talouskehitykseen ei ole odotettavissa. Kansainvälisen talouden kehitys on viime aikoina ollut kaksijakoista. Venäjän talouden kasvunäkymät ovat jo pidemmän aikaa olleet heikot. Toisaalta monien Suomelle tärkeiden kauppakumppaneiden taloudet ovat kehittyneet suotuisasti. Myös euroalueella maltillinen talouskasvu on käynnistynyt, joskin alueen sisällä on suuria eroja kasvuvauhdeissa. Vuonna 2015 Suomen BKT:n ennustetaan kasvavan vain 0,5 %. Vienti lisääntyy 1,5 % ja vastaavasti tuonti lisääntyy vain prosentin johtuen heikosta kotimaisesta kysynnästä. Yksityinen kulutus kasvaa tänä vuonna 0,5 %. Yksityiset investoinnit laskevat prosentin johtuen lähinnä rakennusinvestointien heikosta kehityksestä. Työttömyysaste nousee tänä vuonna 8,8 prosenttiin. Työllisten määrä tosin hieman nousee, mutta se johtuu suurimmalta osin ikääntyneen väestön työn tarjonnan lisääntymisestä. Inflaatio jää 0,3 prosenttiin ja siitä iso osa on veronkorotusten hintoja nostavaa vaikutusta. Vuoden 2016 kasvuksi muodostuu 1,4 %. Kasvu muuttuu laajapohjaiseksi, sillä huoltotaseen kaikki kysyntäerät vaikuttavat talouskasvuun positiivisesti. Vienti lisääntyy edellisvuodesta 3 %, mutta kotimaisen kysynnän virkoamisen johdosta myös tuonti kasvaa miltei yhtä paljon. Yksityisten investointien kasvu on 4,5 % ja yksityisen kulutuksen ennustetaan lisääntyvän 0,8 %. Työttömyysasteeksi ennustetaan 8,6 %. Inflaatio hiukan kiihtyy, mutta edelleen pysytään reilusti alle kahdessa prosentissa. Vuoden 2017 talouskasvuksi ennustetaan 1,5 %. Kotimainen kysyntä on talouskasvun taustalla, sillä nettoviennin vaikutus jää hyvin pieneksi. Ennustehorisointin aikana Suomen talous kasvaa hiukan potentiaalista tuotantoa nopeammin, joten negatiivinen tuotantokuilu supistuu. Ennusteen riskit kansainvälisen talouden puolelta ovat edelleen negatiiviset. Kotimaiset riskit liittyvät edelleen reaalityalouden kehitykseen. Reaalityalouden suotuisa kehitys on välttämätön ehto julkisen talouden tilan parantamiselle. Ennustetun kaltainen talouskehitys ei itsessään tule merkittävästi kohentamaan julkisen talouden tilaa Suomessa. Julkisyhteisöjen alijäämä ylitti viime vuonna EU:n vakaus- ja kasvusopimuksen mukaisen 3 prosentin viitearvon ja tulee ylittämään sen myös tänä vuonna. Myös 60 prosentin velkaraja on ylittymässä. Syvä alijäämä johtuu ennen muuta pitkään jatkuneesta matalasuhdanteesta. Talous kasvaa vaimaasti lähivuosina, eikä kasvu yksin riitä korjaamaan julkisen talouden epätasapainoa. Julkisyhteisöjen rahoitusasemaa rasittavat lisäksi väestön ikääntymisestä aiheutuvat menot. Alijäämä tulee kuitenkin pieneneään viriävän talouskasvun vuoksi.		

Presentationsblad

Utgivare och datum	Finansministeriet, April 2015	
Författare	Finansministeriet	
Publikationens titel	Taloudellinen katsaus, kevät 2015	
Publikationsserie och nummer	Finansministeriets publikationer 17a/2015	
Publikationens andra versioner	Publikationens språkversioner: engelska: Economic Survey, Spring (17b/2015)	
Beställningar/distribution	Publikationen finns i PDF-format på www.vm.fi/julkaisut . Anvisningar för beställning av en tryckt version finns på samma adress.	
Tryckeri/tryckningsort och -år	Juvenes Print – Finlands Universitetstryckeri Ab, 2015	
ISBN 978-952-251-673-2 (hft.) ISSN 1459-3394 (hft.) ISBN 978-952-251-674-9 (PDF) ISSN 1797-9714 (PDF)	Sidor 112	Språk Finska

Sammandrag

Den finländska samhällsekonomin befinner sig i ett synnerligen svårt läge. Ekonomin har krympt under en längre tid och någon betydande vändning i en positiv riktning kan inte skönjas. Den internationella ekonomin har utvecklats på ett tudelat sätt på sistone. Den ryska ekonomin har lidit av svaga tillväxtutsikter under en längre tid. Å andra sidan har ekonomin i flera av Finlands viktigaste handelspartners utvecklats gynnsamt. En återhållsam tillväxt har kommit igång även på euroområdet, om dock med stora regionala variationer.

År 2015 beräknas Finlands BNP växa endast med 0,5 %. Exporten ökar med 1,5 % och importen endast med 1 % på grund av den svaga inhemska efterfrågan. Den privata konsumtionen ökar med 0,5 % procent i år. De privata investeringarna backar med en procent främst på grund av den svaga utvecklingen inom bygginvesteringarna. Arbetslöshetsgraden höjs till 8,8 procent i år. Antalet sysselsatta höjs något, men det beror främst på att utbudet av arbete åt den äldre befolkningen ökat. Inflationen stannar på 0,3 procent, och största delen beror på skatteförhöjningarnas prishöjande inverkan.

År 2016 kommer tillväxten att vara 1,4 %. Tillväxtunderlaget utvidgas då samtliga efterfrågansposter inom försörjningsbalansen bidrar positivt till tillväxten. Exporten ökar med 3 % jämfört med året innan, men importen ökar nästan lika mycket tack vare upplivad inhemsk efterfrågan. De privata investeringarna ökar med 4,5 % och den privata konsumtionen med 0,8 %. Arbetslöshetsgraden beräknas bli 8,6 %. Inflationen tilltar något, men hålls fortfarande klart under 2 procent.

År 2017 beräknas tillväxten uppgå till 1,5 %, och den bygger till stor del på inhemsk efterfrågan, eftersom nettoexportens andel förblir mycket liten. Den finländska ekonomin kommer under prognoshorisontens gång att växa något snabbare än den potentiella produktionen, vilket betyder att det negativa produktionsgapet minskar.

Riskerna inom prognosen är fortfarande negativa för den internationella ekonomins del. De inhemska riskerna har fortfarande en anknytning till utvecklingen inom den reella ekonomin. Förbättringen av de offentliga finanserna förutsätter nödvändigtvis en gynnsam utveckling inom den reella ekonomin. Den prognostiserade ekonomiska utvecklingen kommer i och för sig inte att förbättra läget för den offentliga ekonomin i Finland i närmvärd mån.

Följårets underskott inom de offentliga samfundens överskred stabilitets- och tillväxtpaktens gränsvärde på 3 procent, och samma kommer att ske även i år. Skuldgräsen på 60 procent håller också på att spräckas. Det djupa underskottet beror framför allt på den utdragna lågkonjunkturen. Tillväxten kommer att vara svag även under de närmaste åren, och räcker inte ensamt till att åtgärda obalansen inom de offentliga finanserna. De offentliga samfundens finansiella ställning belastas dessutom av utgifter som beror på befolkningsåldrandet. Underskottet kommer emellertid att minska tack vare den spirande tillväxten.

Description page

Publisher and date	Ministry of Finance, April 2015	
Author(s)	Ministry of Finance	
Title of publication	Taloudellinen katsaus, kevät 2015	
Publication series and number	Ministry of Finance publications 17a/2015	
Parts of publication/ other versions released	The publication 's language versions: English: Economic Survey, Spring 2015 (17b/2015)	
Distribution and sale	The publication can be accessed in pdf-format at www.vm.fi/julkaisut . There are also instructions for ordering a printed version of the publication.	
Printed by	Juvenes Print – Finland University Print Ltd, 2015	
ISBN 978-952-251-673-2 (print.) ISSN 1459-3394 (print.) ISBN 978-952-251-674-9 (PDF) ISSN 1797-9714 (PDF)	No. of pages 112	Language Finnish

Abstract

The Finnish economy is facing severe difficulties. The current downturn has persisted for a long time, and there are no signs of a quick or significant turnaround. The picture of the global economy has recently been mixed. In the Russian economy, growth prospects have long been bleak. On the other hand, the economies of many of Finland's major trading partners have developed favourably. Moderate economic growth has also got under way in the euro area, although there are marked country differences.

Finland's GDP growth forecast for 2015 is 0.5%. Exports are projected to increase by 1.5%, while imports growth will reach just 1% because of sluggish domestic demand. Private consumption will rise by 0.5% this year. Private investment will fall by 1%, which is mainly attributable to weak investment in building construction. The unemployment rate will edge up to 8.8% this year. The number of employed persons will rise somewhat, but that is explained in significant part by the increased availability of work for older age groups. Inflation will come in at just 0.3%, in large part in response to the effect of tax hikes.

In 2016, GDP growth will pick up to 1.4%. Growth will become more broadly-based as all demand items will have a positive impact on economic growth. Exports will be up by 3% from the year before, but rebounding domestic demand will drive imports to almost the same rate. Private investment will accelerate to 4.5%, and private consumption is expected to increase by 0.8%. The projected unemployment rate for 2016 is 8.6%. Inflation will pick up modestly, but the annual rate of increase in prices will still remain well below 2%.

The projected GDP growth rate for 2017 is 1.5%. Growth will be driven by domestic demand, with net exports having only very limited effect. Over the outlook period the Finnish economy will grow slightly faster than potential output, and therefore the negative output gap will shrink.

As far as the international economy is concerned, the risks to the forecast remain skewed to the downside. Domestically, the risks still come from the development of the real economy. An improvement in public finances is only possible under conditions of favourable real economic development. The projected economic scenario will not alone be enough to significantly improve the health of public finances in Finland.

In 2014 the general government deficit exceeded the 3% threshold of the EU Stability and Growth Pact, and the deficit will remain over 3% in 2015 as well. The 60% debt-to-GDP limit will also be breached. The deep deficit is due first and foremost to the long-standing downturn. Economic growth will remain subdued over the next few years, and it will not alone be enough to correct the imbalance in public finances. The general government fiscal position is furthermore weighed down by expenditure resulting from population ageing. However, the deficit will shrink with rebounding economic growth.

Esipuhe

Kevään 2015 Taloudellinen katsaus on eripainos hallituksen kehyspäättöksen taustamateriaalista. Katsauksessa esitetään vuosien 2015–2017 taloudellista kehitystä koskeva ennuste. Lyhyen ajan talousennusteen ohella se sisältää myös vuoteen 2019 ulottuvan talouden keskipitkän ajan kehitysarvion.

Katsauksessa esitetyt ennuste ja kehitysarvio on laadittu kansantalousosastolla riippumattomasti perustuen lakiin talous- ja rahaliiton vakaudesta, yhteensovittamisesta sekä ohjauksesta ja hallinnasta tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta sekä julkisen talouden monivuotisia kehyksiä koskevista vaatimuksista (869/2012).

Katsauksen tarkastelujen pohjana ovat Tilastokeskuksen maaliskuussa 2015 julkaisemat, vuotta 2014 koskevat kansantalouden tilinpidon ennakkotiedot sekä muut julkiset tilastot, jotka on saatu käyttöön 26.3.2015 mennessä. Suhdanne-ennusteessa ja keskipitkän ajan ennusteessa on otettu huomioon myös hallituksen kehysneuvottelussa 24.3.2015 tehdyt päätökset.

Helsingissä huhtikuussa 2015

Valtiovarainministeriön kansantalousosasto

Markus Sovala

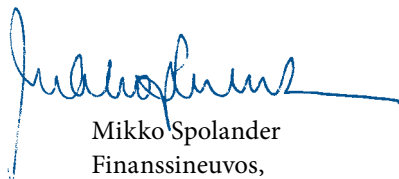
Osastopäällikkö, ylijohdaja

Mika Kuismanen

Finanssineuvos,

suhdanneyksikön päällikkö

Mikko Spolander

Finanssineuvos,

vakausyksikön päällikkö
(julkisen talouden osalta)

Toteutunutta kehitystä koskevien tietojen lähde: Tilastokeskus ellei muuta mainittu.

TAULUKOISSA KÄYTETYT SYMBOLIT JA LYHENTEET

-	Ei mitään ilmoitettavana
0	Suure pienempi kuin puolet käytetystä yksiköstä
..	Tietoa ei ole saatu
.	Loogisesti mahdoton esitettäväksi
*	Ennakkotieto
**	Ennuste
CPB	CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis
HWWI	Hamburgisches WeltWirtschafts Institut
IMF	Kansainvälinen valuuttarahasto
STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
VM	Valtiovarainministeriö

Kukin taulukoiden luvuista on pyöristetty erikseen.

Sisältö

Yhteenveto	13
1 Talousnäkymät	25
1.1 Kansainvälinen talous – ristivetoa Suomen ympäristössä	25
1.1.1 Maailmankauppa pysyy edelleen vaimeana	26
1.1.2 Inflaatiopaineet ovat maltilliset	27
1.1.3 Riskit ovat tasapainottumassa	28
1.2 Ulkomaankauppa	38
1.3 Kotimainen kysyntä	41
1.3.1 Yksityinen kulutus	41
1.3.2 Julkinen kulutus	44
1.3.3 Yksityiset investoinnit	46
1.3.4 Julkiset investoinnit	51
1.4 Kotimainen tuotanto	51
1.4.1 BKT	51
1.4.2 Jalostus	54
1.4.3 Palvelut	56
1.5 Työvoima	58
1.6 Tulot, kustannukset ja hinnat	64
1.6.1 Kansantulo	64
1.6.2 Palkat	65
1.6.3 Kuluttajahinnat	66
2 Talouspolitiikka ja julkinen talous	69
2.1 Julkisyhteisöt yhteensä	69
2.1.1 Arvioita finanssipolitiikan vaikutuksista	75
2.1.2 Julkisyhteisöjen velka	78
2.2 Valtiontalous	80
2.2.1 Valtiontalouden menot	82
2.2.2 Valtiontalouden tulot	85
2.2.3 Budjettitalous ja kansantalouden tilinpito	90

2.3	Paikallishallinto	91
2.4	Sosiaaliturvarahastot.....	95
2.4.1	Työeläkerahastot.....	95
2.4.2	Muut sosiaaliturvarahastot.....	97
2.5	Julkisen talouden kestävyys pitkällä aikavälillä.....	99

Liite 1: Ennustemuutokset.....	103
---------------------------------------	------------

Liite 2: Taloudellisia tapahtumia	103
--	------------

Kehikot:

Laskelmia valuuttakurssin heikkenemisen vaikutuksista kansantalousosaston makromallilla.....	17
Öljymarkkinat.....	31
Rakenne- ja pitkäaikaistyöttömyys.....	61
Vakaus- ja kasvusopimuksen menettelyt.....	71
Sopeutuslaskelmista	77
Valtion budjettitalous vuosina 2016–2019.....	83

Yhteenveto

Talouden suhdannenäkymät 2015-2017

Suomen kansantalous on erittäin vaikeassa tilanteessa. Talous on jo pidemmän aikaa supistunut ja nopeaa käännettä merkittävästi parempaan talouskehitykseen ei ole odotettavissa. Viennin kasvu on jo pitkään jäänyt maailmankaupan kasvua hitaammaksi ja siten markkinaosuuksia on jatkuvasti menetetty. Tämän kehityksen nähdään myös jatkuvan koko ennusteperiodin ajan.

Tilastokeskuksen ennakkotietojen valossa bruttokansantuote supistui 0,1 % v. 2014. Samassa yhteydessä viime vuoden neljännesvuositilinpidoon kausitasoitettuja lukuja toisen ja kolmannen vuosineljänneksen kohdilta tarkennettiin alaspäin. Viime vuoden viimeisenä neljänneksenä kansantalous supistui 0,2 % edellisestä neljänneksestä. On syytä huomata, että kausitasoitettut luvut mahdollisesti vielä muuttuvat tulevaisuuden tilastojulkaisuissa ja siten kuva talouden tilasta voi vielä hieman tarkentua.

Kansainvälisen talouden kehitys on viime aikoina ollut kaksijakoista. Venäjän talouden kasvunäkymät ovat jo pidemmän aikaa olleet heikot ja Ukrainan kriisi on nopeuttanut talouden alamäkeä. Venäjän talous tulee seuraavien parin vuoden aikana supistumaan ja siten sillä on omalta osaltaan negatiivinen vaikutus Suomen vientiin. Toisaalta monien Suomelle tärkeiden kauppakumppaneiden taloudet ovat kehittyneet suotuisasti. Erityisesti Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa kasvu on laaja-alaista ja taloustilanteen arvioidaan jatkuvan hyvänä koko ennusteperiodin ajan. Euroalueella maltillinen talouskasvu on käynnistynyt, joskin alueen sisällä on suuria eroja kasvuvauhteissa. Suomen viennille tärkeän Saksan kasvu pysynee noin puoleksatoista prosentissa. Ruotsin talouskehitys jatkuu euroaluetta nopeampana ja Kiinan talous kasvaa seuraavien vuosien aikana noin seitsemän prosentin vauhdilla.

Ennusteen taustaoletukset ovat kasvua tukevia. Euroopan keskuspankkijärjestelmän rahapolitiikka kokonaisuudessaan luo hyvät edellytykset taloudelliselle aktiviteetille seuraavien parin vuoden aikana. Lyhyet korot pysyvät hyvin alhaisena ja kolmen kuukauden euriborin vuosikeskiarvoksi vuodelle 2017 ennustetaan 0,2 %. Kymmenen vuoden korkotaso pysyy vastaavasti ennätyksellisen alhaisena, ollen 0,9 % ennustehorisontin viimeisenä vuotena. Euron dollarikurssin nähdään edelleen heikkenevän ja vuoden 2017 lopussa ollaan jo lähellä pariteettia. Euron heikkeneminen tukee viennin hintakilpailukykyä dollaria maksuvaluuttana käytävillä markkinoilla. Energian, erityisesti öljyn, hinnan aleneminen edesauttaa energiaintensiivisen talouden, kuten Suomen, kasvunäkymiä. Vaikka öljyn hinnan ennustetaan kääntyvän maltilliseen nousuun, sen hintataso jää merkittävästi

menneitä vuosia alhaisemmaksi. Ennusteen taustalla on oletus ansiotason hitaasta kehittymisestä. Kuluna vuonna ansiotasoindeksi nousuksi arvioidaan 1,2 % ja siitä liukumana osuus on 0,6 %. Seuraavina kahtena vuotena ansiotason ennustetaan nousevan korkeintaan puolellatoista prosentilla vuodessa.

Kuluvana vuonna Suomen BKT:n ennustetaan kasvavan vain 0,5 %. Vuoden 2014 viimeisen neljänneksen heikko kehitys alensi merkittävästi kasvuperimää tällä vuodelle. Ennusteessa siis oletetaan hyvin maltillista suhdanteiden paranemista vuoden 2015 aikana. Tavaroiden ja palvelujen vienti lisääntyy 1,5 % ja vastaavasti tuonti lisääntyy vain prosentin johtuen heikosta kotimaisesta kysynnästä. Nettoviennin kontribuutio on siis merkittävä kasvua edesauttava tekijä. Yksityinen kulutus kasvaa tänä vuonna 0,5 %. Yksityisen kulutuksen kasvua rajoittavia tekijöitä on kuluttajien kokemana taloudellinen epävarmuus, ostovoiman heikko kehitys ja työmarkkinoiden tilanne. Toisaalta korkotaso on erittäin alhainen ja energian hinnan aleneminen tukee kotitalouksien kulutusmahdollisuuksia. Yksityiset investoinnit laskevat prosentin johtuen lähinnä rakennusinvestointien heikosta kehityksestä. Kone- ja laiteinvestoinneissa ja T&K-investoinneissa sen sijaan on nähtävissä hienoista piristymistä. Infrastruktuuri-investoinnit kasvattavat julkisia investointeja 2,3 %. Teollisuustuotannon laskun ennustetaan päättyvän ja kääntyvän neljän negatiivisen vuoden jälkeen hienoiseen 0,3 % kasvuun. Myös palvelutuotannon määrän arvioidaan lisääntyvän. Työmarkkinoiden tilanne pysyy edelleen haastavana. Työttömyysaste nousee tänä vuonna 8,8 prosenttiin. Työllisten määrä tosin hieman nousee, mutta se johtuu suurimmalta osin ikääntyneen väestön työn tarjonnan lisääntymisestä. Työn tuottavuuden kehitys pysyy edelleen vaisuna. Inflaatio jää 0,3 prosenttiin ja siitä iso osa on veronkorotusten hintoja nostavaa vaikutusta.

Vuoden 2016 kasvuksi muodostuu 1,4 %. Kasvu muuttuu laajapohjaiseksi, sillä huoltotaseen kaikki kysyntäerät vaikuttavat talouskasvuun positiivisesti. Nettoviennin merkitys talouskasvun lähteenä hiipuu ja kotimaisen kysynnän rooli korostuu. Vienti lisääntyy edellisvuodesta 3 %, mutta kotimaisen kysynnän virkoamisen johdosta myös tuonti kasvaa miltei yhtä paljon. Viennin kasvu jää edelleen maailmankaupan kasvua hitaammaksi. Yksityisten investointien nähdään kehittyvän kauttaaltaan positiivisesti ja myös rakennusinvestoinnit lisääntyvät. Kapasiteetin korvaaminen on kuitenkin yleisempää kuin sen lisääminen, joten kasvu jää niukaksi. Yksityisen kulutuksen ennustetaan lisääntyvän 0,8 % ja kotitalouksien velkaantumisaste ei merkittävästi nouse. Tarjonnan puolella teollisuuden tuotanto kasvaa noin kahdella prosentilla. Suomessa palvelusektori on pitkälti riippuvainen teollisuudesta ja sen vanavedessä palveluiden tuotantokin lähtee 1,5 % kasvuun. Työmarkkinoilla työllisten lukumäärä kääntyy hienoiseen nousuun suhdannetilanteen lievän kohenemisen myötä. Työttömyysasteeksi ennustetaan 8,6 % ja pitkäaikaistyöttömien osuus pysyy korkeana. Inflaatio hiukan kiihtyy, mutta edelleen pysytään reilusti alle kahdessa prosentissa.

Vuoden 2017 talouskasvuksi ennustetaan 1,5 %. Kotimainen kysyntä on talouskasvun taustalla, sillä nettoviennin vaikutus jää hyvin pieneksi. Ennustekuvan mukaan vuosien 2015–2017 kumulatiivinen kasvu jää vain 3,4 prosenttiin ja BKT:n määrä edelleen kolme prosenttia pienemmäksi kuin edellisessä suhdannehuipussa vuoden 2007 lopulla. Ennustehorisontin aikana Suomen talous kasvaa hiukan potentiaalista tuotantoa nopeammin, joten negatiivinen tuotantokuilu supistuu.

Suomen julkinen talous on pysynyt alijäämäisenä pitkään jatkuneen matalasuhdanteen vuoksi, vaikka sopeutustoimet ovat osaltaan hillinneet alijäämän kasvua. Talous kasvaa vaimeasti lähivuosina, eikä kasvu yksin riitä korjaamaan julkisen talouden epätasapainoa. Julkisyhteisöjen rahoitusasemaa rasittavat lisäksi väestön ikääntymisestä aiheutuvat menot. Valtiontalous on syvästi alijäämäinen, alijäämä tosin pienenee vähitellen. Myös paikallishallinnon arvioidaan pysyvän lähivuodet alijäämäisenä. Sosiaaliturvarahastojen rahoitusasema pysyy ylijäämäisenä, mutta ylijäämä on pienenemässä. Suomen alijäämä ylitti ennakkotietojen mukaan EU:n vakaus- ja kasvusopimuksen mukaisen 3 prosentin viitearvon viime vuonna ja ylittää sen myös tänä vuonna. Suomi tulee rikkomaan myös 60 prosentin velkarajan jo tänä vuonna.

Ennusteen riskit kansainvälisen talouden puolelta ovat edelleen negatiiviset. Huolimatta siitä, että euroalueelle ennustetaan lievää aktiviteetin kohentumista ja että Iso-Britannian ja Yhdysvaltojen kohdalla kasvunäkymät ovat hyvät, on kansainvälinen talous vielä altis negatiivisten sokkien synnyttämille tilanteille. Kiinassa velkaantuminen ja varallisuuden, kuten asuntojen ja osakkeiden hintojen, nousu on ollut nopeaa. Hidastuvan kasvun oloissa näistä saattaa aiheutua markkinahäiriöitä. Yleisesti ottaen maailmantalouden ja varsinkin maailmankaupan kasvunäkymät ovat vaisut. Venäjän taloudellinen kehitys tulee olemaan heikkoa lähivuodet.

Rahoitusmarkkinoiden tilanne on selvästi rauhoittunut ja pankkisektorin tilanne on myös kehittynyt viime aikoina parempaan suuntaan. Toisaalta kasvua tukevan kevyen rahapolitiikan johdosta alhaiset korkotasot teollisuusmaissa sekä lisääntynyt halukkuus riskinottoon ovat ohjanneet sijoitusvirtoja muun muassa asunto- ja osakemarkkinoille, mikä on voinut johtaa yliarvostukseen hinnoittelussa. Epätavallisen rahapolitiikan loppuminen, korkotasojen alkava nousu sekä Yhdysvaltain dollarin vahvistuminen voivat aiheuttaa vahvoja reaktioita rahoitusmarkkinoilla.

Kotimaiset riskit liittyvät edelleen reaalityalouden kehitykseen. Tällä hetkellä näyttää siltä, että Suomen talouskasvu jää lyhyellä aikavälillä kilpailijamaita alhaisemmaksi. Reaalityalouden suotuista kehitystä on välttämätön ehto julkisen talouden tilan paranemiselle. Ennustetun kaltainen talouskehitys ei itsessään tule merkittävästi kohentamaan julkisen talouden tilaa Suomessa. Talouspoliittisen uskottavuuden kannalta sellaisilla rakenteellisilla uudistuksilla, joilla luodaan mahdollisuuksia avoimen sektorin tuotantopotentialin nostamiseen, on kiire. Avoimen sektorin kustannuskilpailukyvyyn kannalta olennaisia ovat tuotannontekijöiden hinnat ja niiden mahdollisimman kitkaton saatavuus. Verojärjestelmän kannustavuuteen ja työmarkkinoiden toiminnan tehokkuuteen vaikuttamisen tulisi olla edellä mainitustakin tekijöistä johtuen uudistusten kärkipäässä. Kansainvälisessä kilpailussa kustannusrakenteeseen liittyvät tekijät ovat merkittävässä asemassa markkinaosuudesta kilpailtaessa. Ikääntyvä väestö yhdistettynä työmarkkinoiden yhteensopivuusongelmaan tulee ilman rakenteellisia muutoksia muodostumaan kasvun esteeksi. Ennakoitavalla talouspolitiikalla ja julkisen talouden haasteisiin vastaavan strategian määrätietoisella toimenpanolla luodaan tulevaisuudenuskoa vaikeina aikoina.

Taulukko 1. Keskeiset ennusteluvut

	2014* mrd. euroa	2012	2013*	2014*	2015**	2016**	2017**
		määrän muutos, prosenttia					
Bruttokansantuote markkinahintaan	204	-1,4	-1,3	-0,1	0,5	1,4	1,5
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	77	1,6	-1,6	-1,4	1,0	2,8	3,4
Kokonaistarjonta	281	-0,6	-1,4	-0,5	0,7	1,8	2,0
Tavaroiden ja palvelujen vienti	76	1,2	-0,7	-0,4	1,5	3,0	3,5
Kulutus	164	0,4	-0,2	-0,1	0,4	0,7	0,8
Yksityinen	113	0,3	-0,6	-0,2	0,5	0,8	1,0
Julkinen	51	0,5	0,6	0,2	0,2	0,5	0,4
Investoinnit	41	-2,2	-5,3	-5,1	-0,4	3,7	4,1
Yksityiset	32	-3,2	-7,3	-6,5	-1,0	4,5	5,0
Julkiset	8	2,6	4,0	0,6	2,3	1,1	0,4
Kokonaiskysyntä	281	-0,6	-1,1	-0,7	0,5	1,8	2,0
Kotimainen kysyntä	205	-1,2	-1,3	-0,8	0,1	1,3	1,5
		2012	2013*	2014*	2015**	2016**	2017**
Palvelut, määrän muutos, %		0,6	-1,6	0,7	0,9	1,5	1,7
Koko teollisuus, määrän muutos, %		-8,5	-1,5	-1,3	0,3	2,0	2,6
Työn tuottavuus, muutos, %		-2,1	0,4	0,2	0,3	1,2	1,5
Työlliset, muutos, %		0,4	-1,1	-0,4	0,3	0,3	0,4
Työllisyysaste, %		69,0	68,5	68,3	68,8	69,1	69,6
Työttömyysaste, %		7,7	8,2	8,7	8,8	8,6	8,3
Kuluttajahintaindeksi, muutos, %		2,8	1,5	1,0	0,3	1,4	1,7
Ansiotasoindeksi, muutos, %		3,2	2,1	1,4	1,2	1,3	1,5
Vaihtotase, mrd. euroa		-3,9	-2,9	-2,4	-1,3	-1,0	-0,8
Vaihtotase, % BKT:sta		-1,9	-1,4	-1,2	-0,6	-0,5	-0,4
Lyhyet korot (euribor 3 kk), %		0,6	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2
Pitkät korot (valtion obligaatiot, 10 v), %		1,9	1,9	1,4	0,6	0,7	0,9
Julkisyhteisöjen menot, % BKT:sta		56,1	57,8	58,6	59,1	58,7	58,3
Veroaste, % BKT:sta		42,7	43,9	44,2	44,4	44,3	44,0
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä, % BKT:sta		-2,1	-2,5	-3,2	-3,4	-3,2	-3,1
Valtion rahoitusjäämä, % BKT:sta		-3,6	-3,7	-3,7	-3,2	-3,1	-2,8
Julkisyhteisöjen bruttovelka, % BKT:sta		52,9	55,8	59,3	62,5	64,4	66,0
Valtionvelka, % BKT:sta		42,0	44,4	46,6	48,7	50,2	51,6

Laskelmia valuuttakurssin heikkenemisen vaikutuksista kansantalousosaston makromallilla

VM:n kansantalousosaston makromallilla (KOOMA) on tarkasteltu valuuttakurssin tilapäisen heikkenemisen kokonaistaloudellisia vaikutuksia. Tarkasteluajanjakso ulottuu vuodesta 2015 vuoteen 2019. Tulokset on raportoitu suhteessa talouden tasapainouraan, joka voi olla Taloudellisessa katsauksessa esitetty valtiovarainministeriön suhdanne-ennuste.

Euron dollarikurssi on heikentynyt noin 20 % vuoden 2008 huipputasostaan, mutta sen vaikutukset viettiin ovat jääneet muiden häiriöiden vuoksi vaatimattomiksi. Lisäksi Suomen vientipainoinen valuuttakurssi-indeksi ei ole heikentynyt samassa suhteessa euron dollarikurssin kanssa. Valuuttakurssin muutoksen vaikutukset riippuvat myös siitä, mitä valuuttaa yritykset käyttävät hinnoittelussaan. Tällä tavalla mitattuna Suomi käy kauppaa melkein yksinomaan euroilla ja Yhdysvaltain dollareilla. Tästä syystä muutokset vientipainoisessa valuuttakurssi-indeksissä voivat myös aliarvioida nykyisen euron dollarikurssin merkitystä.

Liian vahvaa euroa, esimerkiksi suhteessa Yhdysvaltojen dollariin, on pidetty eräänä syynä Suomen viennin huonolle kehitykselle vuoden 2010 jälkeen, vaikka euro oli jo tuolloin heikentynyt yli 10 % suhteessa dollariin. Tämän kaltainen ajatuskulku pohjautuu perinteiseen devalvaatiopolitiikkaan, jota Suomessa 1950–1980-luvulla useasti harjoitettiin. Devalvaatiosta saadut hyödyt perustuivat osaltaan säätelyyn niin raha- kuin työmarkkinoillakin.

Laskelmassa valuuttakurssi heikkenee viisi prosenttia. Valuuttakurssin muutoksen poistuminen on mallinnettu hyvin lyhyeksi kuvaten valuuttakursseihin liittyvää suurta vaihtelua. Valuuttakurssi on palautunut perusuralleen neljän neljänneksen päästä. Valuuttakurssin muutos välittyy mallin mukaan muualle talouteen hyvin nopeasti. Tuontihinnat reagoivat valuuttakurssin muutoksiin nopeasti. Mallissa tuonti on välituotekäyttöä. Tuontia harjoittavat yritykset on jaoteltu joko paikallisen valuutan tai tuottajan valuutan (euro) määräisenä hinnoitteleviksi. Valuuttakurssin muutoksen vaikutus on suurin toisella neljänneksellä paikallisella valuutalla toimivalle yritykselle. Jotta saadaan laskettua näiden yritysten tuontihinnat tuottajan valuutassa, niin ne pitää kertoa valuuttakurssilla. Täten valuuttakurssin muutoksen vaikutus tuontiin tapahtuu välittömästi.

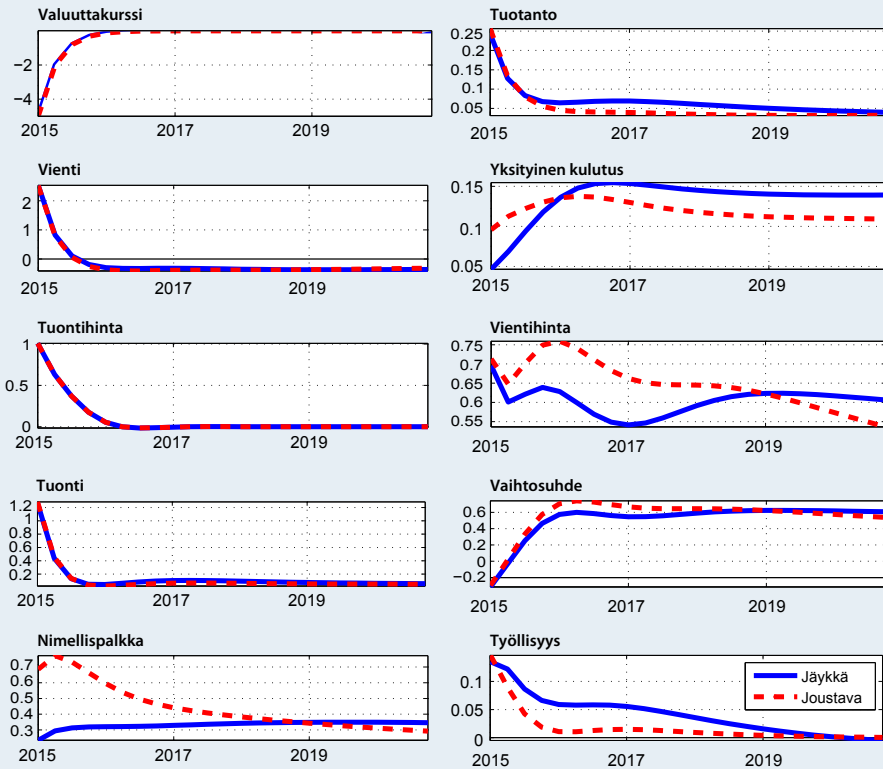
Vientiyrityksen rakenne on samankaltainen kuin tuontiyrityksen. Paikallisessa valuutassa hinnoittelevan vientiyrityksen euromääräiset hinnat nousevat välittömästi ja tuottajan valuutassa hinnoittelevan hitaammin reaktiona rajakustannusten muutokseen. Valuuttakurssin muutoksen välittyminen vientihintoihin on hitaampaa kuin tuontihintoihin ja siksi vaihtosuhde heikkenee lyhyellä aikavälillä. Viennin määrä nousee hyvin nopeasti tai jopa välittömästi kun hinnat muutetaan kotimaan hintoihin voimakkaasti muuttuneella valuuttakurssilla.

Tuontihinnat välittyvät ensin lopputuotteiden valmistuksen kautta lopputuotteiden hintoihin. Viiden prosentin valuuttakurssin muutos nostaa tuontihintoja prosentilla ja vientihintoja 0,7 %. Lopputuotteen tuottajan on aluksi edullisempaa käyttää kotimaista panosta kuin kallistunutta ulkomaista, mikä nostaa kotimaista tuotantoa. Valuuttakurssin heikkeneminen nostaa Suomen kokonaistuotantoa noin 0,25 prosentilla lyhyellä aikavälillä. Kotimaisten hintojen nousu palkka- ja kysyntämekanismien kautta kuitenkin syö valuuttakurssin heikkenemisen vaikutusta ja vaihtosuhde kääntyy nousuun, kun vientihinnat jäävät pidemmäksi aikaa korkeammalle tasolle kuin tuontihinnat. Samalla myös viennin parantuminen jää tilapäiseksi ja vienti laskee perusuraansa alemmaksi.

Valuuttakurssin heikkeneminen nostaa tuotujen tuotteiden hintoja ja lisääntynyt kysyntä kotimaisten tuotteiden hintoja, joten palkoilla on myös taipumus nousta. Laskelmassa käydään läpi vaikutuksia eri palkkajäykkyyksillä. Laskelmassa oletetaan, että joko 20 % (jäykkä) palkoista voidaan kullakin vuosineljänneksellä neuvotella uudestaan tai jopa 50 % (joustava) voidaan neuvotella. Palkkareaktion joustavuudella ei juuri ole vaikutusta valuuttakurssin heikkenemisen

välittömiin vaikutuksiin tuontihintoihin, vientiin eikä tuotantoon. Joustavamman palkanmuodostuksen seurauksena palkat nousevat enemmän reaktiona valuuttakurssin heikkenemiseen kuin, jos ne olisivat jäykät. Palkkareaktion suuruudella on merkitystä hintojen nousuun ja siten hintakilpailukykyyn. Vaikka yksityinen kulutus kehittyy paremmin joustavan palkanmuodostuksen seurauksena, niin työllisyys jää huonommaksi suurempien palkankorotusten seurauksena. Myös tuotanto laskee nopeammin, kun palkkojen nousu syö valuuttakurssin laskun vaikutusta. Nykyoloissa palkkojen muodostus on vapaampaa kuin ennen 1980-lukua, joten valuutan ulkoisen arvon muutoksista saatavat hyödyt jäävät vähäisemmiksi kuin tilanteessa, jossa palkkojen nousu on rajoitetumpaa.

Valuuttakurssin heikkeneminen eri palkkajäykkyyksillä

Keskipitkän aikavälin näkymät

Suomen bruttokansantuote supistui viime vuonna kolmatta vuotta peräkkäin. Samanaikaisesti on jatkunut teollisuuden ja koko talouden rakennemuutos, mikä on vaikuttanut myös talouden pidemmän ajan kasvunäkymiin. Talouden odotetaan kääntyvän tänä vuonna hienoiseen kasvuun ja kasvun siitä hieman kiihtyvän. Kasvun odotetaan kuitenkin olevan historiaan nähden hidasta myös keskipitkällä aikavälillä.

Keskipitkän aikavälin talousnäkymiä voidaan tarkastella potentiaalisen tuotannon kautta, jonka ajatellaan määrittävän talouden kasvuedellytykset keskipitkällä aikavälillä. Valtiovarainministeriön kansantalousosasto käyttää potentiaalisen tuotannon arvioinnissa EU:n komission ja jäsenmaiden yhdessä kehittämää tuotantofunktiomenetelmää, jossa potentiaalisen tuotannon kasvu jaetaan arvioihin potentiaalisen työpanoksen, pääoman ja kokonaistuottavuuden kehityksestä. Potentiaalinen tuotanto on havaitsematon muuttuja ja sen arviointi on haasteellista etenkin voimakkaan suhdannesyklin sekä tuotantorakenteen nopean muutoksen aikana.

Työikäisen väestön supistuminen vähentää työpanosta lähivuodet, mutta työvoimaosuuksien arvioidaan hieman kohoavan etenkin vanhemmissa ikäryhmissä. Toinen työpanoksen kasvua määrittävä tekijä on rakenteellinen työttömyysaste. Se on työttömyyden taso, jonka alapuolella oltaessa työmarkkinoille alkaa muodostua palkkapaineita. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että työttömyys on rakenteellisen tasonsa yläpuolella silloin, kun reaaliset yksikkötyökustannukset laskevat eli palkat nousevat hitaammin kuin tuottavuus ja inflaatio yhteensä. EU:n yhteistä menetelmää käyttäen Suomen rakenteellisen työttömyysasteen on estimoitu olevan 7,4 prosentin tuntumassa. Keskipitkän aikavälin ennusteessa työttömyyden arvioidaan lähenevän tätä tasoa tuotantokuilun sulkeutuessa. Keskimääräisten työtuntien trendi pysyttelee vakaana lähivuodet. Työpanoksen kontribuutio potentiaalisen tuotannon kasvuun jää keskimäärin nolnaan keskipitkällä aikavälillä.

Kokonaistuottavuuden kasvu on ollut keskeinen talouskasvun lähde viimeiset vuosikymmenet. Viime vuosina kokonaistuottavuus on kehittynyt vaatimattomasti. Heikon kehityksen taustalla ovat olleet suhdannetekijät, mutta myös rakenteelliset tekijät. Korkean tuottavuuden toimialojen tuotanto on supistunut merkittävästi ja koko talouden rakenne palveluvaltaistunut. Kokonaistuottavuuden trendiä voidaan suodattaa havaitusta tuottavuudesta käyttämällä hyväksi kapasiteetin käyttöastetta ja muita suhdanneindikaattoreita. Kokonaistuottavuuden trendikasvu on ollut nollan tuntumassa viime vuosina ja kasvun arvioidaan olevan myös keskipitkällä aikavälillä huomattavasti hitaampaa kuin mihin 2000-luvun alkupuolella on totuttu.

Tuotantopotentiaaliin vaikuttaa myös pääomakanta. Useita vuosia jatkunut matala investointiaste on hidastanut pääomakannan kasvua ja siten heikentänyt tulevaa talouden kasvupotentiaalia. Kokonaisuutena talouden kasvupotentiaalain ennakoitaan kohoavan vain 0,8 prosenttiin vuoteen 2019 mennessä.

Havaitun ja potentiaalisen tuotannon ero eli tuotantokuilu on negatiivinen, kun havaittu tuotanto on potentiaalisen tuotannon alapuolella. Tällöin taloudessa on vapaata kapasiteettia ja tuotanto voi kasvaa potentiaalista tuotantoa nopeammin ilman hintapaineita. Tuotantokuilun arvioidaan olevan 2,8 % suhteessa potentiaaliseen tuotantoon v. 2015. Talouden arvioidaan kasvavan vuosina 2015–2019 keskimäärin 1,2 prosentin vuosivauhtia. EU:n

yhteisen menetelmän mukaisesti arvioidun potentiaalisen tuotannon kasvu Suomessa on tätä hitaampaa, keskimäärin 0,5 % vuodessa. BKT:n kasvaessa potentiaaliaan nopeammin tuotantokuilu pienenee ja sen arvioidaan sulkeutuvan v. 2019. Tuotantokuilun sulkeutuessa työttömyys lähenee rakenteellista tasoaan, työvoimaosuus on trenditasollaan ja kokonais-tuottavuuden kasvu vastaa trendikasvua, kun vapaa tuotantokapasiteetti on saatu käyttöön.

Suomen julkinen talous on ollut vuodesta 2009 lähtien syvästi alijäämäinen. Vaikka talouden kasvu elpyy ja tuotantokuilu umpeutuu, kasvu ei riitä kohentamaan julkista taloutta ja katkaisemaan julkisen talouden velkaantumista. Lisäksi väestön ikääntyminen on alkanut heikentää julkista taloutta. Siten julkisen talouden tulot eivät enää riitä ylläpitämään kaikkia nopeamman talouskasvun varaan rakennettuja julkisen sektorin rakenteita ja tehtäviä.

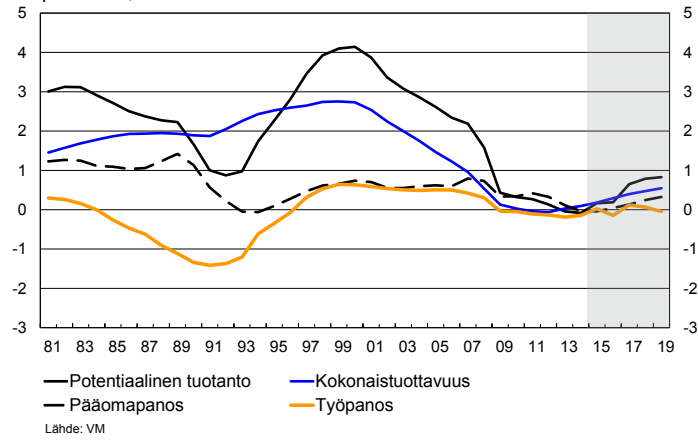
Potentiaalisen kasvun hidastuminen näkyy julkisen talouden rakenteellisen rahoitus-aseman heikkenemisenä, koska talouskasvun ja sitä kautta verokertymien kasvun arvioidaan olevan tulevinakin vuosina vaimeaa. Julkinen talous on sopeutustoimista huolimatta rakenteellisesti alijäämäinen. Julkinen velka suhteessa BKT:hen ylittää 60 prosentin rajan jo tänä vuonna ja jatkaa kasvua myös keskipitkällä aikavälillä.

Taulukko 2. Keskeisiä lukuja keskipitkällä aikavälillä

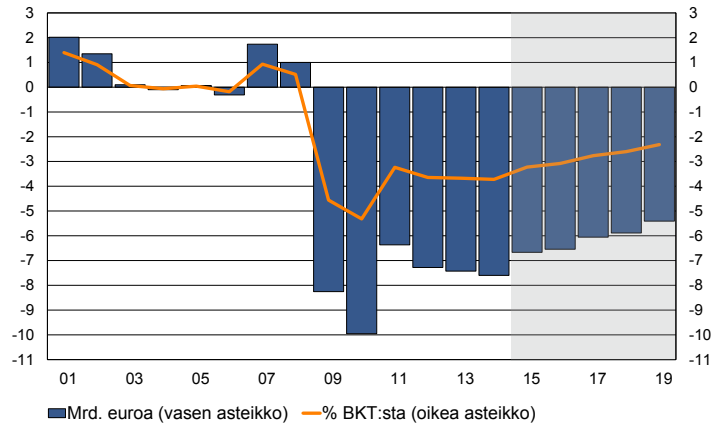
	2013	2014	2015**	2016**	2017**	2018**	2019**
BKT markkinahintaan, määrän muutos,%	-1,3	-0,1	0,5	1,4	1,5	1,3	1,2
Kuluttajahintaindeksi, muutos, %	1,5	1,0	0,3	1,4	1,7	1,8	1,8
Työttömyysaste, %	8,2	8,7	8,8	8,6	8,3	7,9	7,6
Työllisyysaste, %	68,5	68,3	68,8	69,1	69,6	70,0	70,3
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä, % BKT:sta	-2,5	-3,2	-3,4	-3,2	-3,1	-2,7	-2,5
Valtio	-3,7	-3,7	-3,2	-3,1	-2,8	-2,6	-2,3
Kunnat	-0,7	-0,9	-1,0	-0,9	-0,9	-0,9	-0,9
Sosiaaliturvarahastot	1,9	1,4	0,8	0,8	0,6	0,7	0,7
Rakenteellinen jäämä, % BKT:sta	-0,8	-1,4	-1,8	-2,3	-2,6	-2,6	-2,5
Julkisyhteisöjen bruttovelka, % BKT:sta	55,8	59,3	62,5	64,4	66,0	67,0	67,8
Valtionvelka, % BKT:sta	44,4	46,6	48,7	50,2	51,6	52,5	53,1
Tuotantokuilu, % potentiaalisesta tuotannosta ¹⁾	-3,1	-3,1	-2,8	-1,6	-0,8	-0,3	0,0

¹⁾ Arvioitu EU:n yhteisellä menetelmällä.

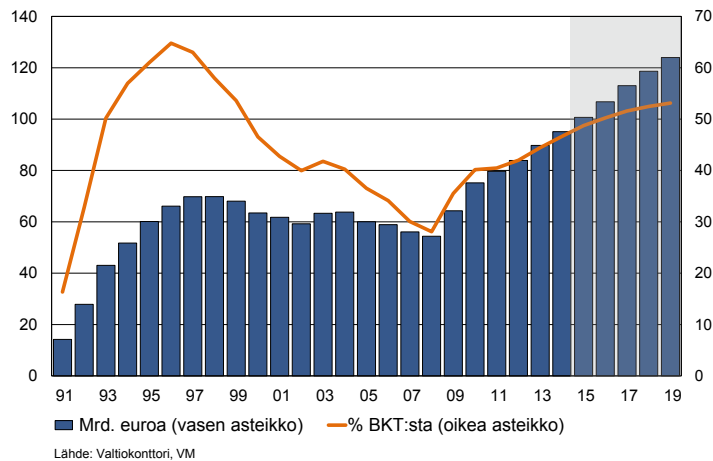
Potentiaalisen tuotannon kasvu ja sen osatekijät prosenttia, EU menetelmän mukaan

Valtion rahoitusjäämä

Valtionvelka

Finanssipolitiikan linja

Suomen julkinen talous on ollut vuodesta 2009 lähtien syvästi alijäämäinen eikä julkisen talouden tila kohene oleellisesti lähivuosina. Julkisen talouden alijäämä ylitti 3 prosentin viitearvon suhteessa BKT:hen v. 2014. Julkisen talouden velka ylittää 60 prosentin viitearvon v. 2015. Poikkeama julkisen talouden rakenteelliselle rahoitusasemalle asetetusta keskipitkän aikavälin tavoitteesta uhkaa revetä merkittäväksi.

Julkisen talouden menot katetaan talouden arvonlisäyksestä perittävillä veroilla ja maksuilla sekä muilla tuloilla. Pitkällä aikavälillä julkisen talouden tulot voivat kasvaa vain samaa vauhtia kuin talouden arvonlisäys. Talouden arvonlisäyksen ja tulojen kasvu asetavat siten ylärajan menojen kasvulle.

Taloukasvu muodostuu työn, pääoman ja tuottavuuden kasvusta. Väestön ikääntyminen on alkanut pienentää työikäisen väestön määrää. Vaikka ikääntyneiden työvoimaosuudet nousisivatkin ja maahan muuttaisi työikäistä väestöä ennustetusti, työpanoksen kasvun kautta talouteen ei ole syntymässä kasvua nähtävissä olevassa tulevaisuudessa. Viime vuosina kokonaistuottavuus on kasvanut vaatimattomasti ja sen kasvun arvioidaan olevan myös keskipitkällä aikavälillä huomattavasti hitaampaa kuin mihin 2000-luvun alkupuolella tai viime vuosisadalla totuttiin. Lisäksi useita vuosia jatkunut matala investointiaste on hidastanut pääomakannan kasvua ja heikentänyt talouden kasvupotentiaalia. Valtiovarainministeriö arvioi, että talouden kasvupotentiaali kohoaa vajaaseen yhteen prosenttiin vuoteen 2019 mennessä ja asettuu 1,5 prosentin tuntumaan pitkällä aikavälillä.

Samaan aikaan väestön ikärakenteen muutos kasvattaa ikäsidonnaisia julkisia menoja nopeasti. Ikäsidonnaisten menojen kasvu jatkuu nopeana vielä kahden vuosikymmenen ajan. Menojen kasvu heikentää julkisen talouden rahoitusasemaa ja aiheuttaa voimakasta kasvupainetta etenkin kuntien velkaan.

Tämän perusteella julkisessa taloudessa vallitsee mittava kestävyysvaje: normaalin kaan talous- ja työllisyyskehityksen oloissa julkisen talouden tulot eivät riitä rahoittamaan nykyperusteiden määrättyjä julkisia menoja – eivät lähivuosina eivätkä pidemmällä aikavälillä. Tämä tarkoittaa, että tulojen ja menojen epätasapaino on rakenteellinen. Talouden odotettavissa oleva kasvu ja tuotannon palautuminen potentiaaliselle tasolle eivät riitä poistamaan julkisen talouden kestävyysvajetta. Jos tulojen ja menojen välistä rakenteellista epätasapainoa ei korjata, julkisen talouden velka uhkaa kasvaa hallitsemattomasti suhteessa BKT:hen tulevana vuosikymmeninä.

Finanssi- ja muussa talouspolitiikassa täytyy löytää tasapaino kotimaisen kysynnän tukemiseksi yli taantuman, julkisen talouden velkaantumisen taittamiseksi keskipitkällä aikavälillä sekä talouden kasvun edellytysten kohentamiseksi ja julkisen talouden kestävyiden varmistamiseksi pitkällä aikavälillä.

Tuoreet ennusteet ja vuoden 2014 ennakkolliset tilastot osoittavat, että Suomen julkisen talouden tila on aiemmin ymmärrettyä vakavampi. Seuraavan hallituksen finanssi- ja talouspolitiikkaa tulee ohjata pyrkimys turvata julkisen talouden kestävä rahoitus.

Seuraava hallitus päättää hallituskauden ensimmäisestä julkisen talouden suunnitelmasta syksyllä 2015. Siinä hallituksen tulee asettaa valtiontaloutta, kuntataloutta ja koko julkista taloutta koskevat tavoitteet, jotka ohjaavat julkista taloudenpitoa kohti kestävä perustaa. Lisäksi hallituksen tulee esittää toimet näiden tavoitteen saavuttamiseksi, ml. toimien kokonaismittaluokka ja ajoitus.

Kestävyttä kohentavien toimien tulisi koostua välittömistä valtion ja kuntien tuloja lisäävistä ja menoja vähentävistä toimista sekä pidemmällä aikavälillä vaikuttavista menopaineita hillitsevistä ja talouden kasvumahdollisuuksia tukevista toimista. Näiden toimien tulisi kohdistua taloudellisen toiminnan institutionaalsiin puitteisiin ja niiden luomiin kannusteisiin. Niiden tulisi lisätä ja tehostaa tarjolla olevien voimavarojen käyttöä taloudessa, ml. julkinen taloudenpito, ja luoda mahdollisuus nopeampaan kasvuun pitkällä aikavälillä. Tarvittavien korjaavien toimenpiteiden mittaluokka riippuu niiden toteutusajankohdasta: pienemmät sopeutustoimet riittävät, jos ne toteutetaan nopeasti.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusten kasvu on saatava hidastumaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelu- ja rahoitusrakennemuutos tulee panna toimeen tavalla, joka toteuttaa kuntien tehtävien ja velvoitteiden vähentämisestä tavoitellut hyödyt sekä palvelujärjestelmän tuottavuuden kasvulle asetetut tavoitteet. Uudistukset kilpailukyvyyn, yritystoiminnan edellytysten ja työmarkkinoiden toiminnan kohentamiseksi sekä kilpailun edistämiseksi hyödykemarkkinoilla ovat puolestaan keskeisiä voimavarojen käytön lisäämiseksi ja tehostamiseksi taloudessa. Oleellista on pyrkiä nostamaan työhön osallistumistasetta ja nopeuttaa tuottavuuden kasvua koko taloudessa mutta etenkin julkisessa palvelutuotannossa. Myös valtion ja kuntien tuloja lisäävien ja menoja vähentävien välittömien toimien tulisi samalla edesauttaa talouden rakennemuutosta.

Välittömät sopeutustoimet ja rakenteelliset uudistukset tukevat luottamusta siihen, että Suomi pystyy pitämään kaikin tavoin ja kaikissa olosuhteissa huolta julkisesta taloudestaan ja kyvystään vastata velvoitteistaan. Vain luottamus luo tarvittavan pelivaran toteuttaa julkisen talouden kestävyys turvaamiseksi tarvittavat, pidemmällä ajalla vaikuttavat toimet.

Uhkaavan velkakierteen ehkäisemiseksi on ryhdyttävä toimiin välittömästi. Rakenteelliset uudistukset kantavat hedelmää kuitenkin vasta pitkällä aikavälillä. Keskipitkällä aikavälillä velkaantumista voidaan rajoittaa pienentämällä valtion alijäämiä etupainotteisesti. Mitä uskottavampia toimet taloudellisen toiminnan edellytysten vahvistamiseksi ovat, sitä vähemmän tarvitaan välittömiä sopeutustoimia, jotka jarruttavat talouden kasvua lyhyellä aikavälillä. Rakenteellisten toimien hedelmiä ei kuitenkaan voi ulosmitata ennen kuin on luotettavaa näyttöä siitä, että hedelmiä on kertynyt.

1 Talousnäkymät

1.1 Kansainvälinen talous – ristivetoa Suomen ympäristössä

Alentunut öljyn hinta on luonut merkittävän kysyntäsykäyksen öljyä tuoviin maihin vuoden 2014 jälkimmäisellä puoliskolla. Esimerkiksi euroalueella öljytuotteiden nettotuonnin arvo laskee v. 2015 enemmän kuin prosenttiyksikön BKT:sta suhteessa vuoden 2013 nettotuonnin arvoon, mikä summa vapautuu muuhun kulutukseen tai investointeihin. Toisaalta geopolittiset jännitteet mm. Venäjällä ja Lähi-idässä edelleen varjostavat kasvunäkymiä. Luottamus ei kuitenkaan ole heikentynyt samassa määrin kuin esimerkiksi eräissä aiemmissa poliittisissa ja valuuttakriiseissä.

Maaialtalouden kasvun kiihtymisestä vastaavat lähinnä Yhdysvallat ja Iso-Britannia. Nopeampaa kasvua näissä maissa tukee yksityisen sektorin taseiden kohentunut tila, edelleen löysänä pysyvä rahapolitiikka sekä aiempaa kevyempi finanssipolitiikka. Sen sijaan monissa kehittyvissä talouksissa kasvu on ennustehorisontilla merkittävästi totuttua hitaampaa.

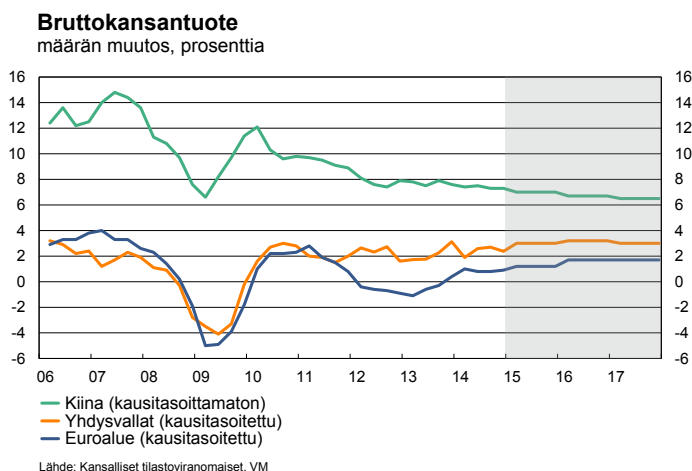
Venäjä ei voi välttää taantumaa tänä ja ensi vuonna. Öljyn hinnan viime vuosia alhaisemmaksi jäävä taso ja kasvanut epävarmuus ovat jo alentaneet vientituloja, heikentäneet ruplaa, kiihdyttäneet inflaatiota ja nostaneet korkoja Venäjällä. Investointien ja tuonnin määrät tulevat laskemaan rajusti. Venäjä joutuu käyttämään vararahastojaan valtion budjettimenoihin sekä pankkien ja mahdollisesti myös tärkeimpien yritysten tukemiseen. Kasvun edellytyksiä ovat jo pitkään hidastaneet maan puutteelliset instituutiot, talousjärjestelmän kankeus ja tekemättömät investoinnit. Aiemmin öljyn hinnan nousu oli peittänyt talouden kilpailukyyn puutteet. Lisäksi kriisin seurauksena Venäjän talous ja politiikka ovat kääntyneet entistä enemmän sisäänpäin, mikä edelleen heikentää maan näkymiä tulevina vuosina.

Yhdysvaltain elpyminen jatkuu edelleen maltillisesti ja työllisyys kohenee hyvää vauhtia. Vaikka korot lähtevätkin nousuun vuoden 2015 jälkimmäisellä puoliskolla, pysyvät ne kuitenkin alhaisella ja kysyntä tukevalla tasolla, jolloin myös kuluttajien velanhoitomenot pysyvät vähäisinä. Kuilu euroalueen ja Yhdysvaltain korkojen välillä syvenee. Toisaalta korkeaksi kasvanut pitkäaikaistyöttömyys ja alentunut työvoimaan osallistumisaste osaltaan rajoittavat kasvua koko ennusteperiodin.

Euroopassa merkittävin valopilkku on Iso-Britannia, jossa vahva kasvu on käynnistynyt julkisen sektorin mittavasta sopeutuksesta huolimatta. Euroalueella kasvun haurauden taustalla on toipuminen velkakriisin vaikutuksista, vaikka heikentyvä euro kohentaa ulkoista kysyntää. Kasvua hidastaa useiden jäsenvaltioiden heikko kilpailukyky, joka

vaimentaa tarjonnan mahdollisuuksia. Euroalueella yksityiset investoinnit ovat jatkaneet supistumistaan. Investointien jarruna on korkeana pysyttelevä epävarmuus sekä korkea velkaantuneisuus yhdessä taseiden sopeutuksen jatkumisen kanssa. Kriisin runtelemissa maissa myös rahoituksen hinta ja saatavuus painavat investointeja. Kulutuksen kasvun kiihtymistä estää korkeana pysyttelevä työttömyys. Julkisen velan korkea taso rajoittaa pitkään hallitusten mahdollisuuksia reagoida mahdollisiin tuleviin shokkeihin.

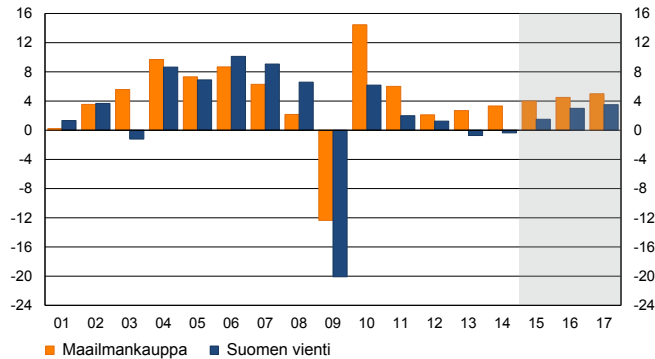
Kiinassa aktiviteettia vaimentaa teollisuusmaiden ja monien kehittyvien talouksien heikentynyt kysyntä, jota sen kotimainen kysyntä ei kykene kompensoimaan, sekä nopeasti kasvavat kustannukset. Kasvu pysyttelee kuitenkin 7 prosentin tuntumassa koko ennusteperiodin, jos maan talouspolitiikka onnistuu.

1.1.1 Maailmankauppa pysyy edelleen vaimeana

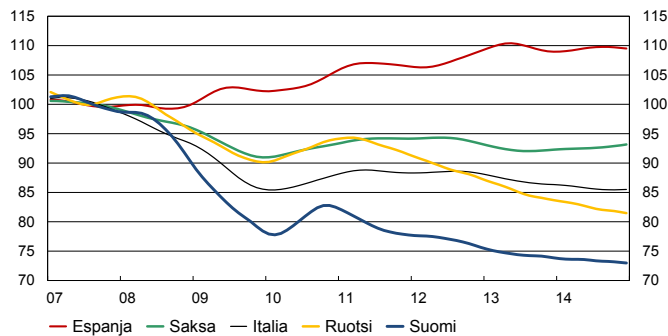
Globalisaation edetessä 1990 ja 2000-luvulla teollisuusmaiden tuonti kasvoi tyypillisesti noin kaksinkertaista vauhtia suhteessa tuotannon kasvuun. Tämä muistisääntö ei ole finanssikriisin jälkeen enää toiminut. Maailmankauppa on viime vuodet kasvanut kutakuinkin samaa tahtia tuotannon kanssa, osaltaan heikon investointikysynnän vuoksi. Kaupan kasvu kiihtyy vain hitaasti ennustehorisontin loppua kohden investointikysynnän elpyessä. Kansainvälisen talouden elpyminen ei kuitenkaan tuo entisenlaista kysynnän sykäystä Suomeen, varsinkin kun olemme menettäneet merkittävästi markkinaosuutta maailmankaupassa.

Maailmankauppa
määrän muutos, prosenttia

Lähde: CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, Tilastokeskus, VM

Tavaraviennin markkinaosuus¹⁾
2007=100, trendi (HP)

1) Tavaraviennin kasvu suhteessa maailmankaupan kasvuun

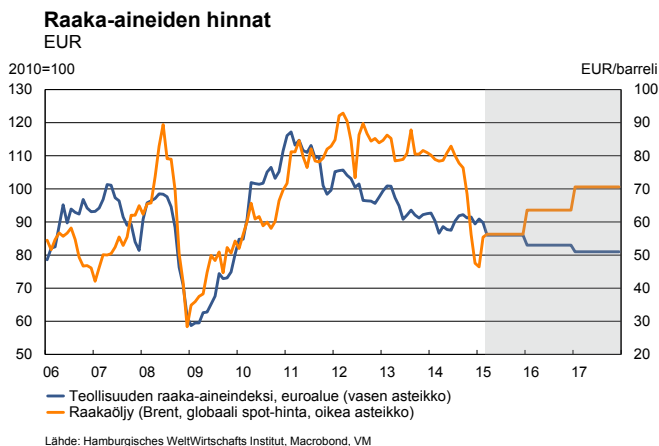
Lähde: Macrobond, VM

1.1.2 Inflaatiopaineet ovat maltilliset

Raakaöljyn hinta on laskenut jyrkästi viime vuoden jälkimmäisellä puoliskolla ennen kaikkea kehittyvien talouksien heikentyneiden näkymien vuoksi. Hinnan odotetaan palautuvan vain hyvin maltillisesti ennusteperiodilla (katso erillinen kehikko öljystä s. 31). Teollisuuden raaka-aineiden hinnat laskevat ennustejaksolla, kun kehittyvien talouksien kysyntä on aiempaa hitaampaa ja tarjonta edelleen laajaa.

Tuonti- ja tuottajahinnat laskevat useissa teollisuusmaissa. Inflaatio-odotukset ovat erittäin alhaiset, mikä tarjoaa teollisuusmaiden keskuspankeille mahdollisuuden epätaallisen rahapolitiikan jatkamiseen. Euroalueen kriisimaissa deflaation välttäminen on vaikeaa. Euron heikkeneminen vähentää deflaation riskiä, eikä varsinaisen deflaatiokierteen uhkaa ole näköpiirissä.

Kriisimaissa pankkilainojen korot ovat edelleen merkittävästi korkeammat kuin parhaan luottoluokituksen maissa, mikä hidastaa sekä kulutusta että investointeja. Ennusteperiodilla korkojen normalisoituminen alkaa Yhdysvalloissa, mutta euroalueen korot nousevat vain erittäin hitaasti.

1.1.3 Riskit ovat tasapainottumassa

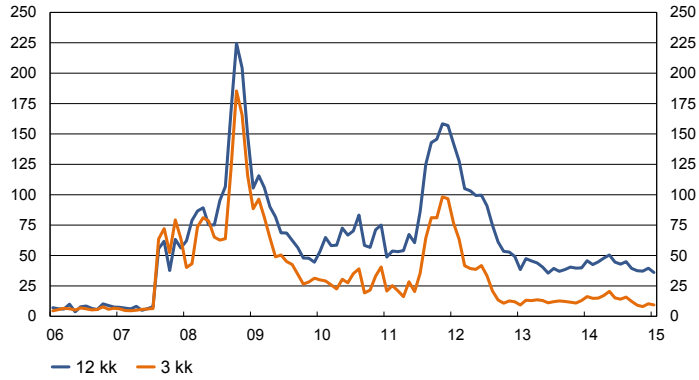
Euroalueella vallitsevat edelleen alasuuntaan painottuvat riskit, kun talouksien toipuminen velka- ja finanssikriisistä saattaa olla ennustettuaakin hankalampaa. Yksityisen sektorin vähäinen luottojen kysyntä saattaa leikata kulutusta tai investointeja, ja riskit saattavat jopa johtaa kriisin uudelleen leimahtamiseen. Ei myöskään ole selvää, miten vakavasti velkaantuneet jäsenmaat tulevat hoitamaan julkisen sektorin taseidensa sopeutuksen.

Venäjän taloustilanne on hankala. Jatkuessaan Ukrainan kriisi pitää epävarmuutta koholla ja saattaa kasvattaa pääomavirtoja Venäjältä, alentaa investointeja, edelleen heikentää ruplaa ja syventää Venäjän taantumaa. Geopoliittiset riskit saattavat heijastua luottamukseen ja hidastaa kasvua EU:ssa.

Alhaiset korot teollisuusmaissa sekä lisääntynyt halukkuus riskinottoon ovat ohjanneet sijoitusvirtoja muun muassa asunto- ja osakemarkkinoille, mikä on voinut johtaa yliarvostukseen hinnoittelussa. Epätavallisen rahapolitiikan loppuminen ennustejaksolla, korkotasojen alkava nousu sekä Yhdysvaltain dollarin vahvistuminen voivat aiheuttaa vahvoja reaktioita rahoitusmarkkinoilla. Kiinassa velkaantuminen ja varallisuuden kuten asuntojen ja osakkeiden hintojen nousu on ollut nopeaa. Hidastuvan kasvun oloissa näistä saat-
taa aiheutua markkinahäiriöitä.

Riskit pankkijärjestelmässä

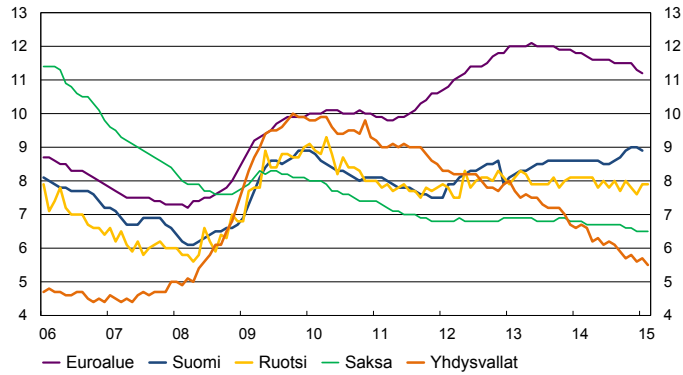
vakuudellisen Euriborin ja vakuudettoman Eonia-koronvaihtosopimuksen tuottoero, peruspistettä

Lähde: Macrobond

Työttömyysaste

kausitasoitettu, prosenttia

Lähde: Macrobond, kansalliset tilastoviranomaiset

Taulukko 3. Bruttokansantuote

	2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**
	määrän muutos, prosenttia					
Maailma (PPP)	3,2	3,2	3,2	3,5	3,8	4,0
Euroalue	-0,5	-0,5	1,0	1,2	1,7	1,7
EU	-0,5	0,0	1,3	1,6	2,0	2,0
Saksa	0,4	0,1	1,6	1,5	1,5	1,5
Ranska	0,3	0,3	0,4	0,7	1,2	1,7
Ruotsi	1,3	1,6	2,0	2,2	2,7	2,5
Iso-Britannia	0,7	1,7	2,6	2,7	2,7	2,5
Yhdysvallat	2,1	2,2	2,4	3,0	3,2	3,0
Japani	1,7	1,6	0,0	1,0	1,5	1,0
Kiina	7,8	7,7	7,4	7,0	6,7	6,5
Venäjä	3,4	1,3	0,0	-5,0	-2,0	0,0

Lähde: Eurostat, kansalliset tilastoviranomaiset, IMF, VM

Taulukko 4. Taustaoletukset

	2012	2013*	2014*	2015**	2016**	2017**
Maailmankaupan kasvu, %	2,1	2,7	3,3	4,0	4,5	5,0
EUR/USD	1,29	1,33	1,33	1,12	1,07	1,02
Teollisuuden raaka-ainehinnat, EA, € (2010=100)	100,7	94,8	90,0	87	83	81
Raakaöljy (Brent), €/barreli	87,1	82,0	74,5	56	64	71
3 kk euribor, %	0,6	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2
Valtion obligaatiot (10 v), %	1,9	1,9	1,4	0,6	0,7	0,9
Viennin markkinaosuus (2000=100) ¹⁾	82	79	76	74	73	72
Tuontihinnat, %	2,1	-1,3	-1,8	-1,2	1,1	1,3

¹⁾ Viennin kasvun suhde maailmankaupan kasvuun.

Lähde: Kansalliset tilastoviranomaiset, CPB, HWWI, Reuters, VM

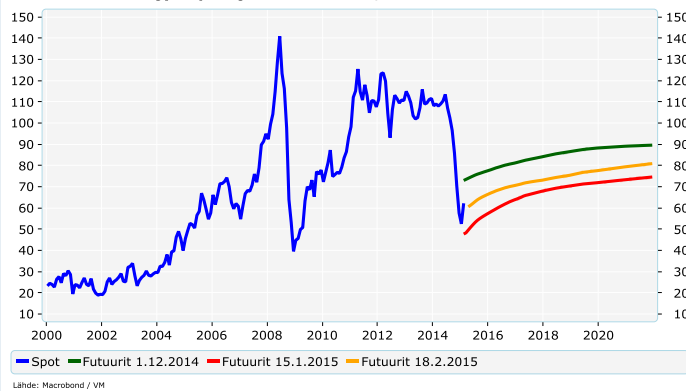
Öljymarkkinat

Tässä kehikossa arvioidaan viimeaikaisten öljyn hinnan muutosten syitä, öljyn hinnan mahdollista kehitystä sekä hinnanlaskun makrotaloudellisia vaikutuksia taloustieteen tutkimustulosten ja markkinatapahtumien valossa.

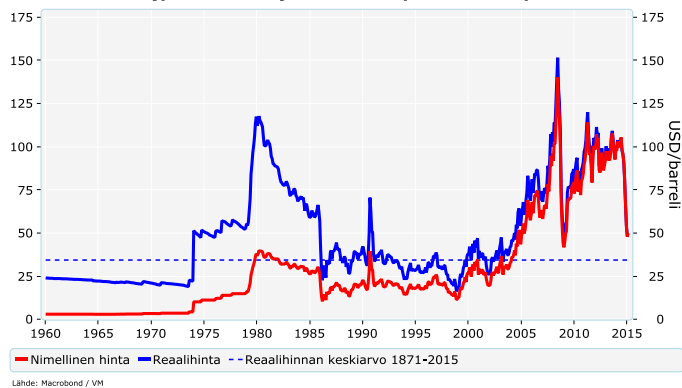
Vuoden 2011 alusta alkaen öljyn barrelihintaa vaihteli 110 dollarin ympärillä, kunnes kesästä 2014 alkaen hinta romahti ja päättyi alimmillaan alle 50 dollariin. Kuviossa 1 esitetään Brent-öljyn hinta tammikuusta 2007 helmikuuhun 2015 ja eräinä päivinä toteutuneista futuurihinnoista johdettuja tulevaisuuden hintauria. Barrelihintaa näyttää vakiintuneen noin 60 dollarin ympärille, ja useimmat ennusteet arvioivat öljyn hinnan nousevan vain hitaasti.

Historiassa on ollut jaksoja, jolloin öljyn reaalihintaa on noussut tai laskenut nopeasti (kuvio 2). Esimerkiksi vuosina 1985–1986 raakaöljyn hinta laski dramaattisesti, kun OPEC:n ulkopuolinen tarjonta kasvoi voimakkaasti ja OPEC luopui hintaohjauksesta. Nykyisessä öljymarkkinan tilanteessa on samoja elementtejä kuin vuosina 1985–1986.

Kuvio 1. Brent-öljyn spot- ja futuurihinnat, USD

Kuvio 2. Raakaöljyn nimellinen ja reaalihintaa (USA 2014 khi)

Kysyntä, tarjonta ja spekulointi

Mistä nopea ja syvä hinnanlasku johtuu? Kilian (2009) aloitti tutkimussuunnan, jossa öljyn hintaa tarkasteltiin tarjonta- ja kysyntäsokkien näkökulmasta käyttämällä rakenteellisia vektoriautoregressiivisiä malleja (SVAR). Keskeinen johtopäätös on, että öljyn tarjonnan muutosten vaikutukset öljyn hintaan olivat vähäisiä verrattuna globaalin aktiviteetin ja kysynnän muutosten vaikutuksiin. Kysynnän merkitys on korostunut erityisesti 1990-luvun lopulta alkaen.

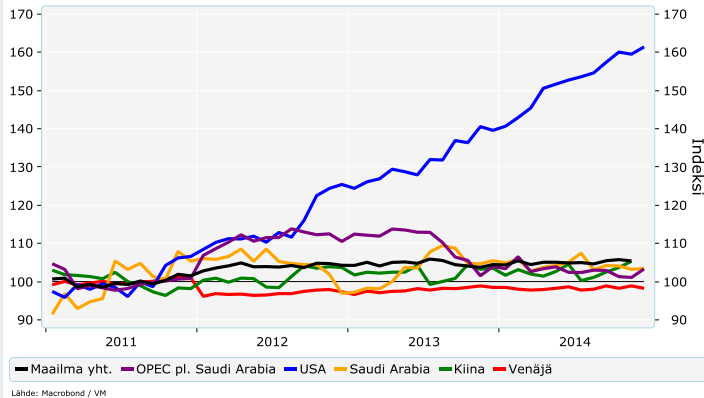
Viimeisen vuosikymmenen aikana raaka-aineiden hintoihin sidottujen johdannaisten markkinat ovat laajentuneet, mikä on synnyttänyt keskustelua markkinoiden arvopaperistumisesta ja rahoitusmarkkinoiden vaikutuksista fyysisille markkinoille. Kolmas hintaan vaikuttava sokkien lähde voi olla spekulointi finanssimarkkinoilla – esimerkiksi tulevien hintamuutosten ennakointi. Öljyä voidaan varastoida senkin jälkeen, kun se on pumpattu maan pinnalle. Kilian ja Murphy (2013) ja Kilian ja Lee (2013) tarkastelivat spekulatiivista kysyntää ottamalla huomioon myös öljyvarastojen muutokset. Ajatus on, että odotetut hintamuutokset näkyvät varastokysynnän muutoksissa. Tarkastelun keskeinen tulos on, että edellä mainittu keskeinen johtopäätös säilyy: tarjonnan muutosten ja spekuloinnin vaikutukset öljyn hintaan ovat vähäisiä.

Spekulointi voidaan periaatteessa jakaa kahteen luokkaan: yhtäältä uutisiin tai fundamentteihin perustuvaan ja toisaalta epävakauttavaan (ns. "noise trading"). Beidas-Strom ja Pescatori (2014) edelleen kehittivät SVAR tarkastelua, ja havaitsivat, etteivät edellä mainitut mallit kykene jaottelemaan spekulointia näihin luokkiin, eikä siis markkinavaikutuksiakaan. Uutisiin perustuva spekulointi ei lisää volatiliiteettia tai häiriötä markkinoilla. Päinvastoin; kun spekulantin kannattaa myydä öljyä "liian kalliin" hinnan oloissa ja ostaa varastoon "liian halvan" hinnan oloissa, spekulointi loiventaa hintojen muutoksia. Tällaisessa tarkastelussa uutisiin perustuva spekulointi voidaan jossain määrin erottaa epävakauttavasta spekuloinnista. Spekuloinnin merkitys saattaa nousta tarjonnan muutoksia suuremmaksi, mutta kuitenkin kysynnän muutosten vaikutuksia pienemmäksi öljyn hinnan lyhytaikaisten muutosten selittäjänä.

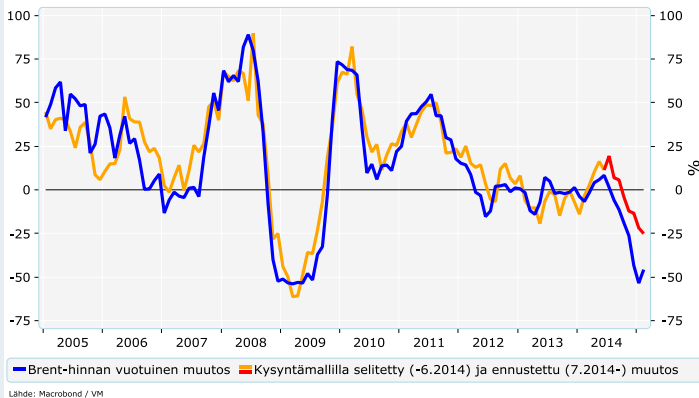
Toinen tapa ottaa huomioon rahoitusmarkkinoilta mahdollisesti välittyvät shokit öljymarkkinoille on tarkastella eri ajankohtiin sidottujen futuureiden hintarakenteeseen ("term structure") perustuvia odotuksia. Periaatteessa futuureista pitäisi voida johtaa hyvä ennuste spot-hinnan tulevalle kehitykselle, koska niihin sisältyy kaikkien markkinaosapuolten odotukset tulevasta, kunhan ymmärretään riskipreemioiden erot. Valitettavasti riskipreemiot muuttuvat ajassa, mikä tekee futuurien ennustekäytön hankalaksi.

Hamilton ja Wu (2012) sekä Baumeister ja Kilian (2014) kehittävät korkojen aikarakenteiden faktorimalleihin perustuvaa analyysiä öljyn ja öljyn futuurien markkinoille, jossa riskipreemioiden muutokset selitetään. Riskipreemioiden mallintaminen tuottaa futuureista lasketut markkinaodotukset, joista riskipreemioiden muutosten vaikutus on poistettu. Tällaisesta mallista johdetut hintaodotukset saattavat poiketa merkittävästi suoraan futuureista päätellyistä hin-taurista. Esimerkiksi vuosina 2003–2008 spot-hinnat nousivat nopeasti, mutta futuurit eivät. Osittainen selitys on, että samaan aikaan futuurien riskipreemiot kasvoivat, mikä piti markkinoilla näkyviä futuurihintoja alhaisina.

Öljyn viimeaikaisia hintamuutoksia voi myös peilata tapahtumiin markkinoilla (mm. Baumeister ja Kilian 2015; Badel ja McGillicuddy 2015). OPEC päätteli kesäkuun 2014 kokouksessaan, että öljyn kysyntä maailmalla kehittyä aiemmin ennakoitua heikommin. Toisaalta riskit Lähi-idässä (mm. ISIS, Libya, Syyria) olivat koholla ja Ukrainan kriisi kärjistymässä, ja OPEC:ssä oletettiin, että riskit tarjonnan häiriöistä pitävät öljyn hinnan korkealla. Yli 100 \$:n barrelihinta oli kuitenkin houkutellut tuottajia erityisesti Yhdysvalloissa etsimään runsaasti niin sanottuja epätavallisia öljylähteitä ja tuotanto Yhdysvalloissa jatkoi nopeaa noin 15 % kasvuvauhtiaan (yli 1 milj. barrellia päivässä per vuosi). Geopoliittiset riskit eivät myöskään toteutuneet, ja öljyn globaali tarjonta säilyi vakaana v. 2014 (kuvio 3). Heikentynyt kysyntä ja vahvana säilynyt tarjonta johtivat hintojen laskupaineeseen. Usein Saudi Arabia on reagoinut hintojen muutos-paineeseen säättämällä tuotantoaan, mutta kesällä 2014 se kuitenkin päätti toisin. Öljyn hinta kääntyi jyrkkään laskuun.

Kuvio 3. Raakaöljyn tuotanto, 2011=100

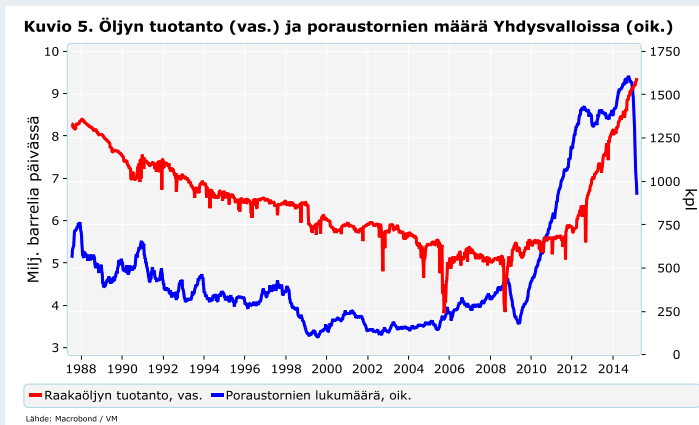
VM:n kansantalousosastolla on laadittu yksinkertainen regressiomalli, jossa joukko globaalien kysyntäaktiiviteetin muttei öljyn tuotannon indikaattoreiden (kuivarahdin ja muiden kuin energiarakenteiden hinnan, maailman teollisuustuotannon ja kaupan, OECD-maiden ennakoivan suhdanneindikaattorin sekä USA:n ostopäällikköindeksin, korkojen tuottokäyrän ja kauppapainotetun valuuttakurssin) muutokset selittävät öljyn hinnan muutosta (kuvio 4). Kysyntämalli ennustaa noin 25 prosentin hinnanlaskua kesäkuusta 2014 helmikuulle 2015. Markkinoilla toteutuneen noin 50 prosentin ja kysyntämallilla ennustetun hinnanlaskun ero olisi mallin mukaan lähinnä tarjontaperustaista sakkia. Kun globaali raakaöljyn tarjonta oli hyvin vakaata koko vuoden 2014 ajan, mahdollisesti suurin tarjontasokki oli se, ettei Saudi Arabia säätänyt tuotantoaan hintapaineita vastaan, päinvastoin kuin markkinat olivat oppineet odottamaan (kuvio 3).

Kuvio 4. Brent-hinnan prosentuaalinen muutos

Taloudelliset vaikutukset

Öljyn hinnan muutokset vaikuttavat suoraan öljyn tuottajien välittömiin tuloihin. Esimerkiksi osa Yhdysvaltain, Kanadan ja syvän meren öljyntuotannosta on pitkällä aikavälillä kannattavaa vain korkeilla hinnoilla. Lyhyellä aikavälillä tuotannon rajakustannukset ovat laajalti selvästi alle 50 \$ barrelilta, joten nykyisilläkin hinnoilla valtaosa tuotannosta edelleen säilyy markkinoilla. Vaikka esimerkiksi Yhdysvalloissa hinnan laskuun on reagoitu sulkemalla huonoiten kannatta-

via öljynporaustorneja, sen öljyntuotanto on edelleen jatkanut kasvuaan (kuvio 5). Epätavanomaisten öljylähteiden merkityksen kasvu on ilmeisesti tehnyt öljyn tarjonnasta aiempaa joustavampaa, kun marginaalinen hintaherkkä tuotanto perustuu nyt aiempaa suurempaan määrään aiempaa pienempiä porauskohteita, joita voidaan ottaa käyttöön tai sulkea joustavammin kuin perinteisiä massiivisempia kohteita.

Öljyn hinnan muutos vaikuttaa suoraan myös öljyä käyttävien teollisuuden ja liikenteen kustannuksiin sekä kotitalouksien menoihin. Kaikki tuotteet ja palvelut sisältävät energiaa, joten energian hinnanmuutos vaikuttaa välillisesti kaikkiin kustannuksiin, hintoihin ja markkinoihin. Esimerkiksi Suomen öljyn nettotuonnin arvo laskee v. 2015 yli 2 mrd. euroa verrattuna vuoteen 2014. Tästä koituu tulo- ja substituutiovaikutuksia kotitalouksissa ja yrityksissä. Myös näistä reaktioista voi edelleen syntyä epäsuoria vaikutuksia.

Kolmas vaikutuskanava tulee kasvavien riskien kautta, kun suuren hintamuutoksen kaikki vaikutukset ovat ennalta epävarmat ja vaikeasti ymmärrettävissä. Osana epävarmuuden kasvuun on epätietoisuus politiikkareaktioista. Raha-, finanssi- ja rakennepolitiikka voivat reagoida öljyn hintaan. Esimerkiksi keskuspankit saattavat keventää rahapolitiikkaa alemman öljyn hinnan vuoksi, erityisesti jos öljyä sisältämätön pohjainflaatio taikka siihen kohdistuvat odotukset laskevat öljyn hinnan mukana. Tällaiset politiikkareaktiot voivat aiheuttaa kysyntäsykäyksen talouteen.

Lopuksi globaalilla tasolla öljyn hinta vaikuttaa siihen, kuinka tulot virtaavat öljyä kuluttavista maista öljyn tuottajamaihin. Öljyn tuottajamaissa säästämisaste on usein korkeampi kuin öljyä kuluttavissa maissa, ja historiallisesti niillä on ollut vaikutusta globaaleille pääomamarkkinoille. Reaalitulojen suhteellinen siirtyminen tuottajamaista kuluttajamaihin voi siten kohottaa globaalia kulutusalttiutta ja lisätä kysyntää, ja vastaavasti kiristää pääomamarkkinoita. Tämä vaikutus on kuitenkin epävarma ja saattaa muuttua mm. sen mukaan, kuinka tiukkoja rahoitus- tai budjettirajoitteita eri maat kohtaavat. Globaalilla tasolla myös monien raaka-aineiden sekä tuotteiden ja palveluiden hinnat muuttuvat öljyn hinnan mukana, mikä saattaa tuoda lisää heijastusvaikutuksia.

Kokonaistaloudellisten vaikutusten arvioita

Öljyn hintashokit vaikuttavat siis useiden kanavien kautta kokonaistaloudelliseen aktiviteettiin. Öljyn hinnan kokonaistaloudellisista vaikutuksista on olemassa laaja kirjallisuus. Esimerkiksi Anzuini ym. (2014) estimoivat spot- ja futuurimarkkinoilta varautumiskysynnän, ja päättelevät, että USA:ssa 1990-luvun ja 2000-luvun alussa koetut taantumet johtuivat osaltaan shokeista varautumiseen öljymarkkinoilla, mutta vuoden 2008 suuri taantuma ei johtunut.

Jimenez-Rodriguez ja Sanchez (2005) päätyvät arvioon, että 10 prosentin öljyn hinnanmuutos aiheuttaa Yhdysvalloissa 0,3–0,6 prosentin ja euroalueella 0,1–0,3 prosentin muutoksen aktiviteettiin. Myös esim. Cashin ym. (2014) sekä Peersman ja van Robays (2012) päätyvät vastaaviin tuloksiin. Arvioiden suuruus riippuu mm. kohdemaan talouden öljyintensiteetistä, käytettävissä olevasta datasta sekä käytetyistä menetelmistä.

Tällaisilla estimaateilla nyt koetusta 50 prosentin hinnanlaskusta tulisi euroalueelle 0,5–1,5 prosentin kysyntäsykäys. Tähän on vaikea uskoa ja ainakin arvion ylälaita tuntuu liian optimistiselta.

Ensiksi öljyn hinnan muutosten vaikutukset riippuvat siitä, onko kyseessä tarjonta- vai kysyntäsokki (Cashin ym. 2014; Hamilton, 2005; Kilian 2008, 2009, 2014; Melolinna, 2012; Peersman ja van Robays 2012). Öljyn tarjontasokki tuo talouteen itsenäisen vaikutuksen, kun kysyntäsokki on seurausta yleisen aktiviteetin muutoksista. Tarjontashokeilla näyttääkin olevan suurempi vaikutus globaaliin aktiviteettiin sekä muutoksiin öljyn tuottaja- ja kuluttajamaiden välisissä tulovirroissa. Kysyntäshokeilla on heikompi tai tilastollisesti merkityksetön vaikutus aktiviteettiin.

Rapaport (2013) erottaa öljymarkkinoille spesifit shokit – esimerkiksi geopolitiikka Lähi-idässä – koko talouden laajuisista shokeista, ja käyttää dynaamista stokastista yleisen tasapainon mallia tutkiakseen eri sokkien vaikutuksia. Öljymarkkinashokista koitunut hinnan lasku (nousu) lisää (vähentää) talouden aktiviteettia ja osakkeiden tuottoja, kun koko talouden laajuisesta shokista johtuneen hintamuutoksen vaikutukset ovat täysin päinvastaiset.

Toiseksi kirjallisuudessa on myös argumentoitu, että sokkien vaikutukset ovat epäsymmetrisiä: hinnan nousu aiheuttaa laskua suuremman vaikutuksen (mm. Hamilton 2003; Jimenez-Rodriguez ja Sanchez 2005; Kilian 2014; Feldkircher ja Korhonen 2014). Esimerkiksi vuoden 1986 voimakas hinnan lasku ei aiheuttanut merkittävää kasvua aktiviteetissa Yhdysvalloissa. Tämä saattoi johtua kustannuksista, joita koituu tuotantopanosten uudelleen kohdentamisesta, kasvaneesta epävarmuudesta taikka rahapolitiikan reaktiosta. Keskuspankit saattavat reagoida vahvemmin uhkiin inflaation kiihtymisessä kuin hidastumisessa.

Kolmanneksi teollisuusmaissa öljyintensiteetti on laskenut ajan kuluessa. Silloin öljyn hinnanmuutosten vaikutukset talouteen jäävät aiempaa vaimeimmiksi ja vanhempaan tietoon perustuvat analyysit ennustavat liian voimakkaita vaikutuksia (Blanchard ja Riggi, 2013; Melolinna 2012).

Öljyn hinnalla on myös merkittävä vaikutus inflaatioon. Inflaation ja öljyn hinnanmuutokset ovat vahvasti korreloituneet, vaikka vaikutukset vaihtelevat maittain ja ajan mukana. Öljyn hinnan nopeat nousut ovat johtaneet korkean inflaation episodeihin (de Gregorio ym. 2007). Myös inflaation reaktio öljyn hintaan on vaimentunut ajan kuluessa (de Gregorio ym. 2007; Hooker 2002; Jacquinot ym. 2009). Selvää kuitenkin on, että öljyn hinnanlasku tulee alentamaan inflaatiota. Koska kaikissa tuotteissa ja palveluissa on panoksena energiaa, öljyn hinnanlasku alentaa hintapaineita myös epäsuorasti. Vähemmän selvää on, missä määrin vaikutuksia lopulta tulee pohjainflaatioon tai pidemmän aikavälin inflaatio-odotuksiin.

Yhteenveto

Ainakin puolet öljyn hinnanlaskusta on koitunut kysyntäshokista, ennen kaikkea odotettua hitaammasta aktiviteetista kehittyvissä talouksissa. Tarjontashokista suuri osa on OPEC:n ja ennen kaikkea Saudi Arabian muuttunutta markkinakäyttäytymistä. Lisäksi epätavanomaisen öljyn tuotanto on jatkanut nopeaa kasvuaan. Näillä tuottajilla on vahvemmat kannusteet muuttaa tuotantoa markkinahinnan mukaan kuin perinteisiä suuria öljykenttiä operoivilla yhtiöillä, jolloin tarjonnan hintajousto on hieman aiempaa suurempaa. Joustavampi tarjonta vähentää hinnan reaktiota. Kysyntäsokki alhaisen hinnan syynä on öljyn nettotuojalle vähemmän hyvä uutinen kuin tarjontasokki, varsinkin nykyisin.

Öljy pysyy edullisempänä kuin mihin viime vuosina totuttiin, kun kehittyvien talouksien kysynnän kasvu on aiemmin arvioitua maltillisempaa ja koska markkinaosuutensa laskun vuoksi OPEC ei enää tue hintaa tarjontansa muutoksilla, ainakaan siinä määrin kuin mihin aiemmin on totuttu. Edullisempi öljy edistää mm. EU:n ja Yhdysvaltojen elpymistä ja samalla osaltaan pitää inflaatiota alhaisena. Dramaattisia vaikutuksia ei kuitenkaan ole syytä odottaa. Suomelle merkittävämpi vaikutus saattaa syntyä Venäjän negatiivisesta kierteenstä, jota öljymarkkinat nyt voimistavat.

Lähteet

- Anzuini, A., P. Pagano, and M. Pisani (2014), "Macroeconomic Effects of Precautionary Demand for Oil", *Journal of Applied Econometrics* 30:2
- Badel, A. and J. McGillicuddy (2015), "Oil Prices: Is Supply or Demand behind the Slump?" Federal Reserve Bank of St. Louis, <https://www.stlouisfed.org/on-the-economy/2015/january/oil-prices-is-supply-or-demand-behind-the-slump>
- Baumeister, C. and L. Kilian (2014), "A General Approach to Recovering Market Expectations from Futures Prices With an Application to Crude Oil", CFS Working Paper No. 466
- Baumeister, C. and L. Kilian (2015), "Understanding the Decline in the Price of Oil since June 2014", CFS Working Paper No. 501
- Baumeister, C. and G. Peersman (2013) "The Role of Time-Varying Price Elasticities in Accounting for Volatility Changes in the Crude Oil Market", *Journal of Applied Econometrics*, 28:7, 1087-1109
- Beidas-Strom, S. and A. Pescatori (2014), "Oil Price Volatility and the Role of Speculation", IMF Working Paper 14/218
- Blanchard, O. and M. Riggi (2013), "Why are the 2000s so Different from the 1970s? A Structural Interpretation of Changes in the Macroeconomic Effects of Oil Prices", *Journal of the European Economic Association* 11, 1032-1052
- Cashin, P., K. Mohaddes and M. Raissi (2014), "The Differential Effects of Oil Demand and Supply Shocks on the Global Economy", *Energy Economics* 44, 113-134
- de Gregorio, J., O. Lenderretche and C. Neilson (2007), "Another Pass-Through Bites the Dust? Oil Prices and Inflation", *Economía* 7:2, 155-208
- Feldkircher, M. and I. Korhonen (2014), "The Rise of China and its Implications for Emerging Markets - Evidence from a GVAR model", *Pacific Economic Review*, 19:1, 61-89
- Hamilton, J. (2003), "What is an Oil Shock?", *Journal of Econometrics*, 113:2, 363-398.
- Hamilton, J. (2009), "Understanding Crude Oil Prices", *The Energy Journal, International Association for Energy Economics*, 30:2, 179-206

Hamilton, J. and J. Wu (2014), "Risk Premia in Crude Oil Futures Prices," *Journal of International Money and Finance*, 42, 9-37

Hooker, M. (2002), "Are Oil Shocks Inflationary? Asymmetric and Nonlinear Specifications versus Changes in Regime", *Journal of Money, Credit and Banking*, 34, 540-561

Jacquinot, P., M. Kuismanen, R. Mestre and M. Spitzer (2009), "An Assessment of the Inflationary Impact of Oil Shocks in the Euro Area", *The Energy Journal*, 30:1, 49-84

Jimenez-Rodriguez, R. and M. Sanchez (2005), "Oil Price Shocks and Real GDP Growth: Empirical Evidence for Some OECD Countries", *Applied Economics* 37:2, 201-228

Kilian, L. (2009), "Not All Oil Price Shocks Are Alike: Disentangling Demand and Supply Shocks in the Crude Oil Market", *American Economic Review* 99:3, 1053-69

Kilian, L. (2014), "Oil Price Shocks: Causes and Consequences", *Annual Review of Resource Economics*, 6:1, 133-154

Kilian, L. and T. Lee (2013), "Quantifying the Speculative Component in the Real Price of Oil: The Role of Global Oil Inventories," *Journal of International Money and Finance*

Kilian, L. and D. Murphy (2014), "The Role of Inventories and Speculative Trading in the Global Market for Crude Oil", *Journal of Applied Econometrics* 29, 454-478

Melolinna, M. (2012), "Macroeconomic Shocks in an Oil Market VAR", European Central Bank Working Paper No. 1432

Peersman, G. and I. van Robays (2012), "Cross-Country Differences in the Effects of Oil Shocks", *Energy Economics* 34, 1532-1547

Rapaport, A. (2013), "Supply and Demand Shocks in the Oil Market and Their Predictive Power", väitöskirjan julkaisematon luku, University of Chicago Booth School of Business and Department of Economics

1.2 Ulkomaankauppa

Vienti kasvaa heikentyneistä näkymistä huolimatta

Tilastokeskuksen maaliskuussa 2015 julkaiseman kansantalouden tilipidon mukaan vienti supistui 0,4 % v. 2014. Viennin arvo oli v. 2014 keskimäärin jo seitsemän prosenttia pienempi kuin vuoden 2010 lopussa eli finanssikriisistä seuranneen toipumisen huipulla. Viennin supistumisen taustalla on useita seikkoja, joista merkittävimmät liittyvät teollisuuden rakennemuutokseen ja Suomen edelleen heikentyneeseen kustannuskilpailukykyyn. Tullin tilastojen mukaan v. 2014 eniten lisääntyi kuljetusvälineiden vienti, mutta suuri osa siitä oli kertaluontoisia toimituksia. Sen sijaan elektroniikkateollisuuden vienti on kääntynyt kasvuun usean vuoden laskun jälkeen.

Viennin ennustetaan kääntyvän maltilliseen kasvuun. Kehityksen taustalla on Suomen tärkeimpien vientimaiden talouskasvun vahvistuminen ja maailmankaupan vauhdittuminen vähitellen muutaman hiljaisemman vuoden jälkeen. Vuonna 2015 talouskasvu on euroalueella edellisvuotta nopeampaa. Euron heikentyminen Yhdysvaltojen dollaria vasten parantaa Suomen vientimahdollisuuksia lyhyellä aikavälillä (katso kehikko s. 17). Valuutan heikkeneminen tukee Suomen vientiä, mutta valuuttakurssilla on myös epäsuoria vaikutuksia esimerkiksi euroalueen vientikysynnän paranemiseen. Ottaen huomioon kurssin muutokset muiden kauppakumppaniemme valuuttoihin, niin euron heikkeneminen Yhdysvaltojen dollaria vastaan ei täysimittaisesti heijasta valuuttakurssien vaikutusta vientiin. Toisaalta öljyn hinnanlasku on aiheuttanut kysyntäsykäyksen maailmalle ja parantaa osaltaan Suomen vientiä. Venäjän talouskehitykseen liittyvät ongelmat taas alentavat viennin kasvua.

Vuonna 2016 viennin kasvu yltää kolmeen prosenttiin ja v. 2017 viennin kasvu kiihtyy 3,5 prosenttiin maailmankaupan kasvun vetämänä. Suomen vientiosuuksien menetys jatkuu edelleen, sillä kehittyvien talouksien kasvuvauhdit ovat edelleen suurempia kuin Euroopassa. Kaupan painottuminen kehittyvien talouksien markkinoille huonontaa Suomen mahdollisuuksia pitää kiinni markkinaosuuksistaan.

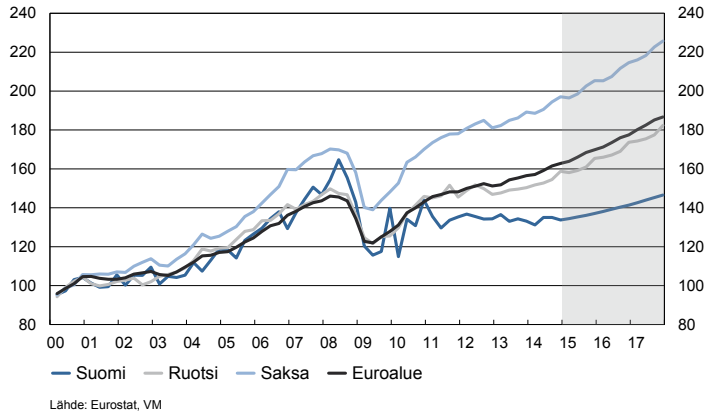
Maaliskuun kansantalouden tilipidon mukaan tuonnin määrä supistui 1,4 % v. 2014. Tullin tietojen mukaan raaka-aineiden tuonin arvo kasvoi, mutta erityisesti energiatuotteiden hintojen lasku vähensi tavaroiden tuonnin arvoa. Ennustejaksolla tuonti kääntyy kasvuun, sillä vienti sekä kotimainen kysyntä elpyvät, vaikkakin hitaasti. Investointien ja kulutuksen kääntyminen kasvuun kiihdyttävät tuonnin kasvua vuosina 2016 ja 2017, minkä seurauksena nettoviennin bruttokansantuotteen kasvua tukeva vaikutus pienenee ennustejakson aikana.

Taulukko 5. Ulkomaankauppa

	2012	2013*	2014*	2015**	2016**	2017**
	määrän muutos, prosenttia					
Tavaroiden ja palvelujen vienti	1,2	-0,7	-0,4	1,5	3,0	3,5
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	1,6	-1,6	-1,4	1,0	2,8	3,4
	hinnan muutos, prosenttia					
Tavaroiden ja palvelujen vienti	1,1	-0,8	-1,7	-0,3	1,2	1,4
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	2,1	-1,3	-1,8	-1,2	1,1	1,3

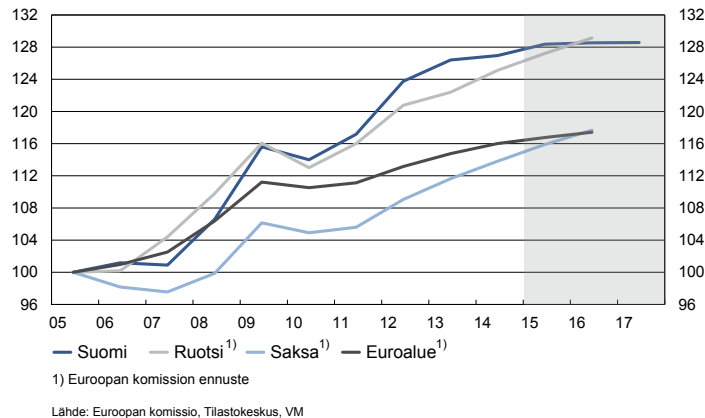
Tavaroiden ja palvelujen vienti

volyymi 2000=100, kausitasoitettu

Yksikkötyökustannukset

2005=100, nimelliset

Vaihtotase lähestyy tasapainoa

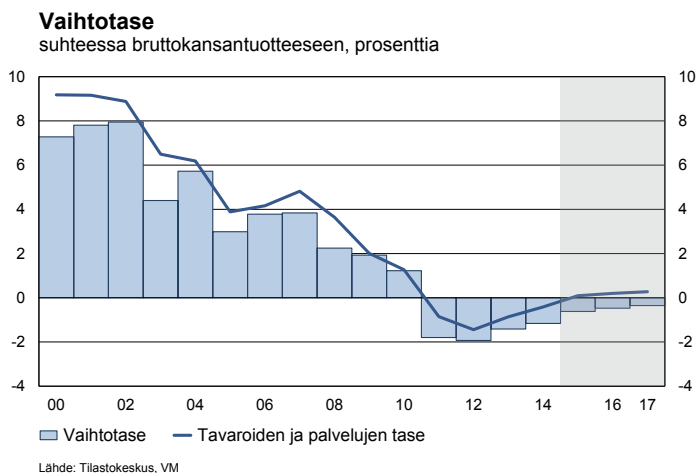
Vaihtotaseen alijäämä v. 2014 oli enää 2,3 mrd. euroa eli 1,2 % suhteessa bruttokansantuotteeseen. Alijäämä supistuikin huomattavasti vuoden loppua kohden. Ennustejaksolla kauppataaseen ja vaihtotaseen alijäämät supistuvat noin 1,5 mrd. eurolla heikon tuonnin seurauksena. Tästä huolimatta vaihtotase on 0,8 mrd. euroa eli noin 0,4 % alijäämäinen suhteessa bruttokansantuotteeseen v. 2017.

Vaihtotaseen voimakas aleneminen johtuu rakenteellisista ongelmista, esimerkiksi elektroniikkateollisuuden tuotannon vähenemisestä Suomessa. Kuitenkin alijäämän pieneminen ennustejaksolla on seurausta suhdanneluonteisista seikoista, sillä ulkoisen kysynnän ja viennin paranemisen seurauksena vaihtotase palaa kohti tasapainoa. Investointien piristymisen seurauksena tuotantopotentiaali lisääntyy ja mahdollistaa bruttokansantuotteen vientiosuuden palautumisen lähelle finanssikriisiä edeltänyttä tasoa.

Taulukko 6. Vaihtotase

	2012	2013*	2014*	2015**	2016**	2017**
	miljardia euroa					
Tavaroiden ja palvelujen tase	-2,9	-1,7	-0,8	0,2	0,4	0,6
Tuotannontekijäkorvaukset ja tulonsiirrot, netto	-1,0	-1,1	-1,5	-1,5	-1,4	-1,4
Vaihtotase	-3,9	-2,9	-2,4	-1,3	-1,0	-0,8
Vaihtotase, % bruttokansantuotteesta	-1,9	-1,4	-1,2	-0,6	-0,5	-0,4

Vaihtosuhte parani selvästi ensimmäisen kerran lähes kymmeneen vuoteen lähinnä öljyn hinnan voimakkaan laskun seurauksena v. 2014. Vienti- ja tuontihinnat ovat laskeutuneet nopeasti ja laskevat edelleen v. 2015. Vuosina 2016 ja 2017 ulkomaankauppahintojen ennustetaan kääntyvät lievään nousuun. Tuontihintojen nousu jää kuitenkin hitaaksi sillä maailmankaupan hidaskasvu pitää kilpailijamaiden vientihintojen kehityksen maltillisena sekä öljyn hinta nousee vain hieman ennustejaksolla. Valuuttakurssin heikkeneminen näkyy ensin tuontihintojen nousuna ja pienellä viiveellä vientihinnoissa. Vaihtosuhte paranee hieman ennustejaksolla. Vienti- ja tuontihinnat kehittyvät hyvin samankaltaisesti, sillä viennin rakenne on monipuolistunut ja tuotteiden hinnat seuraavat lähemmin kilpailijoiden vientihintoja.

1.3 Kotimainen kysyntä

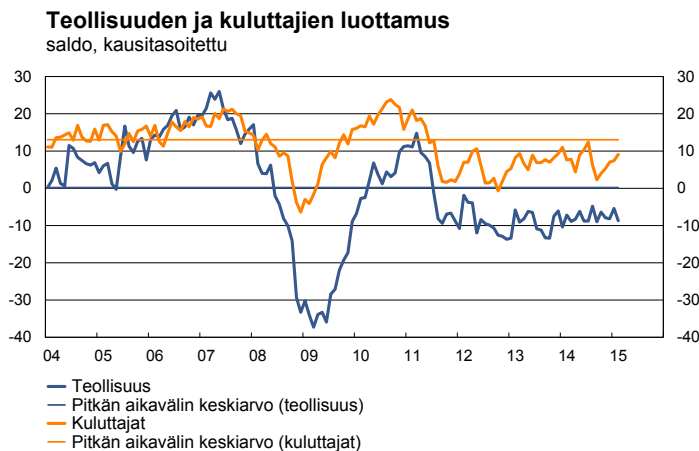
1.3.1 Yksityinen kulutus

Yksityisen kulutuksen kasvu jää vaimeaksi

Kotitalouksien kulutusmahdollisuuksia on viimeisen kolmen vuoden aikana heikentänyt reaalitulojen aleneminen. Heikkoa reaalitulojen kehitystä on osaltaan selittänyt mm. työllisten lukumäärän väheneminen ja välillisen verotuksen kiristyminen. Yksityisen kulutuksen määrä jatkoi viime vuonna supistumistaan 0,3 prosentilla. Ennustejakson aikana yksityisen kulutuksen kasvu nopeutuu, mutta jää kuitenkin verrattain vaimeaksi.

Talousnäkymiä koskevan epävarmuuden ja työttömyyden lisääntymisen seurauksena kuluttajien luottamus on tällä hetkellä pitkän aikavälin keskimääräistä tasoa heikompi. Odotukset ovat kuitenkin osoittaneen kohenemisen merkkejä. Luottamus niin oman talouden kuin koko kansantaloudenkin näkymiin on vahvistunut yhtäjaksoisesti viimeisen neljän kuukauden aikana. Viime vuonna yksityisen kulutuksen kasvu oli nopeinta kestokulutushyödykkeiden osalta. Kuluttajabarometriin vastanneiden käsitys ajankohdan suosiollisuudesta kestohyödykkeiden hankinnan osalta on parantunut viime kuukausina. Tämä tukee kestokulutushyödykkeiden kysyntää myös tänä vuonna ja kestokulutustavaroiden kulutuksen arvioidaan viime vuoden tavoin edelleen kasvavan selvästi muuta kulutusta nopeammin.

Vähittäiskaupan luottamus heikkeni viime vuoden loppua kohden. Joulukuussa 2014 vähittäiskaupan odotukset olivat ennätyksellisen synkät. Vähittäiskaupan myynnin määrä supistui viime vuonna hieman yli prosentin eli yksityistä kulutusta enemmän. Vähittäiskaupan myynnin arvo suhteutettuna koko kulutukseen on noin kolmannes. Vähittäiskaupan murros, johon liittyy mm. kaupan digitalisoituminen, jatkuu edelleen. Tämän kehityksen seurauksena ulkomaisen kilpailun merkitys kaupan alalla on voimistunut, mikä voi osaltaan selittää perinteisen vähittäiskaupan heikkoa kehitystä. Tammikuussa vähittäiskaupan määrä supistui 1,3 % vuodentakaiseen verrattuna.

Lähde: Euroopan komissio

Myös uusien henkilöautojen ensirekisteröinnit supistuivat tammi-helmikuussa vuoden-takaiseen verrattuna. Autokaupan vaihteeseen vaikuttavat kuluttajien epävarmuus autove-rotukseen kohdistuvista mahdollisista perustemuutoksista ja odotukset liittyen romutus-palkkion käyttöönottoon. Kuluttajien luottamuksen koheneminen ja ostovoiman vahvis-tuminen luovat kuitenkin edellytykset sille, että koko vuoden kehityksestä, niin vähittäis-kaupan kuin koko yksityisen kulutuksenkin osalta muodostuu myönteisempi kuin mitä pelkästään alkuvuoden tietojen perusteella voisi olettaa.

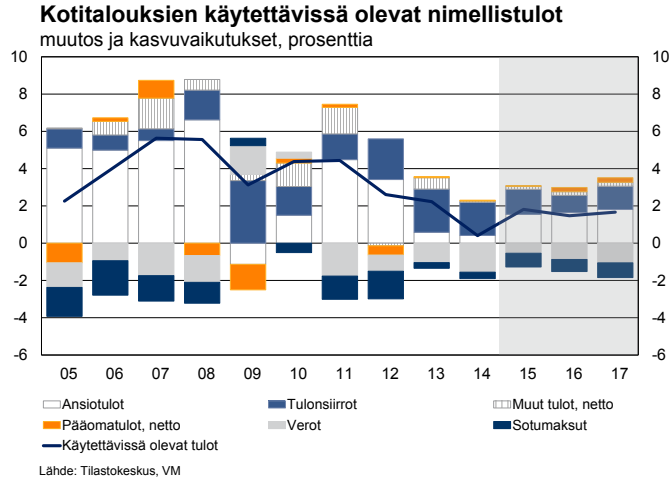
Maltillinen hintakehitys tukee ostovoimaa ja yksityistä kulutusta

Tänä vuonna merkittävin yksittäinen kotitalouksien reaalitulojen kasvua tukeva tekijä on poikkeuksellisen maltillinen hintojen nousu, joka on pitkälti seurausta öljyn maailman-markkinahinnan laskusta. Yksityisen kulutuksen hinnan nousu jää tänä vuonna vain 0,3 prosenttiin, mikä on ennätyksellisen vähän. Öljyn hinnan oletetaan kääntyvän nousuun vaikka se ei palaudukaan muutaman vuoden takaiselle tasolle. Ensi vuonna yksityisen kulutuksen hinnannousu kiihtyy mutta jää edelleen keskimääräistä vaimeammaksi.

Kotitalouksien käytettävissä olevista tuloista merkittävimmän osan muodostavat pal-kansaajakorvaukset. Kilpailukyvyn vahvistaminen ja myönteisen työllisyyskehityksen turvaaminen edellyttävät lähivuosina maltillisia palkkaratkaisuja. Palkkatulojen kasvu nopeutuu ennustejakson loppua kohden, mutta jää edelleen aiemmin totuttua vaatimat-tomammaksi. Työllisten lukumäärän arvioidaan tänä vuonna lisääntyvän hieman, mikä näkyy paitsi kotitalouksien saamissa palkansaajakorvauksissa myös kuluttajien odotuksien vahvistumisena työttömyyden uhkaan liittyvän riskin pienentyessä.

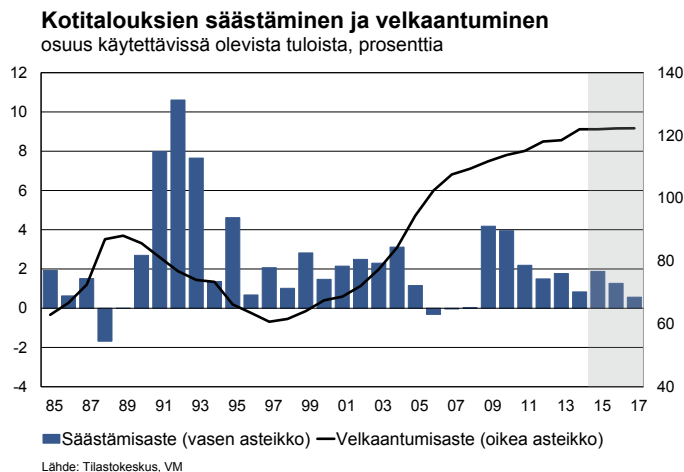
Korkojen arvioidaan pysyvän poikkeuksellisen alhaisella tasolla koko ennustejakson ajan. Talouskasvun elpyminen yhdistettynä työvoimakustannusten maltilliseen kehityk-seen parantaa yrityssektorin rahoitusasemaa, mikä näkyy puolestaan kotitalouksien saa-missa omaisuustuloissa. Sosiaalisten tulonsiirtojen kasvua ylläpitää inflaation kiihtyminen tarkastelujakson loppua kohden ja eläkeläisten lukumäärän lisääntyminen. Suhdanneti-lanteen elpymisestä huolimatta kotitalouksien käytettävissä olevien reaalitulojen kasvu jää vähäiseksi vuosina 2016-2017.

Väestön ikärakenteen muutoksen myötä 15-64-vuotiaiden lukumäärä on alentunut vuodesta 2011 alkaen. Demografisen muutoksen myötä eläkeläisten lukumäärän lisään-tyminen ja kotitalouksien pyrkimys tasoittaa elinaikaista kulutusta vähentää säästämistä koko talouden tasolla. Lyhyellä aikavälillä säästämisasteen muutokset ovat kuitenkin enem-män riippuvaisia kuluttajien luottamuksen kehityksestä kuin ikärakenteen muutoksesta aiheutuvista paineista. Kuluttajien luottamuksen vahvistumisen konkreettiset vaikutuk-set näkyvät tuntuvammin vasta ennustejakson loppua kohden säästämisasteen alenemi-sena. Ennustejakson loppua kohden yksityisen kulutuksen määrän kasvu nopeutuu yltäen v. 2017 yhteen prosenttiin.

Viime vuosina kotitalouksien velkaantuneisuus on edelleen noussut vaikka lainakannan kasvu onkin hidastunut. Viime vuoden lopulla kotitalouksien lainakannasta asuntoluottojen osuus oli $\frac{3}{4}$. Asuntokaupan vaimeneminen ja asuntojen hintojen maltillinen lasku ovat näkyneet uusien asuntoluottojen nostoissa. Viime vuonna uusien asuntolainojen kysyntä supistui prosenttiin. Tänä vuonna pankkien markkinoima asuntolainojen lyhennysvapaa osaltaan ylläpitää velkaantumista mutta tukee samalla myös yksityisen kulutuksen kasvua. Ennustejaksolla kotitalouksien velkaantumisasteen nousu pysähtyy. Suomalaisten kotitalouksien velkaantuneisuus on kansainvälisessä vertailussa keskimääräisellä tasolla, joten se ei nykyisellään muodosta merkittävää ongelmaa kansantalouden tasapainoisen kehityksen kannalta.

Lyhyellä aikavälillä yksityisen kulutuksen kasvun kannalta merkittävimmän riskin muodostaa työllisyyskehitys. Jos työllisyystilanne ei kohennu, niin kuluttajien myönteiset odotukset ja ostoaikomukset eivät myöskään realisoidu kulutuskysynnäksi.

1.3.2 Julkinen kulutus

Julkinen kulutus koostuu valtion, kuntien ja sosiaaliturvarahastojen kulutusmenoista ja on suuruudeltaan n. 50 mrd. euroa eli neljännes BKT:sta. Julkinen kulutus koostuu lähinnä palkoista, työnantajan sosiaaliturvamaksuista sekä välituotekäytöstä eli tuotantopanoksina käytettyjen tavaroiden ja palveluiden arvosta. Julkinen kulutus jakautuu siten, että siitä kaksi kolmasosaa on paikallishallinnon, runsas neljännes valtion ja loput sosiaaliturvarahastojen kulutusta.

Julkisen kulutuksen määrä lisääntyi v. 2014 ennakkotietojen mukaan vain 0,2 % eli selvästi vähemmän kuin pitkän ajan keskiarvo. Lähivuosina julkisen kulutuksen volyymikasvu pohjautuu yksinomaan kuntien peruspalvelujen kysynnän lisääntymiseen.

Valtion henkilöstömäärä on kääntymässä laskuun, minkä vuoksi valtion kulutuksen määrä on pienenemässä. Valtion henkilöstöstä runsas neljännes työskentelee budjettitalouden ulkopuolisissa yksiköissä kuten yliopistoissa, Yle Oy:ssä ja Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:ssä. Myös palkkakehitys on hyvin maltillista, jolloin kulutuksen arvon kasvukin jää vähäiseksi. Välituotekäytön oletetaan lisääntyvän n. 1½ prosentin vuosivauhtia.

Kunnat hillitsevät kulutusmenojensa kasvua tehostamalla edelleen toimintaansa kuluvana vuonna. Paikallishallintosektorin henkilöstömäärän on arvioitu alenevan sopeutustoimenpiteiden seurauksena vajaalla 1 000 henkilöllä. Suurin osa henkilöstösopeutuksesta toteutetaan lomautuksin ja hyödyntämällä luonnollista poistumaa. Myös maltillinen kustannustason nousu rajoittaa paikallishallintosektorin kulutuksen arvon kasvua. Väestön ikärakenteen muutoksesta johtuva palvelutarpeen kasvu pitää kuitenkin yllä kuntatalouden kulutusta lähivuosina. Vuosia 2016-2019 koskeva paikallishallintosektorin ennuste on tehty painelaskelmana, jossa on huomioitu vain jo sovitut toimenpiteet. Arvio ei sisällä kuntien omia sopeutustoimenpiteitä vuoden 2015 jälkeen.

Sosiaaliturvarahastojen kulutusmenot koostuvat lähinnä palkkamenoista ja Kelan maksamista luontoismuotoisista sosiaaliavustuksista, joita ovat lääkekorvaukset sekä matka- ja kuntoutustuet. Hallituksen päätökset lääkekorvauksiin ja matkatukiin tehtävistä säästöistä hidastavat luontoismuotoisten menojen kasvua v. 2015.

Taulukko 7. Kulutus

	2014 osuus, %	2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**
		määrän muutos, prosenttia					
Yksityinen kulutus	100,0	0,3	-0,6	-0,2	0,5	0,8	1,0
Kotitaloudet	95,2	0,4	-0,6	-0,1	0,5	0,8	1,0
Kestokulutustavarat	8,1	-0,5	0,1	2,4	2,8	1,6	2,0
Puolikestävät kulutustavarat	8,0	1,0	-0,2	-2,6	-0,6	1,0	0,8
Lyhytikäiset tavarat	27,6	-0,3	-0,7	-1,0	-0,1	0,1	0,1
Palvelut	51,4	0,9	-1,1	-0,2	0,4	1,0	1,3
Voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen kulutus	4,8	-0,4	-0,9	-1,8	0,5	1,0	1,0
Julkinen kulutus	100,0	0,5	0,6	0,2	0,2	0,5	0,4
Valtionhallinto	26,9	-0,3	3,6	-0,6	-0,5	-0,7	-0,6
Paikallishallinto	66,0	0,9	-0,5	0,4	0,4	0,9	0,9
Sosiaaliturvarahastot	7,1	0,1	-0,1	1,2	0,9	1,2	-0,3
Kulutus yhteensä		0,4	-0,2	-0,1	0,4	0,7	0,8
Julkisyhteisöjen yksilölliset kulutusmenot		0,6	-0,4	0,4	0,6	1,0	0,8
Yksilölliset kulutusmenot yhteensä		0,3	-0,6	0,0	0,5	0,8	0,9
Kotitalouksien käytettävissä oleva tulo		2,6	2,2	0,4	1,8	1,5	1,7
Yksityisen kulutuksen hinta		2,8	2,5	1,5	0,3	1,3	1,4
Kotitalouksien käytettävissä oleva reaalitytö		-0,2	-0,3	-1,1	1,5	0,2	0,3
		prosenttia					
Kulutuksen osuus bruttokansantuotteesta (käyppiin hintoihin)		79,0	79,9	80,2	80,1	79,5	78,9
Kotitalouksien säästämistä		1,5	1,8	0,8	1,9	1,3	0,6
Kotitalouksien velkaantumista ¹⁾		118,1	118,5	122,0	122,0	122,3	122,3

¹⁾ Kotitalouksien velat vuoden lopussa suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin.

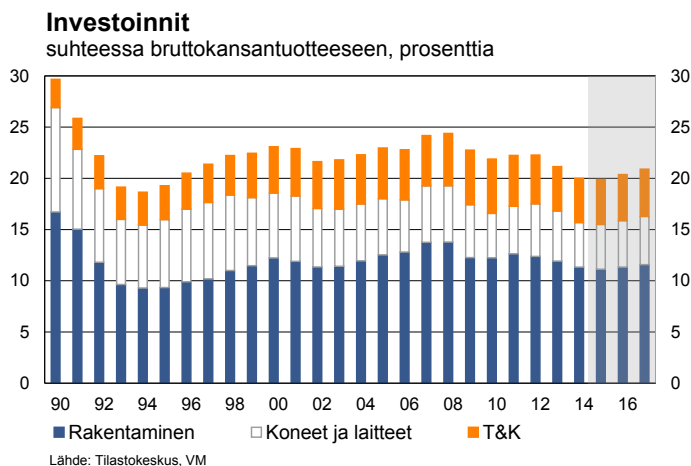
1.3.3 Yksityiset investoinnit

Investointikuilun umpeenkurominen alkaa

Kansantalouden investoinnit kääntyvät kasvuun tänä vuonna, mutta vuoden sisäinen (neljännesvuosikasvu) ei vielä riitä nostamaan koko vuoden investointeja plussalle. Yksityisten investointien arvioidaan tänä vuonna supistuvan prosenttin verran. Investointien nustetta on tarkistettu joulukuusta lievästi alaspäin, koska investoinnit jäivät kansantalouden tilinpidon mukaan viime vuonna jonkin verran ennustettua matalammalle tasolle ja koska talouskehitys on jäänyt aikaisempaa arvioita alhaisemmaksi. Investointilama on ollut niin syvä, etteivät investoinnit palaa aiemmalle tasolle edes ennustejakson loppuvuosina, vaikka yksityisten investointien arvioidaan kasvavan silloin 4-5 prosentin vuosivauhtia.

Koko kansantalouden sekä yksityisten investointien suhde bruttokansantuotteeseen laskee vielä tänä vuonna ja kääntyy ensi vuodesta alkaen pieneen kasvuun. Yksityisten investointien suhde bruttokansantuotteeseen jää ennusteperiodin lopussa hyvästä vuosikasvuennusteesta huolimatta edelleen kaksi prosenttiyksikköä 10-vuoden keskiarvoa matalammalle tasolle, 16,7 prosenttiin.

Rakennusinvestointeja koskevaan ennusteeseen liittyy tavanomaista enemmän epävarmuutta, koska tilastotuotanto siltä osin poikkeuksellisesti katkaistiin tammikuussa ja käytössä olevat viimeisimmät luotettavat tiedot ovat elokuulta 2014.

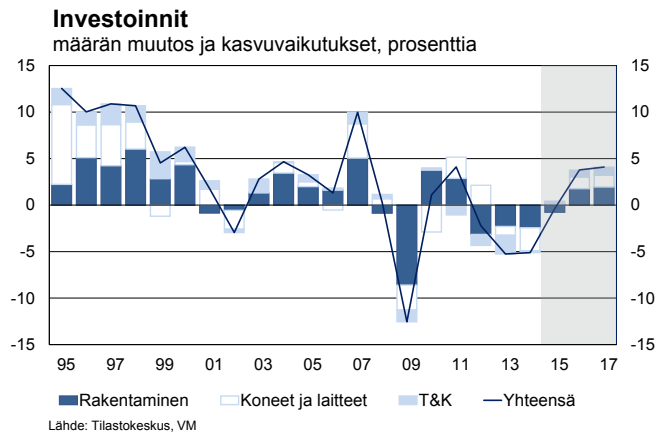

Asuntojen uudistuotanto vaisua, korjaaminen kasvaa

Tänä vuonna aloitetaan arviolta noin 25 500 asunnon rakentaminen, hieman useamman kuin viime vuonna. Silti asuntojen uudisrakentamisen volyymi laskee, kun indeksistä poistuu kalleimman eli lopputyövaiheen ohittaneita hankkeita ja sinne tulee uusia vielä edullisemmassa vaiheessa olevia hankkeita. Aloitusten kasvu tulee kuluvana vuonna lähinnä vain valtion tukemien ARA-asuntojen määrästä. Myönteistä asuntojen uudistustannon kannalta on kuitenkin se, että myymättömien asuntojen määrän arvioitiin laske-
neen alkuvuodesta jonkin verran.

Ensi ja seuraavana vuonna asuntorakentaminen vauhdittuu, mutta näköpiirissä ei ole suhdannemielessä merkittävää muutosta. Pääkaupunkiseudulla on suuria kerrostalokoh-
teita, esim. Kalasatama ja Pasila, myös ennusteperiodin loppuvuosina, mutta varsinkin pää-
kaupunkiseudun ulkopuolella tilanne on edelleen odottava. Myönteistä on se, että asuntojen
sijoituskysyntä tasapainottaa kuluttajien omistusasuntojen kysynnän laskua. Rahastojen
rooli uusien kerrostalojen ostajana kasvukeskuksissa on merkittävä.

Asuntojen korjaaminen jatkuu edelleen vilkkaana. Uusia hankkeita tulee suunnitelta-
viksi ja aloitukseen kuitenkin aiempaa vähemmän, kun korjaamiseen suunnattu elvytys-
rahoitus päättyy. Kerrostalokorjaukset ovat suurin ryhmä, kun mukaan otetaan sekä talo-
yhtiöiden että asukkaiden itse tekemät tai teettämät korjaukset. Tärkeimmät peruskorja-
uskohteet ovat vesi- ja viemäriputkistot sekä ulkopinnat ja -rakenteet. Asuinrakennusten
korjausinvestointien ennakoidaan kasvavan noin 4,5 % v. 2015 ja noin 3 prosentin vauhtia
vuosina 2016-2017. Asuntoyhteisöjen tekemät korjaukset näkyvät myös niiden lainakan-
nan kasvuna. Kolmannes koko yrityslainakannasta on asuntoyhteisöjen velkaa ja sen kas-
vuvauhti oli v. 2014 noin 12 %.

Toimitilainvestoinnit kasvuun vasta 2016

Myös muun talonrakentamisen kuin asuntojen volyymin arvioidaan supistuvan vielä tänä vuonna. Tilasto-ongelmien takia on kuitenkin oletettavaa, että todelliset aloituskuutiot ovat tällä hetkellä jonkin verran suuremmat kuin tilastoidut kuutiot.

Toimitilainvestoinneissa ovat näkyneet toistaiseksi yksittäisten, erittäin isojen hankkeiden vaikutukset. Tällaisia ovat mm. kauppakeskukset Tampereella ja Jyväskylässä, yksi poikkeuksellisen iso kaupan varasto, Länsimetron ja Kehäradan asemien rakentaminen ja niiden yhteyteen rakennettavat liike- ja toimistorakennukset sekä Kuopion, Espoon, Helsingin ja Tampereen hoitoalan rakennukset.

Liikerakentamisen lupakehitys on ollut hyvää ja aloituksetkin ovat kasvaneet heikosta suhdannetilanteesta huolimatta. Tilanne on kuitenkin kaupan alalla haastava ja vireillä olevia uusia hankkeita aloitetaan harkiten. Liikenteen rakennukset kasvattavat investointien määrää ja toimistojen rakentaminen on selvästi viriämässä. Tosin toimistojen lähtötaso on ollut 2000-luvun matalin. Pääkaupunkiseudulla toimistojen vajaakäyttöaste oli alkuvuonna 2015 noin 12,5 %, mutta kiinteistökauppojen määrä on noussut ja ylitti viime vuonna selvästi kolmen edellisen vuoden tason.

Teollisuuden rakennusinvestoinnit ovat alhaisella tasolla. Merkittävä tekijä on teollisuuden tuotantokapasiteetin suhteellisen matala käyttöaste, joten investointitarpeet ovat vaatimattomia. Uusiutuvaan energiaan perustuvia (mm. tuulivoimaloita) sekä jätteen hyötykäyttöön perustuvia voimaloita rakennetaan aktiivisesti. Varastorakennusinvestoinnit ovat hyvällä tasolla. Erityisesti muutamat jättihankkeet ovat nostamassa varastorakentamisen määrää. Julkisen palvelurakentamisen määrä väheni viime vuonna selvästi.

Myös muiden talonrakennusten kuin asuntojen korjaaminen kasvaa – ennusteen mukaan 1-2 prosentin vauhtia lähivuosina. Työllisyyden heikkeneminen vähentää sekä toimitilojen kysyntää että toimitilojen korjausta. Yritysten ja julkisen sektorin säästötoimet rajoittavat niin ikään toimitilojen korjausrakentamista.

Maa- ja vesirakennusinvestoinnit piristymässä

Maa- ja vesirakennusinvestointien arvioidaan kasvan maltillisesti koko ennusteperiodin ajan. Tänä vuonna kasvua tukevat erityisesti julkiset infrainvestoinnit. Usealle infrahankkeelle on myönnetty lisärahoitusta ja niitä on myös aikaistettu. Käynnistymässä hankkeita on mm. energiahuoltoverkossa, vesihuollossa, rataverkossa, metrossa ja lentokentillä. Vuonna 2015 alkaa myös useita, yli 10 kappaletta, verrattain pieniä, elinkeinoelämää tukevia tiehankkeita. Myönteistä on myös se, että öljyn hinnan aleneminen laskee merkittävästi maanrakennuskustannuksia.

Negatiivisia vaikutuksia maa- ja vesirakentamisen toimialalle tulee talouden taantumasta, viennin vaikeuksista sekä Venäjän tilanteesta. Lisäksi liikenneverkon kunnossapidon rahoitus supistuu. Negatiiviset tekijät näkyvät myös siinä, että yritysten tarjoushinnat ovat matalalla.

Koneet, laitteet ja kuljetusvälineet: varovaisesti ylöspäin

Heikko suhdannetilanne näkyy myös kone-, laite- ja kuljetusvälineinvestoinneissa. Kansantalouden tilinpidon mukaan nämä investoinnit laskivat yli 10 % v. 2014, eniten kaikista investointieristä. Näin suuri heikentyminen oli yllätys, koska kuljetusvälineiden ensirekisteröinnit kehittyivät viime vuonna melko suotuisasti. On mahdollista, että tämä investointierä tarkentuu ylöspäin seuraavassa vuositilinpidon julkistuksessa. Tänä vuonna investointierän ennakoidaan kasvavan maltillisesti. Tähän viittaavat myös uusimpien investointitiedustelujen tulokset. Vielä marraskuussa EK:n investointitiedustelun kyselyhetkellä teollisuusyritykset arvioivat investointien kasvavan lähes 6 % v. 2015, mutta tuoreimpien Aalto-yliopiston ja OP:n kyselyn sekä pk-barometrin mukaan investointien nousua saadaan vielä odottaa. Pk-sektori oli kuitenkin myönteisempi investointien aloituksille ja sen osuus on noin puolet kaikista investoinneista.

Toimialoittain tarkasteltuna investointeja suunnittelevat EK:n investointitiedustelun mukaan varsinkin elintarvike-, kemian- sekä kone- ja metalliteollisuuden yritykset. Lisäksi yritysten investointien painopiste on siirtymässä kapasiteettia lisääviin investointeihin. Vuosille 2016-2017 ennustetaan suhteellisen nopeaa kuuden prosentin kasvua kalusteinvestointeihin.

T&k- ja ohjelmistoinvestoinnit vähitellen kasvuun

Tutkimus- ja kehitysinvestoinnit sekä ohjelmistoinvestoinnit ovat vähentyneet neljä vuotta peräkkäin, mutta tälle vuodelle ennustetaan pientä nousua mm. julkisen panostuksen kasvaessa. Vuosina 2016–2017 investoinnit henkiseen pääomaan kasvavat noin 3 prosentin vauhtia ja odotuksena on toimialoittain laajenevaa kasvupohjaa.

Tarkat tiedot t&k-investoinneista saadaan jälkikäteen noin vuoden kuluttua seuranta-hetkestä. Viimeisimmät tiedot t&k -henkilöstöstä koskevat vuotta 2013, jolloin henkilöstöä oli noin 80 000. Henkilöstön määrän arvioidaan kuitenkin laskeneen viime vuonna jonkin verran. Rahamääräiset tuotekehityspanostukset ovat vähentyneet erityisesti elektroniikka-teollisuudessa. T&k-menot kasvoivat sen sijaan sekä atk, ohjelmistot ja konsultointi- sekä tutkimuksen ja kehittämisen toimialoilla.

Taulukko 8. Kiinteät investoinnit pääomatavaratyypeittäin

	2014 osuus, %	2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**
		määrän muutos, prosenttia					
Talorakennukset	46,8	-5,6	-5,1	-5,1	-1,8	3,7	4,0
Asuinrakennukset	28,8	-3,5	-2,7	-5,5	-0,3	3,6	3,7
Muut talorakennukset	18,0	-8,6	-8,7	-4,3	-4,3	3,8	4,5
Maa- ja vesirakennukset	9,8	-5,4	0,9	-0,7	1,0	0,7	1,0
Koneet ja laitteet	21,8	10,2	-4,1	-10,7	0,9	5,8	5,8
T & K-investoinnit*	21,6	-5,3	-9,4	-1,0	1,0	3,2	3,8
Yhteensä	100,0	-2,2	-5,3	-5,1	-0,4	3,7	4,1
Yksityiset	79,2	-3,2	-7,3	-6,5	-1,0	4,5	5,0
Julkiset	20,8	2,6	4,0	0,6	2,3	1,1	0,4
		prosenttia					
Investointien osuus bruttokansantuotteesta (käypiin hintoihin)							
Kiinteät investoinnit		22,3	21,1	20,0	19,9	20,4	20,9
Yksityiset		18,3	17,0	15,8	15,6	16,1	16,7
Julkiset		4,0	4,2	4,2	4,3	4,3	4,2

* Sisältää henkiset omaisuustuotteet ja kasvatettavat varat

1.3.4 Julkiset investoinnit

Julkiset investoinnit kasvoivat v. 2014 ennakkotietojen mukaan hieman, vaikka työeläkelaitosten investoinnit olivat miinusmerkkiset kiinteistömyyntien vuoksi. Julkisten investointien ennakoidaan lisääntyvän hieman lähivuosina valtion väyläinvestointien ja paikallishallinnon suurten hankkeiden johdosta.

Valtion investoinneista lähes puolet on t&k-panostuksia. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan määrärahat kohoavat tänä vuonna n. 50 milj. euroa eikä jatkovuosinakaan t&k-investointien oleteta supistuvan. Runsas kolmannes valtion investoinneista on liikenneväylähankkeita. Kevään teknisen kehityksen mukaisesti väyläinvestointien määrän arvioidaan lisääntyvän ensi vuodesta alkaen. Senaatti-kiinteistöt on myymässä tänä vuonna kiinteistöjä, mikä pienentää valtion investointeja.

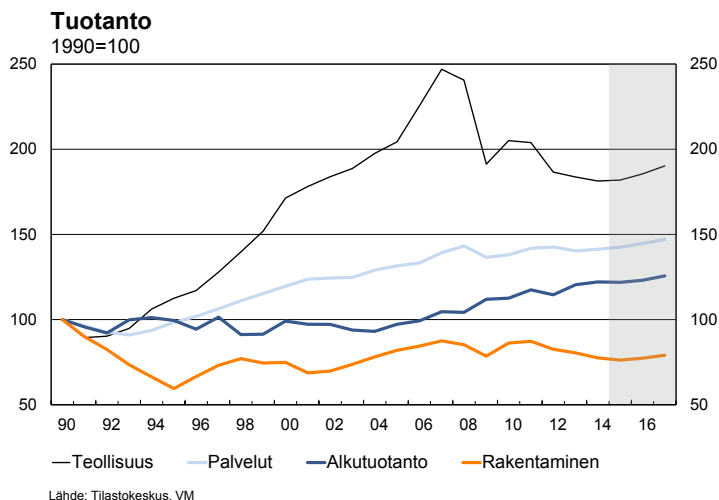
Kuntatalouden investoinnit pysyvät keskipitkällä aikavälillä korkealla tasolla. Investointeja pitää yllä kasvukeskusten suuret hankkeet, ns. korjausvelka sekä suuret sairaalainvestoinnit. Paikallishallintosektorin investoinneista lähes puolet on talonrakennusta ja vajaa kolmannes infrainvestointeja. Kuntatalouden velkaantuminen ja pyrkimykset hillitä velan kasvua alkavat kuitenkin lähivuosina vähitellen rajoittaa paikallishallinnon investointeja. Julkisista investoinneista vajaan puolet on valtion ja runsas puolet kuntien investointeja. Tilinpitouudistus merkitsi sitä, että valtion tilastoidut investoinnit yli kaksinkertaistuivat aiempaan verrattuna kun tutkimus- ja kehittämismenot kirjataan nyt investoinneiksi eikä enää juokseviksi menoiksi. Samoin asejärjestelmien hankinnat kirjataan nyt investointimenoina, kun ne olivat aikaisemmin kulutusmenoja.

1.4 Kotimainen tuotanto

1.4.1 BKT

Kasvu käynnistyy hitaasti

Taloukasvu lakkasi jälleen viime vuoden lopulla. Kansantalouden arvonlisäys säilyi v. 2014 edellisen vuoden tasolla. Vuoden puolivälissä talous kasvoi hienoisesti, mutta viimeisellä vuosineljänneksellä supistui uudestaan, kun kaikkien päätoimialojen tuotanto väheni edellisestä vuosineljänneksestä. Jalostustoimialojen arvonlisäys supistui viime vuonna neljättä vuotta, mutta palvelujen tuotanto kääntyi kasvuun ja myös alkutuotanto lisääntyi. Teollisuuden arvonlisäys supistui 1,3 %, sillä metsä- ja metalliteollisuuden tuotanto vähenivät edellisestä vuodesta. Sen sijaan kemianteollisuuden tuotanto lisääntyi. Rakentamisen arvonlisäys supistui 3,6 %, laskua tuli kolmantena peräkkäisenä vuotena. Palvelujen tuotanto lisääntyi 0,7 %, etenkin informaatio- ja viestinnän, rahoitus- ja vakuutustoiminnan sekä kiinteistöalan toimialoilla. Sen sijaan kaupan, logistiikan sekä julkisen palvelun toimialoilla tuotanto supistui. Talouden palveluvaltaistuminen on jatkunut, sillä palvelutuotannon osuus on jo yli 71 % arvonlisäyksestä, kun taas jalostuksen osuus on supistunut runsaaseen neljännekseen. Kokonaisarvonlisäys on yhä 8½ % pienempi kuin ennen finanssikriisiä vuoden 2007 lopulla.

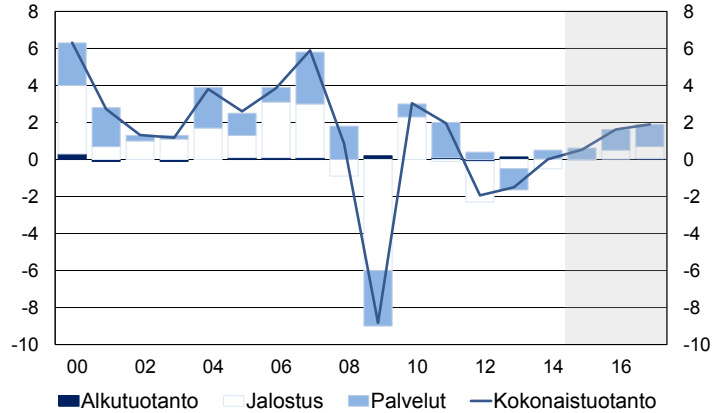

Talouden resurssit olivat viime vuonnakin laajalti vajaakäytössä. Tehdasteollisuudessa kapasiteetin käyttöaste laski vajaat puoli prosenttiyksikköä hiukan päälle 79 prosenttiin. Työttömyys lisääntyi noin 6 % ja työttömyysaste kohosi 8,7 prosenttiin. Työttömyyden arvioidaan olevan paljolti rakenteellista ja työvoiman kohtaanto-ongelmien suuria. Lisäksi investoinnit tuotannolliseen kiinteään pääomaan ovat vähentyneet kolmen vuoden ajan. Taloudessa tehdyt työtunnit supistuivat 0,2 %, joten työn tuottavuus koheni vain hyvin niukasti, 0,2 %. Työn tuottavuus on finanssikriisin jälkeen ollut heikkoa, sillä se on tasoltaan edelleen 3½ % huonompi kuin ennen sitä. Osaltaan tähän on vaikuttanut teollisuuden rakennemuutos, kun korkean tuottavuuden toimialojen osuus kokonaistuotannosta on supistunut.

Talouskasvun ennakkoidaan käynnistyvän hitaasti tämän vuoden aikana kokonaiskysynnän asteittain lisääntyessä. Koko talouden arvonlisäyksen ennustetaan kasvavan ½ prosenttia tänä vuonna. Ensi vuonna kasvu nopeutuu 1½ prosenttiin ja v. 2017 pariin prosenttiin. Suomen päämarkkina-alue Euroopan talousnäkymät ovat viime vuosia myönteisemmät mikä tukee yritysten vientikysyntää. Kehittyvillä markkinoilla kasvun arvioidaan jatkuvan päämarkkinoita selvästi vahvempaan, poikkeuksena Suomelle suuri markkina-alue Venäjä. Kokonaisuutena yrityksillä on runsaasti vapaata kapasiteettia vastata nopeasti kysynnän muutoksiin. Kustannuskilpailukyvyn vuosia jatkuneen heikentymisen kääntäminen ei tapahdu hetkessä, mutta matalat palkankorotukset ovat askel oikeaan suuntaan. Lisäksi euron heikentyminen kohentaa kustannuskilpailukykyä dollaria maksuvaluuttana käytävillä markkinoilla. Myös energian ja muiden raaka-aineiden hintojen lasku helpottaa kyseisiä panoksia tuotannossaan käyttäviä yrityksiä. Kokonaiskysynnän vaikeus on teollisuuden rakennemuutoksen ohella viime vuosina merkittävästi supistanut tuotantomääriä Suomessa, eikä tähän ole näillä näkymin odotettavissa nopeaa tai merkittävää muutosta.

Kokonaistuotanto toimialoittain

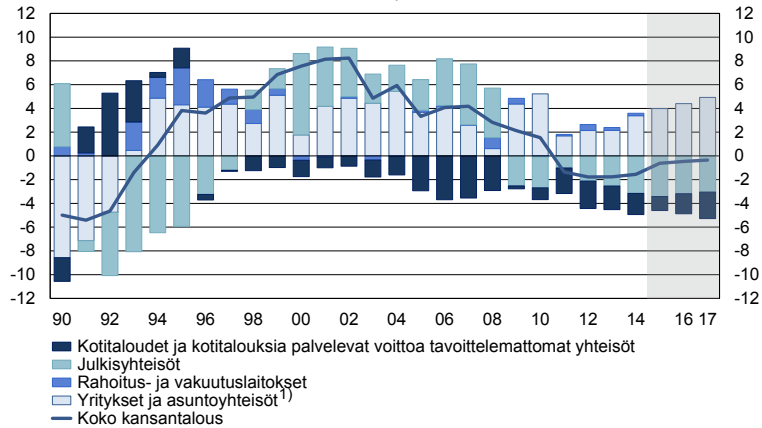
määrän muutos ja kasvuvaiikutukset, prosenttia

Lähde: Tilastokeskus, VM

Nettoluotonanto sektoreittain

suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia

1) Sisältää rahoitussektorin vuosina 2015-2017

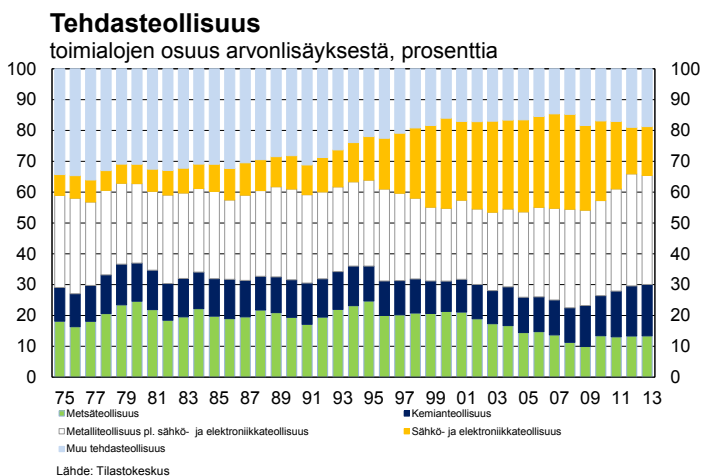
Lähde: Tilastokeskus, VM

Pienenä avoimena taloutena Suomi kohtaa suhdanteet ulkomaankaupan kautta. Tälläkin kertaa teollisen tuotannon odotetaan elpävän vientikysynnän vetämänä, sillä suurin osa teollisuuden tuotannosta menee vientiin. Palvelutuotannosta suurin osa menee yrityssektorin käyttöön, joten kohentuva yritysten tuotanto parantaa nopeasti palvelualojen tuotantoa. Lisäksi digitaalinen rakennemuutos lisää informaatiotoimialojen palveluiden kysyntää. Kotitalouksien ostovoiman kehitys jää ennustejaksolla varsin maltilliseksi, joten yksityinen kulutuskysyntä ei merkittävästi lisää palvelutuotantoa tänä tai ensi vuonna. Rakentamiseen myönnettyjen lupien perusteella uudisrakentaminen jää vielä tänä vuonna niukaksi, mutta lisääntyy muun taloudellisen toiminnan elvyttyä ensi vuodesta alkaen. Korjausrakentaminen sen sijaan kasvaa koko ennustejakson ajan.

1.4.2 Jalostus

Teollisuustuotanto kaipaa lisää tilauksia

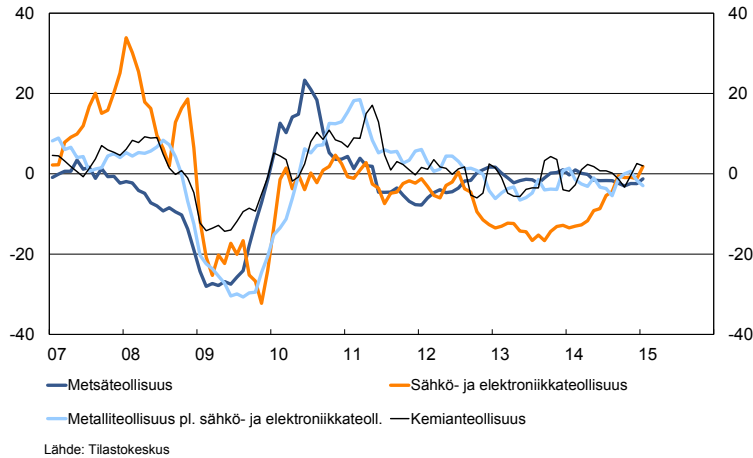
Teollisuustuotannon lasku ei juuri hidastunut viime vuonna. Teollisuuden arvonlisäys supistui 1,3 % v. 2014, lähes yhtä paljon kuin edellisenä vuonna. Tuotannon lasku oli laaja-alaista, sillä päätoimialoista ainoastaan kemianteollisuuden tuotanto lisääntyi, 3,9 %. Metsäteollisuuden tuotanto supistui 0,6 %, sillä vaikka sellun ja kartongin tuotanto lisääntyi, paperin kysyntä laskee maailmalla trendinomaisesti. Lisäksi metalliteollisuuden tuotanto laski 0,7 %, sillä ala sai pääasiassa vain yksittäisiä uusia tilauksia syksyllä, joiden ansiosta tilauskanta kuitenkin lisääntyi. Sähkö- ja elektroniikkateollisuus vaipui uudestaan syvään taantumaa. Suomalaisen tuotannon potentiaalinen vientikysyntä on lisääntynyt jo vuodesta 2013 alkaen, joten Suomessa tuotetun teollisen arvonlisäyksen osuus maailman tuotannosta näyttää siten edelleen pienentyneen viime vuonna.

Teollisuuden tuotantonäkymät kohentuivat alkuvuonna. Suhdannekyselyjen mukaan teollisuusyritysten suhdannenäkymät eivät heikentyneet enää vuoden ensimmäisinä kuukausina. Tuotanto-odotukset jopa hieman parantuivat. Riittämätön kysyntä vaivaa edelleen lähes puolta EK:n kyselyyn vastanneista yrityksistä, mutta osuus ei enää merkittävästi kohonnut vuoden kuluessa. Tilauskanta on edelleen laskussa, joten suhdannekäänteestä on tulossa vaikea ja yritykset sopeuttavat edelleen valmistusvarastojen tasoa alentuneeseen kysyntään. Kilpailutilanne on hieman hellittänyt, ainakin koti- ja EU:n ulkopuolilla markkinoilla. Sen sijaan kilpailutilanne on kiristynyt EU:n sisämarkkinoilla. Elpyvä vientikysyntä tulee kääntämään teollisuustuotannon tänä vuonna kasvuun. Parhaimmat kasvunäkymät ovat metsäteollisuudessa ja teknologiateollisuudessa, jossa tuotannon kasvua odottavia yrityksiä on eniten. Viime vuoden kasvualaa kemianteollisuutta vaimentaa lyhyellä aikavälillä tilauskannan lasku. Elintarviketeollisuus taas tarvitsee Venäjän sijasta uusia markkinoita. Koko teollisuuden tuotanto lisääntyy tänä vuonna vain niukasti, ½ %,

mutta laaja-alaistuva kasvu nopeutuu ensi ja seuraavana vuonna päälle kahteen prosenttiin. Kasvun arvioidaan kuitenkin jäävän selvästi finanssikriisiä edeltänyttä vauhtia maltillisemmaksi, ja tuolloin saavutetusta tuotannon tasosta jäädään v. 2017 vielä runsaat 20 %.

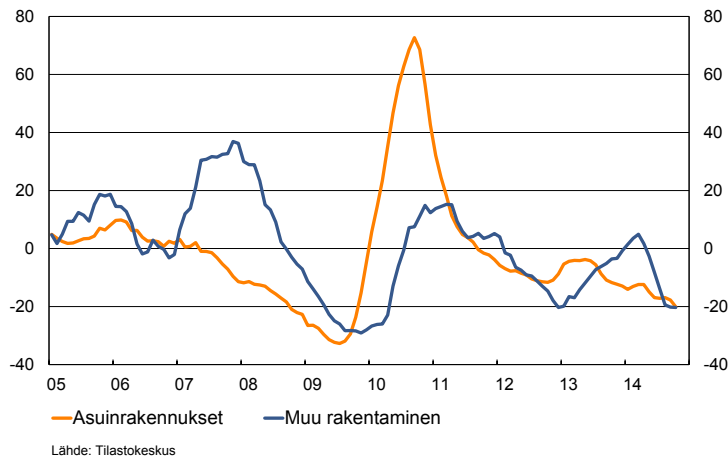
Teollisuustuotannon volyymi-indeksi toimialoittain
3 kk:n liukuvan ka:n muutos vuodentakaiseen, prosenttia

Uudisrakentaminen taantumassa

Rakentamisen suhdannetilanne on edelleen vaikea ja kahtiajakautunut. Uudisrakentamisen määrän arvioidaan yhä supistuneen viime vuonna, mutta korjausrakentamisen lisääntyneen. Tilastotietoja viime vuoden lopusta ei järjestelmä uudistuksen takia ole käytettävissä, joten tarkka tilanne on vielä epävarma. Rakentamisen arvonlisäys supistui kuitenkin kolmatta vuotta peräkkäin, nyt 3,6 %. Rakentamisen arvonlisäys on runsaat 13 % matalammalla tasolla kuin ennen finanssikriisiä.

Uudisrakentamisen volyymi-indeksi
muutos vuodentakaiseen, prosenttia

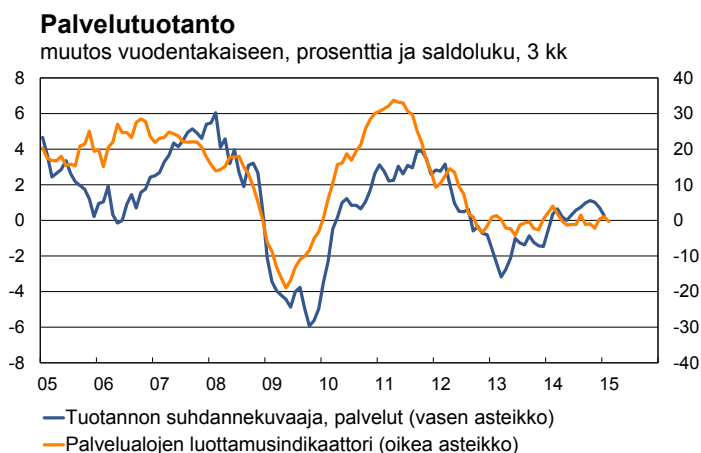

Uudisrakentamistoiminnassakaan tuotantonäkymät eivät alkuvuonna enää heikentyneet. Silti riittämätön kysyntä on kasvun esteenä yleistynyt ja kaikkiaan kasvun esteitä kokee lähes kolme neljästä rakennusyrityksestä. Lisäksi asuinrakentamisen elpymistä hidastaa myymättömien asuntojen keskimääräistä suurempi määrä. Käänteestä rakennusosalalla ei tulekaan nopeaa, vaan uudisrakentaminen supistuu vielä tänä vuonna. Korjausrakentaminen lisääntynee yhä, joten koko rakentamisen arvonlisäys supistuu 1½ % tänä vuonna, vähemmän kuin viime vuonna. Muun talouden aktiviteetin kasvu kääntää uudisrakentamisenkin kasvuun ensi ja seuraavana vuonna. Rakentamisen tuotannon taso alittaa v. 2017 vuoden 2007 huipputason noin kahdeksalla prosentilla.

1.4.3 Palvelut

Palvelut ylläpitävät talouskasvua

Yksityiset palvelutoimialat ylläpitivät alkutuotannon lisäksi talouskasvua viime vuonna. Palvelujen arvonlisäys kasvoi 0,7 %. Vahvinta kasvu oli rahoitus- ja vakuutustoiminnassa sekä informaatio- ja viestintäpalveluissa, noin 9 %. Myös kiinteistöalan toiminta lisääntyi, runsaat 1½ %. Sen sijaan kaupan ja liikenteen arvonlisäys supistui jo toista vuotta peräkkäin ja julkisten palveluiden arvonlisäyksen lasku jatkui edelleen. Palvelutuotannon arvonlisäys oli viime vuonna 71,2 % koko talouden arvonlisäyksestä. Osuus on lisääntynyt 7½ prosenttiyksikköä kymmenen viime vuoden aikana.

Lähde: Tilastokeskus, Euroopan komissio

Palvelualojen suhdannenäkymät ovat kohentuneet, mutta myyntiodotukset laskevat edelleen, sillä riittämätön kysyntä on yhä useamman palveluyrityksen tuotannon kasvun este. Ammattitaitoisen työvoiman saanti on keskimäärin hieman helpottanut, mutta yritysten kannattavuus heikkenee edelleen.

Palvelutuotannosta suurin osa menee yrityssektorin käyttöön, joten kohentuva yritysten tuotanto parantaa palvelualojen tuotantoa. Lisäksi talouden digitalisoituminen lisää informaatiopalvelujen kysyntää pitkällä aikavälillä. Yritysten omien odotusten mukaan parhaimmat kasvuedellytykset ovatkin juuri tieto- ja finanssipalvelualoilla. Näillä toimialoilla myynnin kasvua odottavia on selvästi enemmän kuin muilla palvelualoilla. Toisaalta kiinteistönhuolto- ja siivouspalvelualoilla ammattitaitoisen työvoiman puute on kysyntää yleisempi myynnin kasvun este. Lisäksi kaupan kasvuedellytyksiä painaa ostovoiman vaimea kehitys. Kasvu nopeutuu liike-elämän palvelualoilla muun aktiviteetin lisätessä kysyntää, mutta tänä vuonna koko palvelutuotanto lisääntyy jalostuksen supistumisen seurauksena vain niukasti, noin prosentin. Ensi ja seuraavana vuonna palvelutuotannon kasvu ylittää 1½ %, joka vastaa 2000-luvun keskimääräistä kasvuvauhtia. Toisin kuin muilla päätoimialoilla, palvelutuotannon taso ylittää finanssikriisiä edeltäneen tason v. 2017.

Taulukko 9. Tuotanto toimialoittain

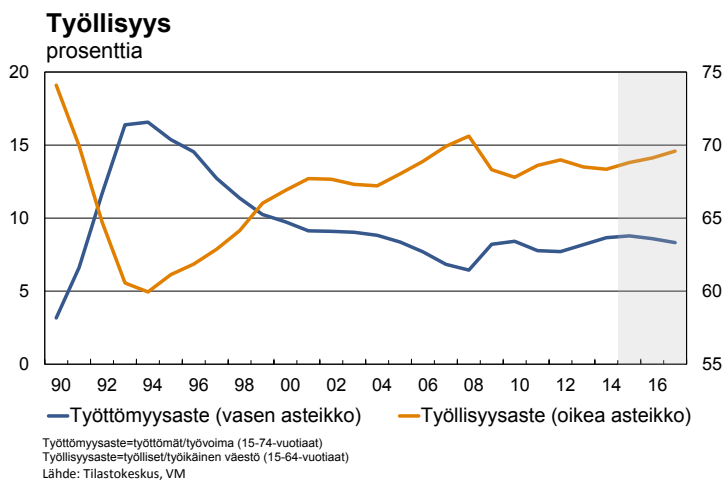
	2014* osuus, % ¹⁾	2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**	Keski- määrin 2014/ 2004
		määrän muutos, prosenttia						
Teollisuus	19,8	-8,5	-1,5	-1,3	0,3	2,0	2,6	-0,9
Tehdasteollisuus	16,2	-11,5	-1,5	-0,8	0,5	2,2	2,9	-1,2
Rakentaminen	6,2	-5,3	-2,6	-3,6	-1,6	1,5	2,3	-0,1
Maa- ja metsätalous	2,8	-2,5	5,2	1,4	-0,2	1,0	2,1	2,8
Teollisuus ja rakentaminen	26,0	-7,8	-1,8	-1,9	-0,1	1,9	2,5	-0,7
Palvelut	71,2	0,6	-1,6	0,7	0,9	1,5	1,7	0,9
Tuotanto yhteensä perushintaan	100,0	-1,9	-1,5	0,0	0,5	1,6	1,9	0,5
Bruttokansantuote markkinahintaan		-1,4	-1,3	-0,1	0,5	1,4	1,5	0,6
Kansantalouden työn tuottavuus		-2,1	0,4	0,2	0,3	1,2	1,5	0,4

¹⁾ Osuus käypähintaisesta tuotannosta perushintaan.

1.5 Työvoima

Työttömyysaste pysyy korkealla tänä vuonna

Työllisyyskehitys oli heikkoa vuoden 2014 kahdella viimeisellä neljänneksellä. Erityisesti työttömien lukumäärä lisääntyi odotettua enemmän. Työttömyys kasvoi sekä otospohjaisen työvoimatutkimuksen (TK) että työnvälitystilaston (TEM) mukaan. Työttömyys pysynee korkealla tasolla myös v. 2015. Työttömien määrä voi vielä nousta mutta kääntyy ennusteen mukaan loivaan laskuun vuoden jälkipuoliskolla. Ennuste työttömyysasteeksi vuodelle 2015 on 8,8 %. Sen sijaan työllisten määrän lasku tasaantui vuoden 2014 viimeisellä neljänneksellä, vaikka vuositasolla työllisten määrä edelleen pieneni. Tammikuussa 2015 työllisiä oli jo 0,6 % enemmän kuin vastaavana ajankohtana vuotta aiemmin. Työllisten määrää nosti kuitenkin pääasiassa yli 65-vuotiden työllisyyden koheneminen. Vuonna 2015 työllisten määrän ennustetaan olevan 0,3 % suurempi kuin v. 2014.

Työttömyyden lisääntymisessä näkyy pitkään jatkunut heikko suhdannekehitys. Vaikka kansainväliset kriisit eivät ole hellittäneet, euron ulkoisen arvo heikentyminen ja öljyn hinnan lasku alkavat vaikuttaa työvoiman kysyntää piristävästi. Työllisyyden kasvu jää kuitenkin jatkossakin vaatimattomaksi. Vuonna 2016 työllisten määrän ennustetaan olevan 0,3 % tämänvuotista suurempi. Työttömyysaste laskee ennusteen mukaan 8,6 prosenttiin v. 2016.

Heikko suhdannetilanne vai rakenteelliset ongelmat?

Työllisyystilanteen kohentumisen esteenä on heikon suhdannekehityksen lisäksi alueellisia ja ammatillisia yhteensopivuusongelmia työttömien työnhakijoiden ja avointen työpaikkojen välillä. Työllisten määrä teollisuudessa on vähentynyt viimeisten kymmenen vuoden aikana yli 80 000 henkilöllä. Tämä kehitys on heikentänyt työllisyystilannetta erityisen paljon alueilla, joissa teollisuus on ollut merkittävä työllistäjä. Palvelualojen työllisyys on samaan aikaan ollut pienessä kasvussa. Korkeasti koulutettujen työttömyysaste on yleensä selvästi matalampi kuin heikommin koulutettujen, mutta viime aikoina myös korkeasti koulutettujen työttömyys on lisääntynyt.

Alueelliset erot työttömyydessä eivät ole juurikaan lisääntyneet huolimatta työttömyyden voimakkaasta kasvusta. Tämä johtuu osin siitä, että korkean työttömyysasteen alueilla työttömyys on laskenut 2000-luvun alun huppulukemista. Sen sijaan monilla matalan työttömyyden alueilla työttömyys on viime aikoina ollut noususuunnassa. Esimerkiksi Uudellamaalla työttömyys kasvoi viime vuonna keskimääräistä voimakkaammin. Uudellamaalla työttömyyden kasvua leimaa nuorten ja korkeasti koulutettujen työttömyyden lisääntyminen. Työttömyysaste on Uudellamaalla silti edelleen selvästi alle koko maan keskiarvon.

Rakenne- ja suhdannetekijöiden osuudesta työttömyyden viimeaikaiseen kasvuun on ollut erilaisia käsityksiä. Pitkittyvä työttömyys ja pitkään avoimena pysyvät työpaikat viittaavat pääosin rakenteellisiin syihin, eikä ole syytä odottaa niiden häviävän itsestään. Kansainvälisen talouden piristymisen ei siis poistaisi Suomen talouden ja työllisyyden ongelmia. Toisaalta esim. talouspolitiikan arviointineuvoston raportin mukaan työttömyyden nousu on ollut suurelta osin suhdanneluonteista. Neuvosto on päättänyt johtopäätökseensä, koska pitkäaikaistyöttömyys ei ole lisääntynyt ja koska työttömyysasteiden alueelliset erot eivät ole kasvaneet. Työttömyyden lisääntymisen taustalla lienee kuitenkin sekä suhdannetekijöitä että rakenteellisia ongelmia (ks. myös oheinen kehikko rakenne- ja pitkäaikaistyöttömyydestä).

Taulukko 10. Työvoimatase

	2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**
	1000 henkeä keskimäärin vuodessa					
Työikäinen väestö 15-74-vuotiaat	4 075	4 087	4 096	4 109	4 108	4 123
muutos	16	12	9	14	-1	15
Työikäinen väestö 15-64-vuotiaat	3 524	3 508	3 491	3 478	3 468	3 456
muutos	-15	-16	-17	-13	-10	-12
Työlliset (15-74-vuotiaat)	2 483	2 457	2 447	2 454	2 461	2 472
siitä 15-64-vuotiaat	2 431	2 403	2 386	2 393	2 397	2 405
Työttömät (15-74-vuotiaat)	207	219	232	236	232	225
	prosenttia					
Työllisyysaste (15-64-vuotiaat)	69,0	68,5	68,3	68,8	69,1	69,6
Työttömyysaste (15-74-vuotiaat)	7,7	8,2	8,7	8,8	8,6	8,3
	1000 henkeä vuoden aikana					
Maahanmuutto, netto	17,4	18,0	18,6	17,4	17,4	17,3

Työttömyysjaksojen kestot ovat pidentyneet

Työttömyysjaksojen kestot pidentyivät vuoden 2014 aikana. Tammikuussa 2015 yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä työnhakijana olleita pitkäaikaistyöttömiä oli TEM:n mukaan 102 000, kun tammikuussa 2014 luku oli 86 000. Pitkäaikaistyöttömät eivät hyvässä suhdannetilanteessa työllisty avoimille työmarkkinoille yhtä helposti kuin lyhyemmän aikaa työttömänä olleet. Lisäksi pitkittyessään työttömyys voi jopa johtaa syrjäytymiseen avoimilta työmarkkinoilta. Tämän takia työttömyysjaksot tulisi pyrkiä katkaisemaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja työttömien kannustimia aktiiviseen työnhakuun tulisi lisätä. Kun työttömyysjaksojen kestot kasvavat, aktiivisen työvoimapolitiikan merkitys tulee entistä tärkeämmäksi. Pelkkää työttömyysjakson katkaisua työvoimapolitiikan toimenpiteillä ei voida kuitenkaan pitää onnistumisena, jos toimenpiteiltä päädytään uudestaan työttömyyteen tai toistuviin palvelujaksoihin.

Työttömien 15–24-vuotiaiden nuorten lukumäärä kasvoi ja työttömyysjaksojen kestot pidentyivät vuoden 2014 aikana. Nuorten työllisyystilanne ei kuitenkaan ole eurooppalaisessa vertailussa vielä erityisen huono. Nuorisotakuun myötä kaikille alle 25-vuotiaille nuorille ja vastavalmistuneille alle 30-vuotiaille nuorille pyritään löytämään aktiivinen vaihtoehto kolmen kuukauden sisällä työttömyyden alkamisesta. Ensisijaisesti tämän vaihtoehdon tulisi olla työllistyminen avoimille työmarkkinoille tai hakeutuminen koulutusjärjestelmän piiriin. Nuoret ovat muuta työvoimaa liikkuvampia sekä ammatillisesti että alueellisesti. Nuoret kouluttautuvat ja myös muuttavat muita ikäryhmiä enemmän työn perässä. Sekä työn että koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten osuus (NEET-aste) on Suomessa EU:n keskitason alapuolella. Tästä huolimatta nuorten työllisyystilanteeseen on perusteltua kiinnittää erityistä huomiota, sillä työuran alkuvaiheeseen ajoittuvilla työttömyyskokemuksilla on tutkimusten mukaan kielteisiä vaikutuksia myöhempään työuraan.

Työikäinen väestö supistuu

Työikäisen väestön (15–64-vuotiaat) määrä alkoi supistua v. 2010 ja supistumisen on arvioitu jatkuvan seuraavan kymmenen vuoden ajan. Sekä työllisyysasteella että työvoimaan osallistumisasteella tarkasteltuna huolestuttavaa on myös se, että erityisesti parhaassa työiässä olevien 25–54-vuotiaiden työllisyys on heikentynyt viime vuosina. Positiivisena voidaan pitää vanhimmissa ikäryhmissä tapahtunutta työllisyys- ja osallistumisasteen nousua, sillä näiden ikäluokkien suhteellinen osuus on jatkossa nousussa. Parhaassa työiässä olevien työllisyysasteen nostamisessa keskeistä on pyrkiä ehkäisemään työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä ja edistää työssä jaksamista. Nuorimpien ikäluokkien kohdalla kyseeseen voisi tulla opiskeluaikojen lyhentäminen.

Rekisterikäytännöissä muutoksia

On kuitenkin huomattava, että osa TEM:n tilastoimien työttömien työnhakijoiden viimeaikaisesta määrän lisäyksestä ja työttömyysjaksojen kestojen pidentymisestä voi selittyä erilaisilla rekisterikäytäntöjen muutoksilla. Esimerkiksi ennen helmikuuta 2014 käytäntönä oli, että jos työtön työnhakija ei ole uusinut työnhakuaan sovittuun ajankohtaan

mennessä, se katkaistiin automaattisesti. Tällöin työn työnhakija poistui TEM:n tilastoista. Toisaalta ne, jotka olivat unohtaneet uusia työnhaun, ilmoittautuivat uudelleen, jolloin alkoi myös uusi työttömyysjakso. Koska automaattista katkaisua ei enää tehdä, saat-
taa uusi käytäntö näkyä tilastoidussa työttömyyden tasossa ja jaksojen kestoissa. Vaiku-
tuksen suuruudesta ei kuitenkaan ole vielä tehty arviota.

Työvälytilaston tilastoima rekisteröityneiden työttömien työnhakijoiden lukumäärä ja Tilastokeskuksen otospohjainen työttömyys antavat osin erilaisen kuvan työttömyyden tasosta ja kehityksestä. TEM:n ilmoittama työttömien työnhakijoiden lukumäärä on yleensä jonkin verran suurempi kuin Tilastokeskuksen tilastoima työttömyys, joka edellyttää aktiivista työnhakua. Toisaalta nuorten alle 25-vuotiaiden, jotka hakevat muita useammin työtä ilman että ovat rekisteröityneet työttömiksi, työttömyys arvioidaan työvoimatutkimuksen lukujen perusteella suuremmaksi. Sen sijaan vanhempien ikäryhmien kohdalla TEM:n rekisteröityneisiin työttömiin työnhakijoihin perustuva työttömyys on yleensä aina suurempaa. Ero tilastojen välillä on kasvanut viime vuosina. Tilastointimenetelmien ja lain-
säädännön muutosten ohella eron kasvua selittää myös se, että osa työttömistä on luopunut aktiivisesta työnhausta heikon suhdannetilanteen takia.

Rakenne- ja pitkäaikaistyöttömyys

Rakenteellista työttömyyttä voidaan mitata eri tavoin. Käsite voidaan määritellä esimerkiksi työttömien näkökulmasta, eli ketkä ovat rakenteellisesti työttömiä. Taloustieteellisestä näkökulmasta voidaan puolestaan kysyä, mikä on työttömyys talouden ollessa tasapainossa.

Taloustieteessä rakenteellisella työttömyydellä tarkoitetaan työttömyyden tasoa, joka valitsisi talouden tasapainotilassa. Erityisesti mallitarkasteluissa ajatellaan, että lyhyellä aikavälillä työttömyyden ja inflaatiovauhdin välillä on negatiivinen yhteys, mutta pitkällä aikavälillä työttömyys on tasapainotasollaan eikä riipu inflaatiovauhdista. Siten finanssi- ja rahapolitiikalla voidaan vaikuttaa työttömyyteen lyhyellä aikavälillä, mutta ei rakenteellisen työttömyyden tasoon, johon tehoavat vain talouden ja työmarkkinoiden rakennemuutokset.

Tasapainotyöttömyyteen vaikuttavat erityisesti työmarkkinoiden instituutiot ja palkanmuodostus (työttömyysturvan taso, verokiila, järjestäytymisaste, työvoimapolitiikka). Tasapainotyöttömyyttä arvioidaan tilastotieteellisin aikasarjamenetelmin ja siitä käytetään usein termiä NAIRU (non-accelerating inflation rate of unemployment)¹.

Työ- ja elinkeinoministeriön Työvälytilastossa rakennetyöttömiksi puolestaan lasketaan ²:

- Pitkäaikaistyöttömät
 - Vähintään vuoden yhtäjaksoisesti työttöminä työnhakijoina olleet
- Rinnasteiset pitkäaikaistyöttömät
 - Viimeisen 16 kuukauden aikana vähintään 12 kuukautta työttöminä työnhakijoina olleet

¹ Tätä käsitettä käyttää mm. OECD. Euroopan komissio sen sijaan käyttää läheistä käsitettä NAWRU (non-accelerating wage inflation rate of unemployment).

² Määritelmien lähteenä THL:n hyvinvointikompassi: <http://hyvinvointikompassi.thl.fi/web/hyvinvointikompassi/indikaattori/-/indicator/r/658/c/658/g/total/i/3071>

- Palveluilta työttömäksi jääneet
 - Viimeisen 12 kuukauden aikana työllistämisesä, työharjoittelussa tai työelämävalmennuksessa, työvoimakoulutuksessa, valmennuksessa, kokeilussa, vuorotteluvapaasijaisena, omaehtoisessa opiskelussa tai kuntouttavassa työtoiminnassa olleet, joiden työllistäminen on päättynyt 3 kuukautta ennen laskentapäivää ja jotka ovat kuukauden laskentapäivänä työttöminä työnhakijoina
- Palvelulta palvelulle sijoitetut
 - Työllistämisesä, työharjoittelussa tai työelämävalmennuksessa, työvoimakoulutuksessa, valmennuksessa, kokeilussa, vuorotteluvapaasijaisena, omaehtoisessa opiskelussa tai kuntouttavassa työtoiminnassa laskentapäivänä olevat, jotka ovat olleet viimeisen 16 kuukauden aikana em. palveluissa, joka on kuitenkin päättynyt 3 kuukautta ennen laskentapäivänä voimassa olevan palvelun alkua. Lisäksi henkilön on täytynyt olla viimeisen 16 kuukauden aikana yhteensä vähintään 12 kuukautta työttömänä työnhakijana tai em. palvelussa.

Näin laskettuna Suomessa oli rakennetyöttömiä kaikkiaan 201 055 henkilöä tammikuussa 2015. Kasvua vuodentakaisesta oli noin 27 220 henkilöä (15,7 %). Vuonna 2014 rakennetyöttömyyden kuukausikeskiarvo oli 186 000 henkilöä.

Pitkäaikaistyöttömyyden kehitys ikäryhmittäin

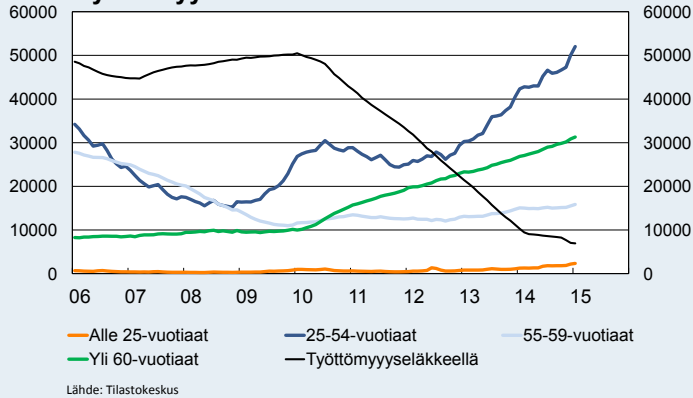
TEM:n määritelmän mukaisten pitkäaikaistyöttömien, eli yli vuoden yhtäjaksoisesti työttöminä työnhakijoina olleiden lukumäärät, olivat 2000-luvun alussa pitkään laskussa. Muutaman viime vuoden aikana työttömyysjaksojen kestot ja pitkäaikaistyöttömien lukumäärät ovat kääntyneet uudestaan selvään kasvuun suhdannetilanteen ollessa heikko. Samalla avoimille työmarkkinoille työllistyminen on muuttunut entistä vaikeammaksi suurelle osalle työttömistä.

Talouspolitiikan arviointineuvoston on esittänyt, että TEM:n työttömyysluvut eivät ole ajallisesti vertailukelpoisia. TEM:n työttömyyslukuihin tulisi laskea mukaan työttömyyseläkeläiset. Vertailukelpoisten lukujen mukaan laskettu pitkäaikaistyöttömien osuus kaikista työttömistä on arviointineuvoston mukaan jopa pienentynyt lama-aikana.

Työttömyyseläkeläisiä on ehkä mielekkäintä verrata yli vuoden yhtäjaksoisesti työttöminä työnhakijoina olleisiin ikääntyneisiin pitkäaikaistyöttömiin. Jos työttömyyseläkkeellä olevat lasketaan mukaan työttömiin, niin ikääntyneiden pitkäaikaistyöttömien lukumäärä oli etenkin 2000-luvun alussa selvästi suurempi. Vuoden 2005 eläkeuudistuksen yhteydessä työttömyyseläkkeestä luovuttiin ja työttömyyseläkeläisten määrä on laskenut jyrkästi vuodesta 2010 lähtien. Viimeiset työttömyyseläkkeet myönnettiin vuonna 1949 syntyneille v. 2011. Työttömyyseläkkeen tilalle tulivat työttömyysturvan lisäpäivät. Työttömyysturvan lisäpäivillä olevat taas ovat määritelmällisesti työttömiä työnhakijoita toisin kuin työttömyyseläkkeellä olleet aiemmin. Vertailuja tehtäessä on kuitenkin muistettava, että tilastolainsäädännön ja TEM:n kannan mukaan työttömyyseläkeläisiä ei tulisi rinnastaa työttömiin.

Alla olevassa kuviossa raportoidaan yli vuoden työttöminä työnhakijoina olleiden pitkäaikaistyöttömien ja työttömyyseläkkeellä olevien lukumäärät vuosilta 2006–2014 eri ikäryhmissä. Finanssikriisin jälkeen vuodesta 2009 lähtien pitkäaikaistyöttömien lukumäärä on kääntynyt kasvuun kaikissa ikäryhmissä. Työttömyyseläkkeen poistuminen näkyikin kasvuna yli 60-vuotiden pitkäaikaistyöttömien lukumäärissä. Sen sijaan 55–59-vuotiden pitkäaikaistyöttömyys on finanssikriisin jälkeen lisääntynyt vain vähän. Toisaalta pitkäaikaistyöttömyys on kasvanut voimakkaasti myös parhaassa työiässä olevien ja nuorten joukossa.

Yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleet ja työttömyyseläkkeellä olevat

Vuoden 2014 loppuun mennessä yli 60-vuotiaiden pitkäaikaistyöttömien lukumäärä oli kasvanut 30 000:een, kun se alimmillaan oli vajaan 10 000 henkilöä. Parhaassa työiässä olevia 25–54-vuotiaita pitkäaikaistyöttömiä oli alimmillaan noin 15 000. Vuoden 2014 loppuun mennessä 25–54-vuotiaiden lukumäärä nousi yli 50 000:een. Nuoria alle 25-vuotiaita pitkäaikaistyöttömiä oli puolestaan alimmillaan vain parisataa, mutta vuoden 2014 lopussa heitä oli jo yli 2 000. Pitkäaikaistyöttömyyden kasvu onkin viime vuosina ollut suhteellisesti suurinta nuorimmissa ikäryhmissä.

Lisäksi vaikka pitkäaikaistyöttömät ja työttömyyseläkeläiset lasketaan yhteen, on vuoden 2015 tammikuun lukumäärä (108 000) suurempi kuin vuosien 2008 ja 2009 vaihteessa, jolloin lukumäärä oli alimmillaan alle 90 000. Sen sijaan 2000-luvun alkuvuosina kaikkien työttömyyseläkeläisten ja pitkäaikaistyöttömien yhteenlaskettu lukumäärä oli selvästi suurempi. Vielä vuoden 2006 alussa pitkäaikaistyöttömiä ja työttömyyseläkeläisiä oli yhteensä lähes 120 000, kun heitä vuoden 2015 alussa oli 102 000. Työttömyyseläkkeellä olevilla ei kuitenkaan enää muutama vuoteen ole ollut kovinkaan suurta vaikutusta ikääntyneiden pitkäaikaistyöttömien lukumäärään.

Kysymykseen siitä, onko pitkäaikaistyöttömyyden viimeaikaisessa kasvussa kyse suhdanne- tai rakenneongelmasta, on huomattavasti vaikeampi vastata. Molemmilla tekijöillä on luultavasti oma osansa. Vaikka työttömyys olisi aluksi suhdanneluonteista, on olemassa riski, että pitkittyessään se muuttuu rakenteelliseksi. Toisaalta suhdanteiden parantuessa työttömyysjaksojen keskimääräisillä kestoilla on tapana lyhentyä. On myös huomattava, että vertailua 1990-luvun loppuun ja 2000-luvun alkuun hankaloittavat väestön ikärakenteen muutokset. Lisäksi tämän tarkastelun ulkopuolelle jäivät esimerkiksi aktiivisesta työnhausta luopuneet sekä piilotyöttömät.

1.6 Tulot, kustannukset ja hinnat

1.6.1 Kansantulo

Nimellinen nettokansantulo kasvoi viime vuonna 0,7 %, kun kasvu v. 2013 oli 0,8 %. Kolmen viime vuoden ajan nimellisen nettokansantulon myönteistä kehitystä on ylläpitänyt palkansaajakorvausten kasvu. Omaisuus- ja yrittäjätulot puolestaan supistuivat vuosina 2012 ja 2013, mutta kääntyivät uudestaan kasvuun v. 2014.

Kansantulon osatekijöistä palkansaajakorvaukset kasvoivat edellisestä vuodesta 0,4 %. Palkkasumma kasvoi 0,6 % ja palkansaajien hyväksi maksettujen sosiaaliturvamaksujen summa pysyi vuoden 2013 tasolla. Palkkasumman kasvua hidasti selkeästi työllisyystilanteen heikkeneminen. Vuoden viimeisellä neljänneksellä palkkasumman kasvu vuoden takaiseen oli kuitenkin koko taloudessa keskimäärin 1,3 %. Yksityisellä sektorilla palkkasumma kasvoi viimeisellä neljänneksellä 1,7 % ja julkisella 0,5 %.

Palkansaajakorvausten osuus kansantulosta pysyi edelleen vuoden 2013 tasolla 62 prosentissa. Palkansaajakorvausten osuus on kasvanut selvästi 2000-luvun alkuvuosien noin 56–57 prosentin osuudesta. Viimeksi osuus on ollut näin korkealla 1990-luvun lamassa, jolloin se huipussaan v. 1991 oli jopa 74 %. Osuuden kasvu v. 2012 ja pysyminen samalla tasolla v. 2013 selittyy toisaalta taloussuhdanteeseen nähden kohtalaisen nopealla palkansaajakorvausten kasvulla ja toisaalta omaisuus- ja yrittäjätulojen alenemisella.

Yritysten voittoja kuvaava toimintaylijäämä kääntyi kasvuun viime vuonna yritysten parantaessa kannattavuuttaan kuluja karsimalla. Kun huomioidaan ulkomailta saadut ja ulkomaille maksetut omaisuustulot, omaisuus- ja yrittäjätulot kasvoivat yhteensä 1,4 % v. 2014. Ulkomailta Suomeen maksetut omaisuustulot eivät viime vuonna juuri kasvaneet, kun taas Suomesta ulkomaille maksetut omaisuustulot kasvoivat noin 5 %. Nettona Suomesta ulkomaille ja ulkomailta Suomeen maksetut omaisuustulot päätyivät kuitenkin edelleen melko lähelle tasapainoa. Tuotannon ja tuonnin verot miinus tukipalkkiot kasvoivat 0,4 % heijastaen välillisen verotuksen kiristymistä viime vuonna.

Taulukko 11. Käytettävissä oleva tulo

	2014 osuus, %	2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**	Keskimäärin 2014/2004
		muutos, prosenttia						
Palkansaajakorvaukset	61,5	3,6	0,6	0,4	1,7	1,8	1,9	3,2
Palkat ja palkkiot	49,9	3,5	0,5	0,6	1,5	1,6	1,9	3,3
Työnantajan sosiaaliturvamaksut	11,6	4,1	1,0	0,0	2,3	2,4	2,0	2,6
Omaisuus- ja yrittäjätulot	22,4	-7,6	-1,2	1,4	1,3	4,8	5,7	-1,2
Tuotannon ja tuonnin verot miinus tukipalkkiot	16,1	3,8	4,5	0,4	1,6	2,0	1,7	3,5
Kansantulo	100,0	0,9	0,8	0,7	1,6	2,5	2,7	2,1
Käytettävissä oleva tulo		1,0	0,3	0,6	3,3	2,5	2,7	2,1
Bruttokansantulo, mrd. euroa		200,8	202,6	204,0	206,6	212,6	219,2	

Taulukko 12. Palkansaajien ansiotasoindeksi ja työkustannukset tuoteyksikköä kohti

	2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**	Keskimäärin 2014/2004
	muutos, prosenttia						
Sopimuspalkkaindeksi	2,9	1,4	0,8	0,6	0,6	0,8	2,3
Palkkojen liukuminen yms. tekijät	0,3	0,7	0,6	0,6	0,7	0,8	0,8
Ansiotasoindeksi	3,2	2,1	1,4	1,2	1,3	1,5	3,1
Reaalinen ansiotaso ¹⁾	0,4	0,6	0,4	0,9	-0,1	-0,2	1,3
Keskiansiot ²⁾	3,3	2,0	1,3	1,2	1,2	1,5	3,1
Työkustannukset tuoteyksikköä kohti ³⁾							
Koko kansantaloudessa	5,6	2,1	0,4	1,1	0,1	0,0	2,7

¹⁾ Ansiotasoindeksi jaettuna kuluttajahintaindeksillä.

²⁾ Laskettu jakamalla koko kansantalouden palkkasumma palkansaajien tehdyillä työtunneilla.
Lukuihin vaikuttavat kansantalouden rakennemuutokset.

³⁾ Palkansaajakorvaukset jaettuna bruttoarvonlisäyksen volyymilla perushintaan.

Kotimaassa toimivien yritysten toimintaylijäämän ennakoidaan kasvavan sekä kuluvana vuonna että jatkossa vuosina 2016 ja 2017, mikä vauhdittaa kansantulon kasvua. Toimintaylijäämän kasvun kiihtymistä tukee vilkastuva talouden aktiviteetti, jonka aikana yritykset pyrkivät parantamaan toimintansa kannattavuutta ja voittojaan. Toisaalta tuotannon ja tuonnin verot miinus tukipalkkiot jatkavat kasvuaan ennustejaksolla välillisen verotuksen kiristytessä.

Kuluvana vuonna palkkasumman kasvun ennustetaan nopeutuvan aavistuksen verran edellisestä vuodesta hidastuvasta palkkakehityksestä huolimatta, sillä työllisyys ei heikkene enää yhtä paljon kuin v. 2014. Sosiaaliturvamaksujen ennakoidaan kasvavan palkkasummaa nopeammin, sillä työnantajien maksuperusteita korotettiin kuluvan vuoden alussa ja sovitut työeläkemaksujen nostot kiristävät veroperusteita myös vuosina 2016 ja 2017.

Palkkasumman kasvu kiihtyy vähän vuosina 2016 ja 2017 yleisen taloustilanteen ja työllisyyden kohentuessa, mutta jää kuitenkin selvästi 2000-luvun keskimääräistä kasvua vaimeammaksi. Palkansaajakorvausten osuuden ennakoidaan laskevan vain hienoisesti ennustejakson loppua kohden, joten funktionaalisessa tulonjaossa ei tapahdu suurta muutosta lähivuosina.

1.6.2 Palkat

Nimelliset ansiot nousivat ansiotasoindeksillä mitattuna 1,4 % viime vuonna. Sopimuspalkkojen nousu oli 0,8 % ja muut tekijät nostivat ansiotasoindeksiä 0,6 %. Muiden tekijöiden osuus ansioiden noususta pysyi likimain ennallaan, sillä vuosina 2011-2013 niiden osuus oli keskimäärin 0,6 %. Vuonna 2015 ansiotaso kehittyi työmarkkinaosapuolten v. 2013 neuvotteleman työmarkkinaratkaisun mukaisesti. Työllisyys- ja kasvusopimuksen mukainen vuodelle 2015 ajoittuva sopimuskorotus on 0,4 %, joka astuu voimaan vuoden

sisällä eri aikaan alasta riippuen. Tästä syystä sopimuspalkat nousevat tänä vuonna keskimäärin n. 0,6 %. Ansiokehityssennusteessa oletetaan muiden tekijöiden kuin sopimuspalkkojen kohottavan ansioita noin 0,6 %. Nimellisten ansioiden arvioidaan näin ollen kasvavan 1,2 % v. 2015 ansiotasoindeksillä mitattuna.

Työllisyys ja kasvusopimuksen viimeisestä eli vuodelle 2016 ajoittuvasta kolmannesta sopimuskorotuksesta ja sen ajankohdasta keskusjärjestöt neuvottelevat 15. kesäkuuta 2015 mennessä. Mikäli toisen kauden korotuksista ei päästä sopimukseen, sopimukset on mahdollista irtisanoa alakohtaisesti päättymään ensimmäisen kauden jälkeen.

Ennusteessa on tehty taustaoletus koskien vuoden 2016 ja 2017 sopimuskorotuksia. Sopimuskorotusten oletetaan nostavan sopimuspalkkoja keskimäärin 0,6 % v. 2016 ja 0,8 % v. 2017. Kyseisinä vuosina ansiokehityssennusteessa oletetaan muiden tekijöiden kuin sopimuspalkkojen kohottavan ansioita reilut puoli prosenttia. Nimellisten ansioiden arvioidaan näin ollen kasvavan ensi vuonna 1,3 % ja v. 2017 1,5 % ansiotasoindeksillä mitattuna. Ansiotason nousu on huomattavasti 2000-luvun keskimääräistä vauhtia hitaampaa. Tämä heijastaa arviota ennustejakson hitaasta talouskasvusta, matalasta inflaatiosta, kansantalouden käytössä olevista vapaista resursseista ja vaisusta työllisyyskehityksestä.

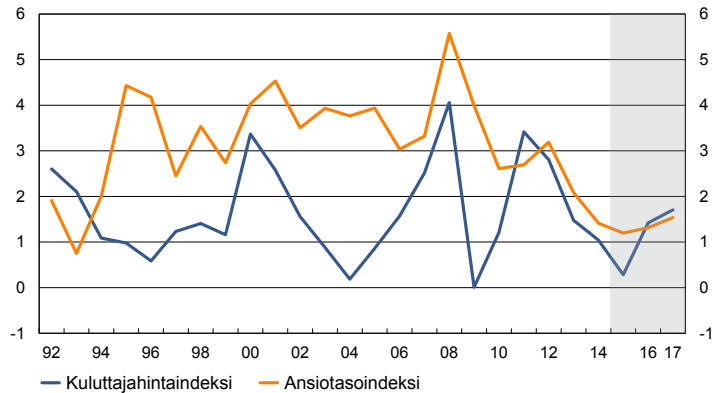
1.6.3 Kuluttajahinnat

Vuonna 2014 kuluttajahinnat nousivat keskimäärin yhden prosentin. Hintojen nousuvahti oli aiempia vuosia hitaampaa. Edellisvuosien tapaan inflaatiota vauhditti eniten palveluiden kallistuminen, joiden hinnat nousivat lähes kolme prosenttia. Viime vuonna korotettiin useita välillisiä veroja, jotka kohottivat hintatasoa liki 0,5 prosenttiyksikköä. Sen sijaan energian, tavaroiden ja tuore-elintarvikkeiden hinnat alenivat. Yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi, jossa ei ole kansalliseen indeksiin verrattuna mukana mm. omistusasumista tai korkoja, kohosi 1,2 %.

Viime vuoden lopulla inflaatio alkoi hidastua öljyn maailmanmarkkinahinnan voimakkaan laskun seurauksena. Öljyn maailmanmarkkinahinnan lasku on jatkunut tämän vuoden alkupuolella ja siitä syystä tammikuussa kuluttajahinnat alenivat -0,2 % edellisvuodesta. Edellisen kerran kuluttajahinnat ovat laskeneet Suomessa kansainvälisen finanssikriisin jälkimainingeissa tammikuussa 2010.

Tänä vuonna kuluttajahintojen odotetaan pysyvän lähes viime vuoden tasolla. Inflaatioksi ennustetaan 0,3 %. Useat tekijät selittävät tavanomaista hitaampaa hintojennousutahia, mutta merkittävin yksittäinen syy on alhainen öljyn hinta. Vaikka euro onkin samaan aikaan heikentynyt suhteessa Yhdysvaltojen dollariin, on euromääräinen raakaöljyn barrelihinta käynyt vuoden alkupuolella alimmillaan alle 40 eurossa. Ennusteessa öljyn keskimääräiseksi hinnaksi v. 2015 oletetaan 54 euroa tynnyriä kohden, mikä laskee kotimaisen energian kuluttajahintaa tuntuvasti.

Kuluttajahinta- ja ansiotasoindeksi muutos edellisestä vuodesta, prosenttia

Lähde: Tilastokeskus, VM

Energian hinta ei ole ainoa inflaatiota hillitsevä tekijä. Alkuvuonna päivittäistavara-kauppa on ilmoittanut valikoitujen elintarvikkeiden hinnanalennuksista kaupan kilpailutilanteen kiristymisen myötä. Toistaiseksi on epävarmaa miten voimakkaasti tämä tulee näkymään kuluttajahintaindeksissä. Oletuksena kuitenkin on, että elintarvikkeiden hintojen nousupaineet ovat tavallista pienemmät. Myös palveluiden hintojen ennustetaan nousevan aiempaa hitaammin maltillisen palkkakehityksen ansiosta. Viime vuosina palveluiden hinnat ovat kohonneet lähes kolmen prosentin tahtia, mikä on ollut huomattavasti nopeampaa kuin euroalueella keskimäärin (1½ %).

Tänä vuonna veronkorotukset nostavat hintatasoa. Viime vuoden tapaan myös tämän vuoden alussa korotettiin useita välillisiä veroja mm. tupakkaveroa, sähköveroa ja ajoneuvoveroa¹. Vuonna 2015 välillisten verojen korotuksen arvioidaan nostavan kansallista kuluttajahintaindeksiä noin 0,3-0,4 prosenttiyksikköä. Ilman veronkorotuksen vaikutuksia kuluttajahinnat alenisivat tänä vuonna.

Vuonna 2016 inflaation odotetaan nopeutuvan yli prosenttiin ja ennusteen viimeisenä vuonna 2017 kansallinen kuluttajahintaindeksi kohoaa 1,7 %. Yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi nousee ennusteen lopulla hieman hitaammin, sillä korkotason lievä nousu ei suoraan näy indeksissä. Pohjainflaatio nousee korkeintaan prosentin verran. Inflaatiopaineet ovat tavanomaista pienemmät, sillä kansantalouden käytössä on vapaita resursseja ja tuotantokuilu on edelleen selvästi negatiivinen. Myös inflaatio-odotukset tulevista ovat maltilliset. Ennuste perustuu oletuksiin lievästi nousevasta öljyn hinnasta, maltillisista palkankorotuksista ja alhaisesta, mutta vähitellen nousevasta korkotasosta.

Kansainvälisen finanssikriisin alun jälkeen hinnat ovat kohonneet Suomessa selvästi euroaluetta nopeammin. Yhdenmukaistetulla kuluttajahintaindeksillä mitattuna hinnat ovat nousseet Suomessa vuoden 2008 lopusta 14 % kun samaan aikaan euroalueen hintataso on kohonnut 9 %. Euroopan keskuspankin ennusteen mukaan euroalueen inflaatio on tänä vuonna 0 % ja vuosina 2016 ja 2017 1,5 % ja 1,8 %. Näin ollen ero Suomen ja euroalueen hintatason välillä ei enää kasvaisi.

¹ Ajoneuvoveron korotus astuu voimaan vuoden 2016 alussa, mutta korotuksen vaikutus jakautuu veroteknisistä syistä puoliksi jo vuodelle 2015.

Taulukko 13. Hintaindeksejä

	2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**	Keskimäärin 2014/2004
	muutos, prosenttia						
Vientihinnat ¹⁾	1,1	-0,8	-1,7	-0,3	1,2	1,4	0,4
Tuontihinnat ¹⁾	2,1	-1,3	-1,8	-1,2	1,1	1,3	1,7
Kuluttajahintaindeksi	2,8	1,5	1,0	0,3	1,4	1,7	1,7
Yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi	3,2	2,2	1,2	0,3	1,3	1,4	1,9
Kotimarkkinoiden perushintaindeksi	3,1	0,2	-1,3	-2,6	2,1	2,0	2,5
Rakennuskustannusindeksi	2,4	1,0	1,0	0,8	1,5	1,9	2,5

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

2 Talouspolitiikka ja julkinen talous

2.1 Julkisyhteisöt yhteensä

Suomen julkinen talous on pysynyt alijäämäisenä pitkään jatkuneen matalasuhdanteen vuoksi, vaikka tuloja lisäävät ja menoja vähentävät sopeutustoimet ovatkin osaltaan hillinneet alijäämän kasvua. Talous kasvaa vaimeasti lähivuosina, eikä kasvu riitä korjaamaan julkisen talouden epätasapainoa. Matalasuhdanteen väistyttyäkin julkisen talouden rahoitusasema heinetaa väestön ikääntyminen, joka lisää julkisia menoja vuosittain ja kohdistuu ennen muuta kuntatalouteen ja eläkejärjestelmään.

Viime vuonna julkisen talouden rahoitusasema oli -3,2 % BKT:sta. Julkisen talouden rahoitusasema kohenee hyvin hitaasti ennustejaksolla ja julkisen talouden velka suhteessa kokonaistuotantoon nousee korkeammaksi kuin vuosikymmeniin.

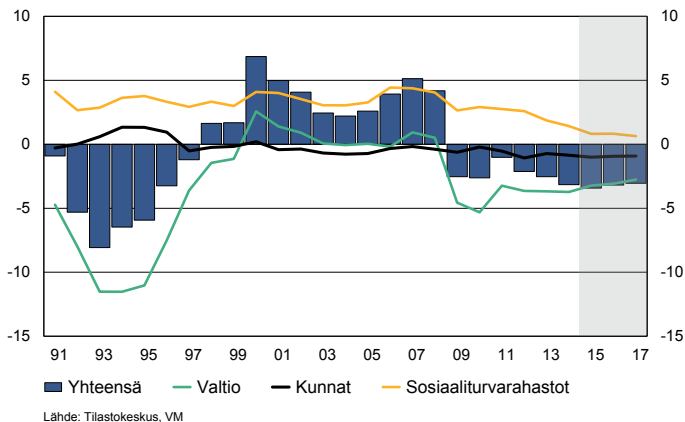
Suomen julkinen talous koostuu valtiosta, kunnista ja sosiaaliturvarahastoista, jotka jakautuvat vielä lakisääteistä eläkevakuumusta hoitaviin työeläkerahastoihin ja muihin sosiaaliturvarahastoihin.

Valtio ja kunnat ovat selvästi alijäämäisiä ja myös muut sosiaaliturvarahastot hieman alijäämäisiä. Työeläkesektori on ylijäämäinen. Kaikkien alasektoreiden rahoitusasema heikkeni v. 2014. Valtion ja kuntien yhteenlaskettu alijäämä oli yli 9 mrd. euroa. Suhdannevaihtelut heijastuvat selvimminkin valtiontalouden rahoitusasemaan erityisesti verotulojen suuren suhdanneherkkyyden vuoksi. Verotulojen vaimea kasvu heikensi myös kuntataloutta. Valtion alijäämä kohenee hitaasti ennusteperiodilla, mutta kuntatalouden alijäämä pysyy lähes ennallaan. Työeläkelaitosten ylijäämää supistavat pienentyneet omaisuustulot sekä eläkemenot. Työttömyydestä aiheutuvat menot heikentävät muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasemaa.

Sopeutustoimista huolimatta menot ovat jatkaneet ja jatkavat keskeytymätöntä kasvuaan. Menoaste eli menojen suhde kokonaistuotantoon on noussut hyvin korkeaksi ennen muuta BKT:n hitaan kasvun vuoksi, mutta menoastetta nostavat myös mm. työttömyydestä ja väestön ikääntymisestä aiheutuvat menot. Sen sijaan verokertymä on seurannut kokonaistuotannon muutosta ja sopeutunut aiempaa matalammalle tasolle. Veronkorotukset ovat nostaneet veroastetta eli verojen suhdetta kokonaistuotantoon. Veroaste pysyy ennusteperiodilla suhteellisen vakaana.

EU:n perussopimuksen mukaisesti julkisen talouden alijäämä ei saa ylittää 3 prosenttia eikä julkisyhteisöjen velka kivuta yli 60 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Suomen alijäämä ylitti 3 prosentin viitearvon viime vuonna ja ylittää sen myös tänä vuonna. Suomi tulee ylittämään myös 60 prosentin velkarajan kuluvasta vuodesta eteenpäin. Vielä v. 2015 velan

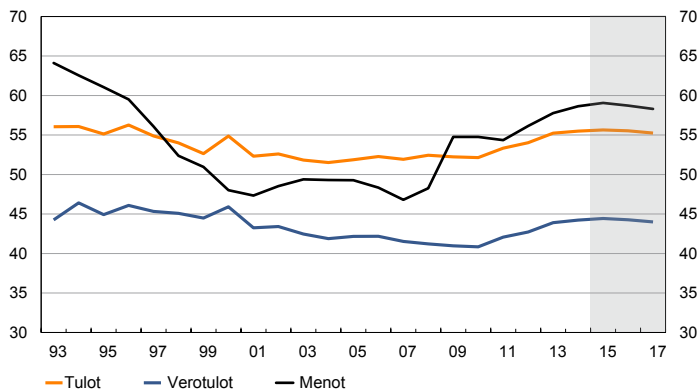
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia

viitearvon ylittyminen voidaan selittää ns. solidaarisuusoperaatioilla ja suhdannetilanteella. Komissio arvioi kriteerien täyttymistä ja tarvetta liiallisen alijäämän menettelyn käynnistämiseksi paitsi toteutuneiden myös ennustettujen lukujen perusteella. Menettelyn käynnistyminen Suomen kohdalla tänä vuonna alijäämä- ja/tai velkakriteerin rikkoutumisen perusteella on mahdollista.

Suomen julkiselle taloudelle asetettiin kevään 2013 vakausohjelmassa keskipitkän aikavälin tavoite. Sen mukaan julkisyhteisöjen rakenteellinen rahoitusasema saa olla korkeintaan -0,5 % BKT:sta. Rakenteelliseen rahoitusasemaan on syntymässä keskipitkän aikavälin tavoitteen saavuttamista vaarantava merkittävä poikkeama. Merkittäviä poikkeamia keskipitkän aikavälin tavoitteesta tai sille johtavalta polulta tarkastellaan kuitenkin vain maan ollessa vakaus- ja kasvusopimuksen ennaltaehkäisevässä osassa, ts. jos alijäämää ja/tai velkaa koskevat kriteerit rikkoutuvat ja maa joutuu liiallisen alijäämän menettelyyn, niin merkittävä poikkeama ei voi johtaa menettelyn käynnistymiseen.

Julkisyhteisöjen tulot, verotulot ja menot suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia

Vakaus- ja kasvusopimuksen menettelyt

Vakaus- ja kasvusopimus koostuu korjaavasta ja ennaltaehkäisevästä osasta. Vakaus- ja kasvusopimuksen korjaava osa perustuu perussopimuksen 126 artiklaan, jonka mukaan jäsenvaltioiden tulee välttää liiallisia julkistalouden alijäämiä. Perussopimuksessa määriteltyjen alijäämä- ja velkarajojen – 3 ja 60 % suhteessa kokonaistuotantoon – rikkominen johtaa liiallisen alijäämän menettelyyn (Excessive Deficit Procedure, EDP) käynnistämiseen.

Sopimuksen ennaltaehkäisevä osa on osa perussopimuksen 121 artiklan mukaista monenvälistä valvontaa jonka tarkoituksena on ehkäistä liiallisten alijäämien syntyminen ja varmistaa se, että jäsenvaltioiden julkinen talous on kestävällä pohjalla. Kriisin jälkeisissä uudistuksissa myös ennaltaehkäisevään osaan liitettiin sanktioihin johtava menettely, jonka komissio on sittemmin nimennyt merkittävän poikkeaman menettelyksi (Significant Deviation Procedure, SDP).

Liiallisen alijäämän menettely

Vakaus- ja kasvusopimuksen korjaavassa osassa komissio arvioi liiallisen alijäämän olemassaoloa seuraavin perustein:

- ylittääkö julkisen talouden alijäämäsuhte 3 prosentin viitearvon, paitsi jos
 - alijäämä on pienentynyt merkittävästi ja jatkuvasti tasolle, joka on lähellä viitearvoa; tai
 - viitearvon ylitys on poikkeuksellista, väliaikaista ja vähäistä;
- ylittääkö velkasuhte viitearvon, paitsi jos velkasuhte pienenee ja lähestyy viitearvoa riittävästi nopeasti.¹

Jos komissio arvioi kriteerien rikkoutuvan toteutuneiden, suunniteltujen tai ennustettujen lukujen perusteella, se valmistelee ns. liiallisen alijäämän raportin, jossa analysoidaan kriteerien täyttymistä ja tarvetta liiallisen alijäämän menettelyyn käynnistämiseksi. Tässä raportissa otetaan huomioon ns. muut merkitykselliset tekijät.²

Jos komissio katsoo kriteerin/kriteerien rikkoutuvan, se kohdistaa kyseiselle jäsenvaltiolle lausunnon ja suosittelee neuvostolle liiallisen alijäämän päätöksen tekemistä. Samassa yhteydessä neuvosto antaa suositukset jäsenvaltiolle liiallisen alijäämän korjaamiseksi. Näissä suosituksissa määritellään polku nimelliselle alijäämälle, vaadittu rakenteellisen jäämän vuosittainen parantuminen (yleensä 0,5 % kokonaistuotannosta) sekä määräaika liiallisen alijäämän korjaamiselle. Jäsenvaltion ryhtymistä riittäviin korjaaviin toimiin (ns. tulokselliset toimet) arvioidaan ensimmäisen kerran yleensä viiden (ja joissain tapauksissa kolmen) kuukauden kuluttua. Jos jäsenvaltio on neuvoston arvion mukaan ryhtynyt tuloksellisiin toimiin ja talouskehitys osoittautuu odotettua huonommaksi, jäsenvaltiolle voidaan antaa lisäaikaa liiallisen alijäämän korjaamiseen. Jos neuvosto katsoo, että jäsenmaa ei ole ryhtynyt tuloksellisiin toimiin, niin menettely voidaan ulottaa sanktioihin, jotka liiallisen alijäämän menettelyssä voivat myös olla sakkoja. Sanktioita ei ole koskaan käytetty.

¹ Komissio arvioi tarvetta tehdä velkakriteerin rikkoutumisesta liiallisen alijäämän raportti kolmella eri ehdolla: taaksepäin katsova velanalentumisehto, eteenpäin katsova velanalentumisehto ja suhdannekorjattu velka. Vain tapauksessa, jossa kaikki kolme rikkoutuvat, komissio tekee liiallisen alijäämän raportin. Lisäksi velanalentumista koskevaan sääntöön liittyy kolmen vuoden siirtymäaika niille maille, joilla oli voimassaoleva liiallisen alijäämän päätös six pack -lainsäädäntöä hyväksyttäessä. Siirtymäaikana maiden tulee noudattaa minimi-lineaarista rakenteellista sopeutusta (minimum linear structural adjustment, MLSA), joka varmistaa, että maa noudattaa velkasääntöä siirtymäajan lopussa. Jos maa ei noudata tätä sääntöä siirtymäaikana, komissio valmistelee liiallisen alijäämän raportin.

² Muita merkittäviä tekijöitä ei ole kattavasti lueteltu, vaan jäsenvaltiot voivat myös nostaa esille tekijöitä, joita ne pitävät merkittävänä. Alijäämäkriteerin rikkoutuessa muut merkitykselliset tekijät otetaan huomioon, jos velkasuhte on alle 60 %, ja velkasuhteen ylittäessä 60 %, jos alijäämäkriteerin rikkoutuminen on vähäistä ja väliaikaista. Velkakriteerin täyttymistä arvioitaessa muut merkitykselliset tekijät otetaan aina huomioon.

Merkittävän poikkeaman menettely

Vakaus- ja kasvusopimuksen ennaltaehkäisevän osan merkitys on kasvanut viime vuosina yhä useamman jäsenvaltion päästessä alle 3 prosentin alijäämärajan ja siirtyessä pois liiallisen alijäämän menettelystä ja täten ennaltaehkäisevän osan valvonnan piiriin. Ennaltaehkäisevässä osassa tarkastellaan poikkeamia keskipitkän aikavälin tavoitteesta (medium-term objective, MTO) tai siihen johtavalta polulta, mikä tapahtuu tarkastelemalla julkisen talouden rakenteellista rahoitusasemaa sekä menojen kasvua.

Jäsenvaltioiden velvoite keskipitkän aikavälin tavoitteen asettamiseen sisältyy myös jäsenvaltioiden hallitusten väliseen finanssipoliittiseen sopimukseen, minkä seurauksena se on sisällytetty jäsenvaltioiden kansalliseen lainsäädäntöön. Finanssipoliittisessa sopimuksessa keskipitkän aikavälin tavoitteen alaraja asetettiin euromaille -0,5 prosentin rakenteelliseen rahoitusasemaan. Poikkeuksen muodostavat maat, joissa velka on alle 60 % ja joilla ei ole pitkän aikavälin kestävyysriskejä (tällöin alaraja on -1 % suhteessa kokonaistuotantoon).

Jos maa ei ole saavuttanut keskipitkän aikavälin tavoitteettaan, sopeutuksen kohti sitä tulee olla vähintään 0,5 % kokonaistuotannosta vuosittain, kuitenkin niin, että hyvinä aikoina sopeutetaan enemmän ja huonoina aikoina vähemmän. Komissio on vakaus- ja kasvusopimuksen joustavuutta käsitelleessä tiedonannossaan 13.1.2015 määritellyt kriteerit hyville ja huonoille ajoille.³ Keskipitkän aikavälin tavoite katsotaan saavutetuksi, jos rakenteellinen jäämä poikkeaa tavoitteesta vähemmän kuin 0,25 % kokonaistuotannosta. Kun keskipitkän aikavälin tavoite on saavutettu, siinä tulee pysyä.

Keskipitkän aikavälin tavoitteen saavuttamista tarkastellaan myös menosäännön avulla. Menosäännön tehtävänä on varmistaa, että maat pysyvät keskipitkän aikavälin tavoitteessa tai siihen johtavalla sopeutuspolulla. Menosäännön mukaisesti keskipitkän aikavälin tavoitteen saavuttaneissa maissa menot saavat kasvaa korkeintaan samaa vauhtia keskipitkän aikavälin potentiaalisen BKT-kasvun kanssa. Maissa, joissa keskipitkän aikavälin tavoitetta ei ole saavutettu, menojen kasvuvauhdin tulee jäädä tätä hitaammaksi, ellei sitä kompensoida päätöspärisillä tulopuolen toimilla.

Vakaus- ja kasvusopimuksen ennaltaehkäisevän osan vaatimusten toteutumista arvioidaan menneen vuoden (ex post), kuluvan vuoden (in-year) ja tulevan vuoden (ex ante) osalta. Merkittävän poikkeaman menettely voidaan käynnistää vain, jos havaitaan toteutunut (ex post) merkittävä poikkeama – vähintään 0,5 % kokonaistuotannosta – keskipitkän aikavälin tavoitteeseen johtavalta polulta. Arvio tehdään sekä rakenteellisen rahoitusaseman että menosäännön perusteella. Jos jäsenvaltio poikkeaa merkittävästi vain toisesta kriteeristä, komissio tekee kokonaisvaltaisen arvion ennaltaehkäisevän osan vaatimusten täyttymisestä. Menettely käynnistyy komission varoituksella jäsenvaltiolle, minkä jälkeen neuvosto hyväksyy suositukset korjaavista toimista. Asetuksissa menettelyä on kehitetty edelleen niin, että siinä voidaan edetä sanktioihin saakka. Sanktio on korollinen talletus, joka kuitenkin muutetaan korottomaksi, mikäli maan kohdalla tehdään liiallisen alijäämän päätös. Yhtään merkittävän poikkeaman menettelyä ei toistaiseksi ole käynnistetty.

Komission vakaus- ja kasvusopimuksen joustavuutta koskevassa tiedonannossa täsmennettiin suhdannetilanteen lisäksi kahta muuta ennaltaehkäisevää osaa koskevaa joustoelementtiä, jotka mahdollistavat poikkeamisen keskipitkän aikavälin tavoitteesta tai siihen johtavalta polulta. Investointilauseke ja rakenneuudistuslauseke mahdollistavat poikkeaman jäsenvaltion toteuttaessa julkisia investointeja tai merkittäviä rakenteellisia uudistuksia, joilla on suoria pitkän aikavälin budjettivaikutuksia, ml. potentiaalisen kestävän kasvun parantaminen, ja joilla siten on todennettavissa oleva vaikutus julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyYTEEN.

³ http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/pdf/2015-01-13_communication_sgp_flexibility_guidelines_en.pdf

Taulukko 14. Julkisyhteisöt ¹⁾

	2012	2013*	2014*	2015**	2016**	2017**
	miljardia euroa					
Välittömät verot	31,2	32,9	33,8	34,3	35,5	36,6
Tuotannon ja tuonnin verot	28,1	29,2	29,6	29,8	30,3	30,7
Sosiaalivakuutusmaksut	25,5	25,9	26,3	27,1	27,7	28,5
Verot ja sosiaalivakuutusmaksut yhteensä ²⁾	85,4	88,7	90,2	91,8	94,1	96,4
Muut tulot ³⁾	23,1	23,6	23,5	23,7	24,6	25,3
siitä korkotulot	2,5	2,5	2,2	1,9	1,8	2,0
Tulot yhteensä	107,9	111,6	113,2	114,9	118,0	121,1
Kulutusmenot	48,7	50,2	50,9	51,8	52,9	54,1
Tukipalkkiot	2,7	2,7	2,8	2,7	2,6	2,6
Sosiaalietuudet ja -avustukset	36,1	38,4	40,2	41,6	42,8	44,3
Muut tulonsiirrot	5,6	6,0	6,0	5,8	6,1	5,9
Tukipalkkiot ja tulonsiirrot yhteensä	44,4	47,1	49,0	50,1	51,5	52,8
Pääomamenot ⁴⁾	8,6	8,9	9,1	9,4	9,6	9,8
Muut menot	10,6	10,5	10,6	10,7	10,8	11,1
siitä korkomenot	2,8	2,6	2,6	2,5	2,4	2,4
Menot	112,2	116,7	119,6	122,0	124,8	127,7
Nettoluotonanto (+)/nettoluotonotto (-)	-4,2	-5,1	-6,4	-7,1	-6,8	-6,7
Valtionhallinto	-7,3	-7,4	-7,6	-6,7	-6,5	-6,1
Paikallishallinto	-2,1	-1,5	-1,7	-2,1	-2,0	-2,0
Työeläkelaitokset	4,8	3,7	3,5	2,5	2,7	2,3
Muut sosiaaliturvarahastot	0,4	0,0	-0,6	-0,8	-1,0	-1,0
Perusjäämä ⁵⁾	-3,8	-4,9	-6,0	-6,3	-6,1	-6,2

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

²⁾ Sisältää pääomaverot

³⁾ Ml. pääomansiirrot ja pääoman kuluminen

⁴⁾ Pääoman bruttomuodostus ja pääomansiirrot.

⁵⁾ Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja.

Taulukko 15. Julkisen talouden keskeisiä tunnuslukuja

	2012	2013*	2014*	2015**	2016**	2017**
	suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia					
Verot ja sosiaaliturvamaksut	42,7	43,9	44,2	44,4	44,3	44,0
Julkisyhteisöjen menot ¹⁾	56,1	57,8	58,6	59,1	58,7	58,3
Nettoluotonanto	-2,1	-2,5	-3,2	-3,4	-3,2	-3,1
Valtionhallinto	-3,6	-3,7	-3,7	-3,2	-3,1	-2,8
Paikallishallinto	-1,1	-0,7	-0,9	-1,0	-0,9	-0,9
Työeläkelaitokset	2,4	1,8	1,7	1,2	1,3	1,1
Muut sosiaaliturvarahastot	0,2	0,0	-0,3	-0,4	-0,5	-0,4
Perusjäämä ²⁾	-1,9	-2,4	-2,9	-3,0	-2,9	-2,8
Julkisyhteisöjen velka ³⁾	52,9	55,8	59,3	62,5	64,4	66,0
Valtionvelka	42,0	44,4	46,6	48,7	50,2	51,6
Julkisyhteisöjen työllisyys, 1000 henkeä	630	633	629	627	625	622
Valtio	139	142	140	138	136	135
Paikallishallinto	480	480	479	478	478	477
Sosiaaliturvarahastot	11	11	11	11	11	11

¹⁾ EU-harmonisoitu.

²⁾ Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja.

³⁾ Julkinen velka on tilastoudistuksen vuoksi ennuste myös vuosina 2011,2012 ja 2013. Katso kehikko sivulla 72.

Taulukko 16. Eräiden EU-maiden rahoitusjäämät ja velkasuhteet

	2014*	2015**	2016**	2014*	2015**	2016**
	Rahoitusjäämä			Velka		
	suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia					
Suomi	-3,2	-3,4	-3,2	59,3	62,5	64,4
Iso-Britannia	-5,4	-4,6	-3,6	88,7	90,1	91,0
Ruotsi	-2,2	-1,6	-1,0	41,4	41,3	40,6
Tanska	1,8	-2,8	-2,7	45,0	42,7	43,6
Irlanti	-4,0	-2,9	-3,1	110,8	110,3	107,9
Espanja	-5,6	-4,5	-3,7	98,3	101,5	102,5
Alankomaat	-2,8	-2,2	-1,8	69,5	70,5	70,5
Luxemburg	0,5	-0,4	0,1	22,7	24,4	25,1
Portugali	-4,6	-3,2	-2,8	128,9	124,5	123,5
Itävalta	-2,9	-2,0	-1,4	86,8	86,4	84,5
Saksa	0,4	0,2	0,2	74,2	71,9	68,9
Ranska	-4,3	-4,1	-4,1	95,3	97,1	98,2
Belgia	-3,2	-2,6	-2,4	106,4	106,8	106,6
Italia	-3,0	-2,6	-2,0	131,9	133,0	131,9
Kreikka	-2,5	1,1	1,6	176,3	170,2	159,2

Lähde: EU-komission ennuste talvi 2015, Suomi: VM

2.1.1 Arvioita finanssipolitiikan vaikutuksista

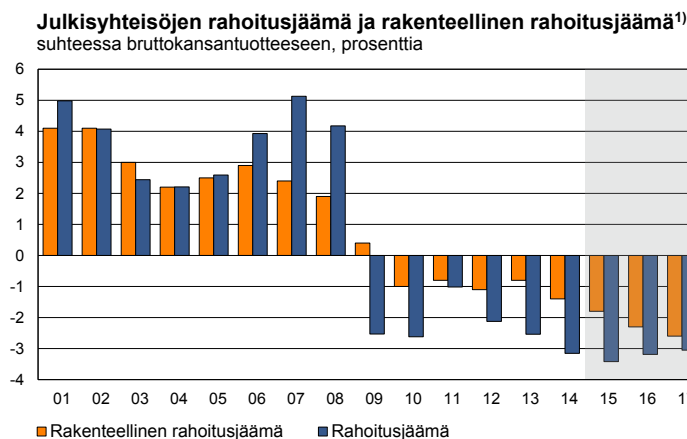
Koko julkisen talouden osalta finanssipolitiikka on kiristävää v. 2015. Hallituksen päättämät sopeutustoimet kiristävät finanssipolitiikkaa valtion osalta n. 3 mrd. euroa. Veroperustemuutokset kiristävät verotusta lievästi. Lisäksi eläkemaksut nousevat 0,4 prosenttiyksikköä ja kunnallisverotus kiristyy.

Vuonna 2015 veroasteen arvioidaan nousevan hivenen vuoden 2014 tasolta eli noin 44,4 prosenttiin suhteessa kokonaistuotantoon. Ilman uusia päätöksiä veroperustemuutoksista veroaste alenee maltillisesti ennustejaksolla, koska keskeisimmät veropohjat kuten palkkasumma ja yksityinen kulutus kasvavat BKT:tä hitaammin vuosina 2016–2019. Menoaste kääntyy loivaan laskuun v. 2016 säästötoimenpiteiden ja suhdanneluontoisten menojen alentumisen ansiosta.

Finanssipolitiikan viritystä voidaan tarkastella myös EU:n yhteisellä menetelmällä arvioidun rakenteellisen jäämän muutoksen avulla. Rakenteellinen jäämä arvioidaan poistamalla julkisen sektorin jäämästä suhdanteen vaikutus. Jäljelle jäävä osa kuvaa harjoitetun politiikan ja muiden kuin suhdanneluontoisten tekijöiden vaikutusta jäämään. Muutokset rakenteellisessa jäämässä kuvaavat siten muutoksia finanssipolitiikan kokonaisvirityksessä. Rakenteellisen jäämän vahvistuminen merkitsee kiristävää finanssipolitiikkaa, kun taas rakenteellisen jäämän heikkeneminen merkitsee, että finanssipolitiikka on elvyttävää.

Finanssipolitiikan virityksen tarkastelu rakenteellisen jäämän muutosten kautta ei anna täysin yhteneväistä kuvaa yksittäisistä tulo- ja menotoimista johdetun tarkastelun kanssa. Rakenteellisen jäämän arvioidaan hieman heikkenevän tänä vuonna. Toisin kuin yksittäisten toimien perusteella voidaan arvioida, rakenteellinen jäämä ei kohene vuosina 2016–2019 lainkaan.

Ero rakenteellisen jäämän muutoksella mitatun ja yksittäisten finanssipoliittisten toimien yhteisvaikutuksen avulla lasketun finanssipolitiikan virityksen välillä selittyy useilla, lähinnä rakenteellisen jäämän mittaamiseen liittyvillä tekijöillä.

1) Laskelmat perustuvat EU-komission tuotantofunktiolähestymistapaan.

Lähde: Tilastokeskus, VM

Rakenteellisen jäämän arviot ovat epävarmoja, koska tuotantokuilun mittaaminen on epävarmaa. Myös tuotantokuilun suhteen estimoiduissa tulo- ja menojoustoissa havaitaan vuosittaista vaihtelua. Kolmas merkittävä tekijä ovat ikäsidonnaiset menot, jotka kasvavat ilman erillisiä päätöksiä. Ikäsidonnaisten sosiaali- ja terveydenhoitomenojen kasvu heikentää rakenteellista jäämää, vaikka finanssipolitiikka olisi muuten neutraalia. Näin ollen finanssipolitiikka muuttuu kiristäväksi vasta, kun sopeutustoimet ylittävät väestörakenteen muutoksesta johtuvan heikkenemisen.

Sopeutuslaskelmista

Suomen julkisen talouden tila on heikentynyt nopeasti: julkisen sektorin alijäämä ja velka ovat kasvaneet. Velkaantumisen pysäyttäminen ja julkisen talouden vakauttaminen vaativat sopeutusta, jonka mittaluokkaa voidaan haarukoida eri tavoin. Yksi tapa tarkastella sopeutusta keskipitkällä aikavälillä, esimerkiksi kehyskaudella, on käyttää hyväksi julkisen talouden vaje-velka-dynamiikkayhtälöä. Tässä yhteydessä esimerkkinä käytetään valtiontalouteen tehtäviä sopeutuslaskelmia. Koko julkisen talouden sopeutuslaskelmat voidaan laatia samalla periaatteella, kunhan muistetaan, että työeläkelaitosten ylijäämää ei voida käyttää velkojen kattamiseen.

Valtiontalouden rahoitusasema määräytyy valtion tulojen ja menojen erotuksena. Mikäli valtiontalouden menot ylittävät tulot, katetaan jäljelle jäävä osuus velalla. Valtion perusrahoitusasemalla tarkoitetaan rahoitusasemaa ilman korkomenoja. Valtionvelan määräytymistä voidaan kuvata seuraavasti

$$DEBT(t) = DEBT(t-1) + i(t) \cdot DEBT(t-1) - PB(t),$$

missä t kuvaa aikaa, $DEBT$ velkaa, i velan korkoa sekä PB perusrahoitusasemaa. Valtionvelka vuonna t määräytyy edellisen vuoden velasta, velan hoitoon liittyvistä korkomenoista sekä valtion perusrahoitusasemasta. Alijäämäinen perusrahoitusasema kasvattaa velkaa, ylijäämäinen supistaa sitä.

Valtionvelan korkomenot määräytyvät markkinaolosuhteiden mukaisesti. Korkomenoihin voi vaikuttaa välillisesti myös maan luottoluokitus. Viime vuosina Suomen valtionvelan korkomenot ovat olleet poikkeuksellisen alhaiset suuresta velkataakasta huolimatta. Suomen valtio on saanut lainaa poikkeuksellisen matalalla korolla.

Perusrahoitusasema määritellään tulojen ja perusmenojen erotuksena:

$$PB(t) = TR(t) - PE(t).$$

Päättäjät voivat vaikuttaa perusrahoitusasemaan päätöksillään. Perusrahoitusasemaa voidaan parantaa kasvattamalla tuloja (TR) tai leikkaamalla perusmenoja (PE). Pitkän aikavälin velkaskelmissä perusrahoitusasemaa heikentää väestön ikääntymisestä johtuva ikäsidonnaisten menojen kasvu. Osa ikäsidonnaisista menoista perustuu vanhoihin sopimuksiin, joita on vaikea muuttaa jälkikäteen. Toisin sanoen ikäsidonnaisista menoista vain osaa voidaan sopeuttaa.

Rahoitusasema- ja velkadynamiikkalaskelmilla voidaan arvioida erilaisten rahoitusasema- ja velkatavoitteiden edellyttämien sopeutustoimenpiteiden mittaluokkaa. Valtionvelkaa ja rahoitusasemaa tarkastellaan tavallisesti suhteessa BKT:hen. Täten myös BKT:n taso vaikuttaa olennaisesti suhdelukuihin – vaikka sopeutusta ei tehtäisi nopea BKT:n kasvu alentaa suhdelukuja. Sopeutus vaikuttaa kuitenkin myös BKT:hen. Sopeutuksen ja BKT:n välistä yhteyttä voidaan tarkastella finanssipolitiikan kertoimen avulla.

Finanssipolitiikan kerroinvaikutuksella tarkoitetaan julkiseen talouteen kohdistuvan sopeutuksen vaikutusta BKT:hen. Empiirinen tutkimus ja mallisimulaatiot ovat osoittaneet, että sopeutus hidastaa talouden kasvua lyhyellä aikavälillä. Finanssipolitiikan kertoimen suuruuteen liittyy huomattavaa epävarmuutta; kerroin vaihtelee maittain ja olosuhteista riippuen. Mitä suurempi kerroin on, sitä voimakkaammin sopeutus heikentää talouskasvua.

Sopeutus lisää tuloja tai pienentää menoja päätetyn sopeutuksen verran ja vaikuttaa nimellisen BKT:n tasoon finanssipolitiikan kertoimen kautta. Näin perusuran ohelle keskeisille tunnusluville muodostuu vaihtoehtoinen skenaarioura, jossa on otettu sopeutuksen kaikki vaikutukset huomioon. Sopeutuslaskelmien perusurana toimii kunkin hetken tuorein valtiovarainministeriön julkisen talouden ennuste (jossa oletus on, että sopeutusta ei tehdä).

Aggregaattitasolla sopeutusta voidaan tarkastella yksinkertaisimmillaan yllä kuvatulla tavalla finanssipolitiikan kertoimen avulla. Käytännössä valittu sopeutustapa voi vaikuttaa olennaisesti kasvuun, eli eri toimenpiteiden vaikutukset talouskasvuun poikkeavat toisistaan.

2.1.2 Julkisyhteisöjen velka

Julkisyhteisöjen velka lisääntyi viime vuonna ennakkotietojen mukaan 8,4 mrd. euroa 121 mrd. euroon. Euromääräinen velka on kuudessa vuodessa kasvanut lähes 58 mrd. euroa ja velan suhde BKT:hen on vastaavasti kohonnut 27 prosenttiyksikköä eli lähes 60 prosenttiin. Velkasuhde kasvaa myös lähivuodet ja 60 prosentin viitearvo ylittyy jo v. 2015. Suomen velkasuhde on kuitenkin edelleen n. 35 prosenttiyksikköä pienempi kuin euro-maissa keskimäärin.

Julkisen velan ennusteen lähtökohtana on valtion budjetin nettolainanoton tarve ja siitä johdettu valtionvelan ennuste. Tämän lisäksi kansantalouden tilinpidossa valtio-oon kuuluvien muiden, budjettitalouteen kuulumattomien yksiköiden velka otetaan huomioon ennusteessa. Tällaisia yksiköitä ovat Senaatti-kiinteistöt, yliopistojen kiinteistöyhtiöt, Solidium Oy ja Yle Oy.

Julkiseen velkaan vaikuttaa kuntien alijäämät ja niistä johdettu paikallishallinnon velka. Sosiaaliturvarahastoilla ei tähän saakka ole ollut käytännössä lainkaan velkaa, mutta viime vuonna Työttömyysvakuutusrahaston (TVR) saamat vakuutusmaksutulot ja valtionosuudet eivät riittäneet kattamaan kasvaneita työttömyysetuuksia ja TVR joutui ottamaan lainaa. Lainanotto jatkuu tänä vuonna, mikä lisää julkista velkaa.

Julkiseen velkaan luetaan kuuluvaksi myös eräitä muita eriä, kuten Euroopan rahoitusvakaussvälineen myöntämät lainat avunsaajamaille, valtion velkasalkun hallinnassa käytettyihin johdannaissopimuksiin liittyvät vakuudet, valtion elinkaarihankkeisiin liittyvät velat, ydinjätehuoltorahaston pääoma ja kierrossa olevat kolikot.

Tilastoituun velkaan vaikuttavat lisäksi julkisyhteisöjen sisäiset velat, jotka sulautetaan pois julkisesta velasta kaksinkertaisen tilastoinnin eliminoinniksi. Suurin sisäinen velkaerä on työeläkelaitosten sijoitukset valtion velkapapereihin. Kaikkiaan julkisyhteisöjen sisäistä velkaa oli viime vuonna n. 4 mrd. euroa.

Taulukko 17. Julkisyhteisöjen velkasuhteen muutos ja siihen vaikuttavat tekijät

	2013	2014*	2015**	2016**	2017**	2018**	2019**
Velkasuhde, % BKT:sta	55,8	59,3	62,5	64,4	66,0	67,0	67,8
Velkasuhteen muutos	2,9	3,5	3,2	1,9	1,6	1,0	0,8
Velkasuhteen muutokseen vaikuttavat tekijät							
Perusrahoitusasema	1,3	1,9	2,2	2,0	2,0	1,7	1,4
Korkomenot	1,3	1,3	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1
BKT:n määrän muutos	0,7	0,1	-0,3	-0,9	-1,0	-0,9	-0,8
BKT:n hinnan muutos	-1,4	-0,7	-0,4	-0,9	-1,1	-1,3	-1,3
Rahoitusvarojen hankinta (netto)	1,8	1,7	1,2	1,3	1,1	0,9	0,8
Muut tekijät ¹⁾	-0,9	-0,7	-0,7	-0,7	-0,5	-0,5	-0,3

¹⁾ Muut tekijät sisältävät valtion yksityistämistulojen, lainanannon sekä tulojen ja menojen arvostukseen ja ajoittamiseen liittyvien tekijöiden vaikutuksen.

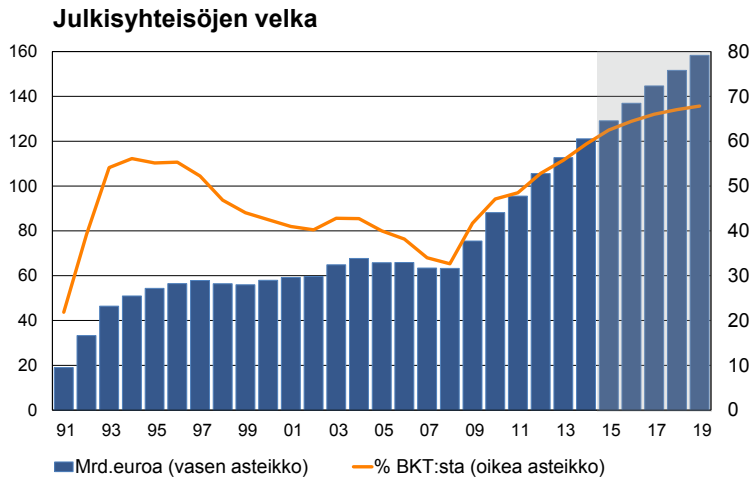
Plus-merkkinen vaikutus korottaa ja miinus-merkkinen vaikutus alentaa velkasuhdetta.

Taulukossa 17 eritellään julkisyhteisöjen velkasuhteeseen vaikuttavia tekijöitä. Plus-merkki tarkoittaa, että tekijä vaikuttaa velkasuhdetta kasvattavasti ja miinus-merkki, että tekijä vaikuttaa velkasuhdetta vähentävästi.

Vuonna 2014 velkasuhde kasvoi 3,5 prosenttiyksikköä. Kasvusta 1,9 prosenttiyksikköä selittyy sillä, että julkisyhteisöjen perusrahoitusasema oli reilusti alijäämäinen. Velkasuhteen kasvusta 1,3 prosenttiyksikköä aiheutui korkomenojen kasvusta. Kun velka suhteutetaan BKT:hen, BKT:n kasvu alentaa velkasuhdetta. Vuonna 2014 BKT:n määrän supistuminen kasvatti velkasuhdetta, mutta hinnan nousu alensi sitä 0,7 prosenttiyksikköä.

Työeläkerahastot luetaan julkisyhteisöihin. Osa palkansaajilta ja työnantajilta kerätyistä työeläkevakuutusmaksuista rahastoidaan. Tästä syystä työeläkelaitosten rahoitusasema on ylijäämäinen. Rahastojen ylijäämiä ei käytetä velan lyhentämiseen. Tämän vuoksi julkisyhteisöjen perusrahoitusasemasta täytyy poistaa työeläkelaitosten ylijäämä velkasuhteen muutokseen vaikuttavien tekijöiden joukosta. Viime vuonna ylijäämä oli 1,7 % suhteessa BKT:hen.

Näiden tekijöiden lisäksi muut tekijät, kuten valtion lainananto sekä tulojen ja menojen arvostukseen ja ajoittamiseen liittyvät tekijät pienensivät julkisyhteisöjen velkasuhdetta 0,7 prosenttiyksikköä v. 2014.

Lähde: Tilastokeskus, VM

2.2 Valtiontalous

Suomen BKT ei ole kasvanut kolmeen vuoteen. Tämän vuoksi valtiontalous on ajautunut syvään alijäämään. Viime vuonna kansantalouden tilinpidon mukainen alijäämä heikkeni edellisvuodesta 0,2 mrd. eurolla 7,6 mrd. euroon, mikä on -3,7 % BKT:sta. Heikko talouskasvu näkyi erityisesti arvonlisäveron tuotossa. Hallituksen päättämät veroperustemuutokset olivat myös lievästi verotuloja vähentäviä v. 2014. Merkittävin veroperustemuutos oli yhteisöverokannan alentaminen. Valtionvelasta maksamat korkomenot sen sijaan pienenivät, mutta muille sektoreille maksetut tulonsiirrot kasvoivat v. 2014.

Kuluvana vuonna talous kasva edelleen hyvin heikosti, mikä heijastuu valtiontalouteen. Tilinpidon mukaisten valtion menojen arvioidaan supistuvan 0,3%. Tulot kasvavat 1,5 %. Välilliseen verotukseen tehtävät veroperustemuutokset vauhdittavat verotulojen kasvua heikosta talouskasvusta huolimatta. Monet menopuolen sopeutustoimet supistavat puolestaan menojen kasvua ja valtiontalouden alijäämä pienenee huomattavasti. Valtion eläkerahastosta siirretään kertaluonteisesti 0,5 mrd. euroa valtion budjettiin.

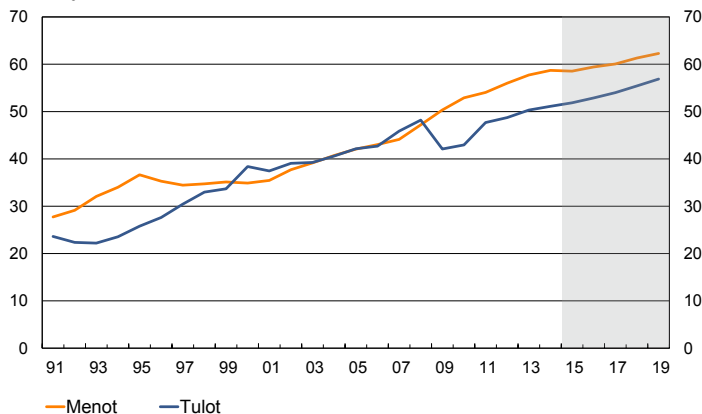
Ensi vuonna talouskasvu viriää, mikä vauhdittaa verotulojen kasvua. Samalla menojen kasvu jää vähäiseksi, ja alijäämä pienenee jonkin verran. Valtiontalouden tilaan v. 2016 vaikuttavat talouskasvun lisäksi uuden hallituksen ensimmäinen budjetti ja siihen mahdollisesti sisältyvät toimet valtiontalouden alijäämän pienentämiseksi.

Keskipitkän ajan perusuran mukaan talous kasvaa keskimäärin 1,3 % vuosina 2017-2019. Historiaan nähden talouskasvu on hyvin hidasta. Tästä syystä valtiontalouden rahoitusasema ei juuri kohene ilman uusia sopeutustoimia. Perusura ei kuitenkaan sisällä uusia toimia ja sen mukaan valtiontalouden menot kasvavat keskimäärin 1,6 % ja tulot 2,5 % vuosina 2017-2019. Vuonna 2019 valtiontalouden rahoitusaseman arvioidaan olevan 2,3 % BKT:sta alijäämäinen.

Valtion velka oli 95 mrd. euroa vuoden 2014 lopussa. Koska lähivuosien budjetit ovat edelleen alijäämäisiä, valtion velkaantuminen jatkuu, ja velan määrä ylittää 100 mrd. euroa tänä vuonna. Keskipitkällä aikavälillä velkaantumisen vauhti hidastuu, mutta valtion velan arvioidaan silti olevan 124 mrd. euroa v. 2019, mikä on 53 % BKT:sta.

Valtion takauksiin sisältyvät kaikki valtion, valtion liikelaitosten, valtion osakeyhtiöiden ja erityisluottolaitosten myöntämät takaukset, joista valtionhallinto viimekädessä vastaa. Takaukset eivät ole menoja eivätkä ne näy valtion budjetissa, elleivät takaukset laukea. Valtion myöntämien takausten määrä on kasvanut viime vuosien aikana ja kaikkiaan valtion takauskanta kasvoi 16 % vuoden takaisesta, ollen lähes 39 mrd. euroa vuoden 2014 lopussa eli yli 70 % valtion budjetin menoista.

Valtion tulot ja menot miljardia euroa

Lähde: Tilastokeskus, VM

Taulukko 18. Valtionhallinto ¹⁾

	2012	2013*	2014*	2015**	2016**	2017**
	miljardia euroa					
Välittömät verot	11,8	12,2	12,6	12,7	13,4	14,0
Tuotannon ja tuonnin verot	28,1	29,2	29,6	29,8	30,3	30,7
Verot yhteensä ²⁾	40,5	42,1	42,7	43,1	44,3	45,4
Muut tulot ³⁾	8,5	8,7	8,8	9,3	9,1	9,3
siitä korkotulot	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Tulot yhteensä	49,0	50,7	51,6	52,4	53,4	54,6
Kulutusmenot	12,9	13,6	13,7	13,9	14,0	14,2
Tukipalkkiot ja muut tulonsiirrot	36,1	37,5	38,2	37,9	38,6	39,0
Siitä muille julkisyhteisöille	24,5	25,4	25,9	25,8	26,3	26,8
Korkomenot	2,7	2,5	2,5	2,4	2,3	2,3
Pääomamenot ⁴⁾	4,6	4,6	4,8	4,9	5,0	5,2
Menot yhteensä	56,3	58,2	59,2	59,1	60,0	60,7
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	-7,3	-7,4	-7,6	-6,7	-6,5	-6,1
Perusjäämä ⁵⁾	-5,1	-5,4	-5,5	-4,6	-4,6	-4,2

¹⁾ Kansantalouden tilipidon mukaan

²⁾ Sisältää pääomaverot

³⁾ Ml.pääomansiirrot ilman pääomaveroja ja kiinteän pääoman kuluminen.

⁴⁾ Pääoman bruttomuodostus ja maksetut pääomansiirrot.

⁵⁾ Nettoluotonanto ilman korkomenoja.

2.2.1 Valtiontalouden menot

Kansantalouden tilinpidon mukaiset valtiontalouden menot kasvoivat viime vuonna vajaa 2 % eli n. 0,8 mrd. euroa siitä huolimatta, että menopuolen sopeutustoimet vähensivät budjettitalouden menoja noin puolen miljardin euron verran. Kasvua oli etenkin tulonsiirroissa muille sosiaaliturvarahastoille, voittoa tavoittelemattomille yhteisöille sekä kansainväliseen yhteistyöhön. Investointimenot kasvoivat nimellisesti prosenttia ja kulutusmenot vajaan prosentin. Valtion menot suhteessa BKT:hen kohosivat 29 prosenttiin.

Vuoteen 2015 kohdistuvat budjetin menopuolen sopeutustoimet ovat suuremmat kuin viime vuonna. Tilinpidon mukaiset nimellismenot jäävät viime vuotta pienemmiksi ja myös menojen suhde BKT:hen laskee. Valtion kaikista menoista yli puolet on tulonsiirtoja, erityisesti kunnille ja sosiaaliturvarahastoille, mutta myös voittoa tavoittelemattomille yhteisöille kotimaahan sekä EU-maksuja ja kehitysapua ulkomaille. Lähes neljännes menoista menee kulutukseen eli työvoimakustannuksiin ja tuotantopanosten hankintoihin.

Valtion menot kasvavat keskipitkällä aikavälillä varsin hitaasti ja menojen suhde BKT:hen alenee, mutta jää korkeammaksi kuin ennen finanssikriisiä. Muun muassa sopeutustoimet sekä budjettitalouden kehysmenojen aiempaa pienemmät hintatarkistukset rajoittavat menojen kasvua. Teknisen kehyksen linjausten mukaisesti investointimenojen arvioidaan kasvavan uusien väylähankkeiden vuoksi ja investointien osuus valtion menoista kasvaa.

Korkomenot ovat pysyneet varsin maltillisina alhaisen yleisen korkotason ja hyvän luottoluokituksen ansiosta, vaikka valtionvelka on kohonnut tuntuvasti jo kuusi vuotta peräkkäin. Tilinpidon mukaisten korkomenojen osuus kokonaismenoista oli viime vuonna 4,2 %, kun vastaava luku oli v. 1997 korkeimmillaan yli 16 %. Velka kasvaa edelleen joka vuosi keskipitkällä aikavälillä, mutta alhaisen korkotason vuoksi korkomenot pysyvät vielä kohtuullisina.

Valtion budjettitalous vuosina 2016–2019

Kevään 2015 julkisen talouden suunnitelma vuosille 2016–2019 koskee seuraavaa vaalikautta. Suunnitelman lähtökohtana on, ettei se sisältäisi uusia poliittisia linjauksia. Suunnitelmassa on otettu huomioon nykyisen hallituksen tekemien päätösten vaikutukset tulevien vuosien meno-tasoon sekä tuloarvioon. Suunnitelma on laadittu siten, että se muodostaa luotettavan teknis-luonteisen pohjan, jonka päälle vaalien jälkeen muodostettava hallitus voi luotettavasti raken-taa linjauksensa. Vuosien 2016–2019 julkisen talouden linjaukset ja vaalikauden kehystason, eli sitovan menorajoitteen, päättää huhtikuun eduskuntavaalien jälkeen nimitettävä hallitus.

Valtion budjettitalouden menot kasvavat nimellisesti vuosina 2015–2019 keskimäärin n. 1½ % vuosittain. Reaalinen menojen kasvu on vastaavalla ajanjaksolla keskimäärin n. ½ % vuodessa.

Valtion budjettitalouden menojen taso on vuosina 2016–2018 keskimäärin n. 1,5 mrd. euroa korkeampi kuin edellisen kevään julkisen talouden suunnitelmassa. Kasvua selittävät mm. val-tion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus, suhdanneluonteisten menojen kasvu, toi-meentulotuen laskennan ja maksatuksen siirtäminen Kelalle sekä Stubbin hallituksen päättä-mät liikennehankkeet (mm. Länsimetron jatko Kivenlahteen, Pissararata, elinkeinoelämää tuke-vat liikenneinvestoinnit Äänekoskella, Pyhäjoella ja Soklilla). Toisaalta valtionvelan korkomenot alenevat merkittävästi verrattuna kevään 2014 julkisen talouden suunnitelmaan johtuen mata-lasta korkotasoonnusteesta.

Arvio budjettitalouden tasapainosta vuosina 2015–2019, käyvin hinnoin, mrd. euroa

	2015, LTA	2016	2017	2018	2019
Arvioidut menot yhteensä (käyvin hinnoin)	54,3	54,4	55,5	56,2	57,3
Arvioidut tulot yhteensä	49,1	48,4	49,3	50,6	52,0
Arvio budjettitalouden tasapainosta	-5,2	-6,0	-6,2	-5,6	-5,3

¹ Menot on muutettu käypähintaiseksi VM:n valtion menojen hintaindeksiennusteella, joka antaa suuntaa antavan arvion hintakehityksestä ke-hyskaudella.

Budjettitalouden tulojen (pl. nettolainanotto) arvioidaan kasvavan kehyskaudella keskimäärin n. 1½ % vuodessa. Verotulojen kasvuksi arvioidaan keskimäärin runsaat 2½ %. Talouskasvun arvioidaan olevan vaatimatonta kehyskaudella, mistä johtuen veropohjatkin kasvavat hitaasti. Vuonna 2019 budjettitalouden tulojen arvioidaan olevan 52,0 mrd. euroa.

Budjettitalouden tulojen arvio on alentunut merkittävästi edellisen kevään julkisen talou-den suunnitelmaan nähden. Talouden kehitys arvioidaan nyt selvästi heikommaksi kuin vuosi sitten. Heikentyneen makrotalousennusteen johdosta verotuloja koskeva arvio on alentunut n. 1½–2½ mrd. euroa vuosina 2016–2018. Lisäksi hallitus on perunut useita aiemmin linjattuja veroperustemuutoksia (mm. makeisveronkorotus, voimalaitosveron käyttöönotto, yritysten edustusmenojen vähennyskelpoisuuden poisto) sekä päättänyt useista muista verotuottoa vähentäviä toimista (mm. ALV-alarajan korotus, tuloverotuksessa tehtävän lapsiperhevähän-nyksen käyttöönotto, turpeen veron alentaminen), jotka yhdessä alentavat tuloarviota vuoden takaiseen nähden nettomääräisesti n. ½ mrd. euroa/vuosi.

Valtion budjettitalouden tasapainon muutokseen vaikuttaneita tekijöitä verrattuna kevään 2014 julkisen talouden suunnitelmaan, mrd. euroa

	2016	2017	2018
Tasapainoarvio, julkisen talouden suunnitelma 3.4.2014	-3,3	-2,6	-2,5
Uudet liikennehankkeet (Länsimetron jatko, Pissararata, Helsingin ratapiha, elinkeinoelämää tukevat liikennejärjestelyt Pyhäjoella, Äänekoskella ja Soklissa, yleinen väylähankkeiden tason tarkistus)	-0,1	-0,4	-0,5
Valtion kustannus toimeentulotuen siirrosta 2017 Kelalle tarkentunut		-0,1	-0,1
Valtion ja kuntien välisen kustannustenjaon tarkistus 2016 sekä varautuminen vuosittaiseen tarkistukseen	-0,4	-0,5	-0,5
Suhdanneluonteisten menojen kasvu	-0,5	-0,5	-0,3
Valtionvelan korkomenoarvion aleneminen	0,5	0,9	1,3
Muu muutos (netto), mm. menojen hintakorjauksen tarkentuminen alaspäin	-0,3	-0,5	-0,2
Uudet veroperustemuutokset (netto)	-0,5	-0,5	-0,4
Talousennusteen heikkenemisen vaikutus verotuloihin	-1,4	-2,0	-2,4
Muu tulopuolen muutos (netto), mm. EU-tuloerien ajoitusmuutokset	-0,1	-0,2	0,1
MUUTOS YHTEENSÄ	-2,7	-3,6	-3,1
Tasapainoarvio, julkisen talouden suunnitelma 2.4.2015	-6,0	-6,2	-5,6

2.2.2 Valtiontalouden tulot

Suurin osa valtion tuloista on verotuloja. Kertymältään merkittävimmät verolajit ovat ansio- ja pääomatuloverot, arvonlisävero sekä yhteisövero. Verotulojen kehitykseen vaikuttaa olennaisesti yleinen talouskehitys ja sen rakenne. Hallitus pystyy myös päätöksillään vaikuttamaan verokertymiin ja verotuksen rakenteeseen.

Kansantalouden tilinpidon mukaiset valtion verotulot kasvoivat vain hivenen yli prosentin viime vuonna. Verotulojen vaimea kasvu johtui heikosta talouskehityksestä ja siitä, että v. 2014 toteutetut veroperustemuutokset olivat verotuloja vähentäviä. Merkittävin yksittäinen veroperustemuutos oli yhteisöverokannan alentaminen, mikä näkyi yhteisöverotuoton laskuna. Sen sijaan kotitalouksien maksamat tuloverot kasvoivat poikkeuksellisen paljon. Tähän vaikuttivat positiivisesti mm. kasvaneet pääomatulot ja ansiotaso- sekä inflaatio-tarkastusten tekemättä jättäminen.

Kuluvan vuoden BKT:n kasvu on edelleen hidasta, mikä näkyy veropohjien vaimeana kasvuna. Merkittävimmät veroperustemuutokset toteutettiin vuoden alussa valmisteveroihin. Ensi vuonna talouskasvun viriäminen nopeuttaa veropohjien kasvua ja sitä myöten myös verotulot kasvavat nopeammin. Valtion yhteisöverontuottoa kasvattaa erityisesti kunnille maksettavan väliaikaisen yhteisövero-osuuden korottamisen päättymisen ja seurakuntien yhteisövero-osuuden siirtyminen valtiolle.

Keskipitkällä aikavälillä verotulot kasvavat keskimäärin 2,4 % vuodessa. Ennustejakson tuloarvioissa on huomioitu pääministeri Kataisen ja pääministeri Stubbin hallituskausilla päätetyt veroperustemuutokset myös niiden toimien osalta, jotka astuvat voimaan kehyskaudella 2016—2019.

Taulukko 19. Eräiden veronalaisiin tuloihin ja veropohjaan vaikuttavien tulo- ja kysyntäerien kehitysarviot 2013- 2019, vuosimuutos, %

	2013	2014	2015	2016	2019/2016
	muutos, prosenttia vuodessa				
Veronaiset ansio- ja pääomatulot	3,1	2,2	2,4	2,0	2 1/2
Palkkatulot	0,8	0,6	1,6	1,8	2
Eläkkeet ja muut sosiaaliuudet	6,6	5,0	3,5	1,9	3 1/2
Pääomatulot	12,6	2,2	5,1	3,1	3
Ansiotasoindeksi	2,2	1,4	1,2	1,3	1 1/2
Toimintaylijäämä	0,0	3,2	1,0	4,6	5
Kotitalouksien kulutusmenojen arvo	3,3	1,4	0,8	2,1	2 1/2
Arvonlisäveron pohja	1,3	0,1	0,5	2,0	2 1/2
Bensiinin kulutus	-2	-2,5	-2,0	-2,0	-2
Dieselöljyn kulutus	-0,8	-1,2	1,0	1	1
Sähkön kulutus	2,6	-1 1/4	3½	3 1/2	2
Verollisen alkoholin kulutus	-4,3	0	-1 1/2	-1	-1
Verotettavat uudet henkilöautot	-7,2	0,8	2,9	1,9	2
Kulutajahintaindeksi	1,5	1,0	0,3	1,4	1 1/2

Valtion muissa tuloissa merkittäviä eriä ovat omaisuustulot sekä Valtion Eläkerahastosta saadut siirrot. Kataisen hallitus päätti kevään 2014 kehysriihessä mittavista valtion omaisuuden myynneistä ja muista siirroista. Kuluvana vuonna valtion Eläkerahastosta siirrettään 0,5 mrd euroa valtion budjettiin. Siirto heikentää työeläkelaitosten ylijäämää. Vuonna 2014 valtion omaisuustulot kasvoivat liki 6%. Tämän taustalla oli mm. valtion omaisuuden myyntiä. Valtion omaisuutta myydään myös kuluvana vuonna.

Ansio- ja pääomatuloverot

Ansio- ja pääomatuloverokertymä koostuu ansiotuloista maksettavan progressiivisen tuloveron, pääomatuloveron sekä rajoitetusti verovelvollisten maksaman lähdeveron tuotosta. Näistä kertymältään merkittävin on progressiivinen tulovero. Ansiotuloveron veropohjasta vajaat 70 % koostuu palkkatuloista, runsas neljännes veronalaisista sosiaalieläkkeistä ja vajaat viisi prosenttia muista tuloista.

Ansio- ja pääomatuloveron kertymä kasvaa kuluvana vuonna hyvin verkkaisesti. Tämän taustalla on heikko taloudellinen aktiviteetti sekä pohjalla oleva edellisvuoden poikkeuksellisen hyvä verotuoton kasvu. Veroperusteisiin tehtiin useita muutoksia, joista osa oli verotuottoa kasvattavia ja osa alentavia. Kaiken kaikkiaan vuoden 2015 alussa voimaan tulleiden veroperustemuutosten arvioidaan vähentävän valtion ansio- ja pääomatuloveron tuottoa hieman. Merkittävimmät valtion verotuottoa vähentävät toimenpiteet ovat progressiivisen tuloveroasteikon kolmeen alimpaan tuloluokkaan tehty inflaatiotarkistus, työtulovähennyksen kasvattaminen sekä lapsivähennyksen käyttöönotto. Pääomaverotuloja lisää pääomatuloverotuksen ylemmän veroprosentin korottaminen ja progressiorajan alentaminen 30 000 euroon.

Taulukko 20. Eräiden veropohjaerien muutoksen vaikutus verotuottoon

Verolaji	Veropohja / kysyntäerä	Muutos	Verotuoton muutos, milj. euroa
Ansiotuloverot	Palkkatulot	1%-yks.	378, josta valtio 128 ja kunnat 169
	Eläketulot	1%-yks.	118 josta valtio 31 ja kunnat 76
Pääomatulovero	Pääomatulot	1%-yks.	31
Yhteisövero	Toimintaylijäämä	1%-yks.	40, josta valtio 24, kunnat 15
ALV	Yksityisen kulutuksen arvo	1%-yks.	119
Autovero	Uusien henkilöautojen myynti, kpl	1000 kpl	7
Energiaverot	Sähkön kulutus *	1 %	10
	Bensiinin kulutus	1 %	13
	Dieselin kulutus	1 %	14
Alkoholijuomaverot	Alkoholin kulutus	1 %	14
Tupakkaverot	Savukkeiden kulutus	1 %	7

*muut kuin teollisuus ja kasvihuoneet

Ansio- ja pääomatuloveron tuoton arvioidaan kasvavan kehyskaudella keskimäärin n. 4,4 % vuodessa. Työttömyys kohenee hiljalleen ja palkkasumma kasvaa keskimäärin 2,0 vuodessa. Eläketulot kasvavat eläkeläisten lisääntyessä.

Ansio- ja pääomatuloveroennusteissa on vuosille 2017–2019 teknisenä taustaoletuksena veroperusteisiin vuosittain tehtävä indeksitarkistus, jolla varmistetaan, että työn verotus ei kiristy yleisen ansiotason nousun seurauksena.

Yhteisövero

Yritysten tuloksestaan maksaman yhteisöveron tuotto jaetaan valtion, kuntien ja vuoteen 2015 asti seurakuntien kesken. Vuodesta 2016 alkaen yhteisöveron tuotto jaetaan valtiolle ja kunnille, sillä seurakuntien yhteisövero-osuus korvataan indeksiin sidotulla määrärahalla. Yhteisöveroennusteissa yhteisöveron pohjan oletetaan seuraavan kansantalouden tilinpidon toimintaylijäämän kehitystä. Kuluvan vuoden yhteisöveroennusteissa huomioidaan myös kertymätiedot alkuvuoden ajalta. Yhteisöveroennusteissa otetaan huomioon myös ennustevuosien tuottoon vaikuttavat veroperustemuutokset.

Yhteisöveron osuus verotuloista on pienentynyt viime vuosina. Kehitys johtuu pääosin Kataisen ja Stubbin hallitusten päätösperäisistä toimista, erityisesti yhteisöverokannan alentamisesta. Yhteisöverokanta on nyt 6 prosenttiyksikköä alemmalla tasolla kuin Kataisen hallituksen aloittaessa kautensa kesällä 2011. Verokannan alentamisella ajatellaan olevan myönteisiä vaikutuksia talouden kasvuun. Kasvua vauhdittavat vaikutukset tulevat näkyviin kuitenkin vasta pidemmällä aikavälillä talouden elyessä.

Kuluvana vuonna taloudellinen aktiviteetti pysyy vaimeana ja yhteisöveron tuotto ei kasva. Toimintaylijäämän arvioidaan kasvavan alle prosentin. Yhteisöveron tuottoa alentaa tuotannollisten investointien korotettujen poistojen jatkaminen vuosille 2015–2016 sekä edustuskulujen vähennysoikeuden palautus.

Valtion yhteisöverokertymän kehitys voi poiketa yhteisöveron koko tuoton kehityksestä useista syistä. Kalenterivuoden yhteisöverokertymä voi kasvaa hitaammin tai nopeammin kuin verovuoden yhteisövero. Verovuoden vero kertyy usean vuoden aikana ja esimerkiksi verovuoden päättymistä seuraavana vuonna maksettavien ennakon täydennysmaksujen taso vaihtelee huomattavasti.

Valtion yhteisöverokertymän arvioidaan kasvavan keskimäärin noin 9 % vuodessa kehyskaudella. Yhteisöveron koko maksuunpanon arvioidaan kasvavan kehyskaudella keskimäärin n. 5 % vuodessa, mikä vastaa suunnilleen kansantalouden tilinpidon mukaisen toimintaylijäämän keskimääräistä kehitystä ajanjaksolla. Valtion yhteisöverokertymä kasvaa veron maksuunpanoa nopeammin erityisesti sen vuoksi, että v. 2016 kuntien ja seurakuntien määräaikaiset yhteisövero-osuuksien korotukset päättyvät ja seurakuntien yhteisövero-osuus siirtyy valtiolle. Näiden muutosten arvioidaan kasvattavan valtion yhteisöverokertymää runsaalla 300 milj. eurolla v. 2016.

Kuntatalouden ja seurakuntien talouden tasapainottamiseksi kuntien yhteisöveron jako-osuutta korotettiin 10 prosenttiyksiköllä ja seurakuntien 0,8 prosenttiyksiköllä verovuosille 2009–2011. Valtion jako-osuutta alennettiin vastaavasti. Korotusta jatkettiin edelleen verovuosina 2012–2015 siten, että kuntien yhteisöveron jako-osuutta korotettiin väliaikaisesti 5 prosenttiyksiköllä ja seurakuntien 0,4 prosenttiyksiköllä.

Välikilliset verot

Tuotoltaan merkittävin välikillinen vero on arvonnalisävero. Kansantalouden tilinpidon mukaisen arvonnalisäveron tuoton arvioidaan kasvavan kuluvana vuonna vain 0,5 %. Maltillisen kasvun taustalla on yksityisen kulutuksen vaimea kasvu. Maltillinen ansiotasokehitys sekä hitaasti paraneva työllisyyskehitys rajoittavat kotitalouksien kulutusta koko ennusteperiodilla. Kehyskaudella kansantalouden tilinpidon mukaisen arvonnalisäveron tuoton arvioidaan kasvavan keskimäärin 2,5 % vuodessa, mikä on varsin hidasta verrattuna 2000-luvun alkupuolella totuttuihin kasvulukuihin.

Autovero on voimakkaasti vaihteleva veroerä. Henkilöautojen kysynnän arvioidaan pysyvän lähivuosina viime vuosia alhaisemmalla tasolla. Kuluva vuoden alussa toteutettiin autoveroon kaksi veroperustemuutosta. Taksien autoverotuki puolitettiin sekä muuttoautojen verotuki poistettiin. Autoveron tuoton arvioidaan supistuvan vuosina 2016–2019 keskimäärin 0,5 % vuodessa. Kehityksen taustalla on kotitalouksien heikot kulutusnäkömät sekä uusien autojen alenevat hiilidioksidipäästöt. Uusien autojen hiilidioksidipäästöt ovat vanhempiin autoihin verrattuna pienempiä, joten tämä vaikuttaa supistavasti autoveron tuottoon. Ajoneuvovero on aikaan sidottu vero, joka kannetaan juoksevasti 12 kuukauden jaksoissa henkilö- ja pakettiautoilta sekä kuorma-autoilta. Ajoneuvoveron verotuotto on suhteellisen vakaa. Ajoneuvoveroa korotetaan vuoden 2016 alussa.

Energiaveron kertymästä noin 60 % koostuu moottoribensiinin ja dieselin valmisteveroista, 20 % sähköstä ja loput muiden energiatuotteiden veroista. Energiaveroja on nostettu viime vuosina huomattavasti. Liikenteen polttoaineiden veroja on korotettu monessa vaiheessa. Viimeisin korotus toteutettiin kuluva vuoden alussa. Kevään 2014 kehysriihessä hallitus päätti korottaa sähköveroa kuluva vuoden alusta. Vuoden alusta muita voimaansatuneita veroperustemuutoksia ovat fossiilisten lämmitys-, voimalaitos- ja työkonepolttoaineiden CO₂-veron korotukset, kaivosteollisuuden poistaminen alemman sähköverokannan piiristä sekä maakaasun verotuen poistaminen. Lisäksi turpeen verotusta alennettiin. Veroperustemuutoksista johtuen energiaverot kasvavat huomattavasti kuluva vuonna. Kehyskaudella energiaverojen tuoton arvioidaan hieman heikkenevän veropohjan kokonaisuutena katsoen pienentyessä.

Muiden valmisteverojen tuotto on tavallisesti hyvin tasaista, jollei niihin tehdä veroperustemuutoksia. Tupakkaveroon toteutettiin vuoden alusta jälleen veronkorotus, edellinen korotus toteutettiin viime vuoden alussa. Alkoholiverotuksessa toteutettiin yksi veroperustemuutos, jossa pienpanimoiden veronalennusta kasvatettiin korottamalla rajoja sekä ylimmän että alimman portaan osalta.

Taulukko 21. Valtion budjettitalouden tulojen arviot, mrd, euroa

	2014 tilin- päättös	2015 ml. LTAE:t	2016	2017	2018	2019	2015/2019 keskim.vuosi- muutos, %
Verotuloarviot yhteensä	39,3	39,9	40,9	41,8	43,0	44,3	2 1/2
Tulon ja varallisuuden perusteella kannettavat verot ¹⁾	12,3	12,0	13,1	13,7	14,3	15,1	4
Liikevaihtoon perustuvat verot	17,5	17,8	17,9	18,3	18,8	19,3	2
Valmisteverot	6,6	7,1	7,0	7,0	6,9	6,9	1
Muut verotulot	2,9	3,0	2,9	2,9	3,0	3,0	1/2
Sekalaiset tulot	5,2	6,0	5,1	5,1	5,3	5,4	1
Korkotulot ja voitontuloutukset	2,6	2,8	1,9	1,9	1,9	1,9	-5 1/2
Tuloarviot yhteensä	47,7	49,1	48,4	49,3	50,6	52,0	2

¹⁾ MI Yle-vero vuodesta 2013 lähtien (keskimäärin 500 milj, euroa vuosittain),

Taulukko 22. Keskeisten perustemuutosten verotuottovaikutuksia julkisyhteisöjen verotuloihin

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
	miljoonaa euroa					
Ansiotuloverot	-47	-184	28	35	100	-38
Keskimääräinen kunnallisveroprosentin nousu	350	101	0	0	0	0
Pääomatulovero	57	100	46	6	0	0
Yhteisövero	-935	27	10	65	0	0
Yle-vero	42	0	0	0	0	0
Muut välittömät verot	141	-104	13	-15	43	18
Arvonlisävero	155	27	-29	-7	0	0
Energiavero	151	279	18	-1	0	0
Muut välilliset verot	132	156	115	0	0	0
Sosiaaliturvamaksut	620	378	196	271	0	0

2.2.3 Budjettitalous ja kansantalouden tilinpito

Viime vuonna valtion budjetin nettorahoitustarve oli 6,4 mrd. euroa, kun kansantalouden tilinpidon mukainen nettoluotonanto oli ennakkotietojen mukaan 7,6 mrd. euroa. Kaksi suurinta budjetin ja tilinpidon vuoden 2014 rahoitusasemien eroa selittävää tekijää ovat korkomenot ja omaisuustulot.

Tilinpidon korkomenot olivat 0,8 mrd. euroa suuremmat kuin budjetin korkomenot, mikä johtuu erityisesti siitä, että tilinpidon maksetut korot eivät sisällä korkoihin liittyvien johdannaisopimusten (swapit ja futuurit) vaikutusta, toisin kuin valtion budjetissa.

Eroa omaisuustuloissa selittää se, että valtiosektoriin luokitellun valtion sijoitusyhtiö Solidium Oy:n tuloutukset budjettitalouteen eivät näy valtionhallinnon tulona tilinpidossa, koska ne ovat tilinpitovaltion sisäisiä siirtoja. Sen sijaan Solidium Oy:n itsensä saamat osingot kirjataan valtiosektorin tuloksi. Tästä aiheutui 0,7 mrd. euron ero tilinpitovaltion ja budjettivaltion rahoitusasemien välillä.

Budjetin ja tilinpidon välille tulee eroja myös muista luokituseroista. Budjettitalouteen kuuluu n. 70 erillistä kirjanpitoyksikköä. Kansantalouden tilinpidossa valtiontalouteen luetaan budjettitalouden ja Solidium Oy:n lisäksi kymmenkunta budjetin ulkopuolista rahastoa. Liikelaitoksista Senaatti-kiinteistöt kuuluu tilinpidon valtioon, Metsähallitus ei. Myös esim. yliopistot, yliopistojen kiinteistöyhtiöt, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy ja Yle Oy ovat budjettitalouden ulkopuolisia valtiosektorinyksiköitä.

Tämän lisäksi budjettitalouden ja kansantalouden tilinpidon käsitteistö ja luokittelut poikkeavat monilta osin toisistaan. Esimerkiksi budjettitalouden kulutusmenomomenttien sisältö poikkeaa aika tavalla tilinpidon kulutusmenoista ja samoin budjetin reaalisijoitukset sisältävät vain pienen osan tilinpidossa investoinneiksi luokitelluista menoista. Yksi merkittävä ero muodostuu budjetin siirtomäärärahojen käytöstä. Siirtomäärärahat ovat kaksi- tai kolmevuotisia määrärahoja, jotka budjetoidaan yhden vuoden talousarvioon. Kansantalouden tilinpitoon siirtomäärärahat kirjautuvat niiden käytön mukaan. Siirrettyjen määrärahojen nettovaikutus voi vaihdella suuresti vuosittain.

Kenties merkittävin ero budjetin nettorahoitustarpeen ja tilinpidon nettoluotonannon välille syntyy finanssisijoituksista. Valtion budjettiin kirjataan menoina erilaiset finanssisijoitukset, kuten valtion myöntämät lainat, pääomitukset, osakehankinnat jne. Vastaavasti tulopuolella näkyvät takaisinmaksetut lainat, osakemyynnit jne. Tilinpidossa nämä käsitellään rahoitustaloustoimina, jotka eivät vaikuta nettoluotonotolla mitattuun valtiontalouden rahoitusasemaan. Edellä mainittuja budjetin nettorahoitustarpeen ja nettoluotonannon välisiä eroja kuvataan karkealla tasolla taulukossa 23.

Taulukko 23. Budjettitalouden rahoitusasema ja valtionhallinnon nettoluotonanto¹⁾, mrd. euroa

	2013	2014*	2015**	2016**	2017**
	miljardia euroa				
Budjettitalouden ylijäämä (+) / alijäämä (-)²⁾	-8,4	-6,4	-5,2	-6,0	-6,2
Yksityistämistulot (nettotulot osakemyynistä)	0,1	-0,1	-1,2	-0,4	-0,4
Finanssisijoitukset, netto	0,3	-0,7	-0,3	-0,9	-0,8
Budjetin ulkopuolisten yksiköiden tuloylijäämä	-0,6	-1,1	-0,2	-0,2	-0,2
Kassa-/suoriteperusteen korjaus	0,1	0,4	0,0	0,0	0,0
Muut erät ³⁾	1,1	0,2	0,2	1,0	1,5
Valtionhallinnon nettoluotonanto (+) / -otto (-)	-7,4	-7,6	-6,7	-6,5	-6,1

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

²⁾ Sisältää velanhallintamenot.

³⁾ Sisältää mm. velkojen peruutukset, suorien ulkomaisten sijoitusten uudelleensijoitetut voitot, budjetin siirtomäärärahojen ajoittumisen vaikutus.

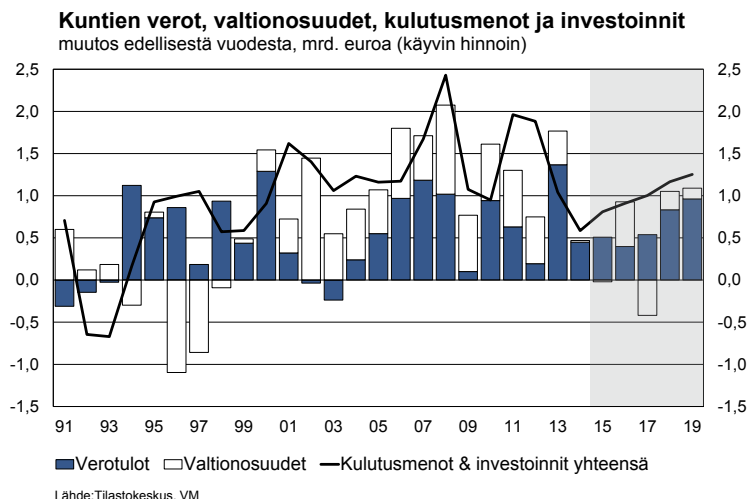
2.3 Paikallishallinto

Paikallishallinnon rahoitusasema oli v. 2014 kansantalouden tilinpidon ennakkotietojen mukaan 0,9 % alijäämäinen suhteessa BKT:hen. Kuntien verotulojen kasvua hidasti veropohjien heikko kasvu sekä kertaluonteiset tekijät. Valtionosuudet jäivät vuoden 2013 tasolle. Kunnat vastasivat kiristyneeseen taloustilanteeseen sopeuttamalla menojaan ja nostamalla veroprosenttejaan. Etenkin kulutusmenojen kasvu jäi poikkeuksellisen alhaiseksi: kulutusmenojen arvo ei ole kasvanut yhtä hitaasti kertaakaan kuluvan vuositu-
hannen aikana. Menojen kasvua hidasti sopeutustoimien lisäksi alhainen kustannusten nousu. Keskimääräinen kunnallisveroprosentti nousi 0,36 prosenttiyksiköllä ja useat kunnat korottivat kiinteistöveroprosenttejaan. Sopeutustoimista huolimatta alijäämä kasvoi edellisestä vuodesta.

Paikallishallinnon alijäämä kasvaa 1,0 prosenttiin suhteessa BKT:hen v. 2015. Veroista ja valtionosuuksista saadut tulot kasvavat vain hieman viime vuotta nopeammin. Verotulojen kasvua hidastaa vaimea talouskehitys. Valtionosuuksia puolestaan supistaa osana aiemmin sovittuja valtiontalouden sopeutustoimia toteutettava vajaan 190 milj. euron valtionosuusleikkaus.

Kunnat jatkavat taloutensa sopeuttamista sekä menoihin että tuloihin vaikuttavin toimenpitein. Noin kolmannes kunnista nosti vuoden alussa kunnallisveroprosenttiaan, ja keskimääräinen kunnallisveroprosentti nousi kymmenyksellä 19,84 prosenttiin. Useat kunnat korottivat vuoden alussa myös kiinteistöveroprosenttejaan. Suuri osa korotuksista johtui kuitenkin siitä, että kiinteistöveron lakisääteisiä ala- ja ylärajoja korotettiin vuoden alussa. Ala- ja ylärajojen nostosta johtuvat kiinteistöveron korotukset eivät vahvista kuntataloutta, sillä ne vähennetään kuntien valtionosuuksista.

Kustannustason nousu jatkuu maltillisena ja hillitsee paikallishallinnon menokehitystä kuluvana vuonna. Kunnat ja kuntayhtymät myös jatkavat toimintansa tehostamista. Henkilöstömenot muodostavat yli puolet kuntien ja kuntayhtymien toimintamenoista. Kunnat joutuvat siksi hakemaan säästöjä henkilöstömääräänsä supistamalla. Valtaosa henkilöstösopeutuksesta toteutetaan hyödyntämällä luonnollista poistumaa, mutta myös irtisanomiset ja lomautukset jatkuvat. Kireä taloustilanne hidastaa myös paikallishallinnon investointien kasvua. Menojen kasvu jatkuu silti tulojen kasvua nopeampana.

Paikallishallinnon vakauden turvaaminen edellyttää mittavia kuntataloutta vahvistavia toimia

Paikallishallintosektorin velka uhkaa kasvaa tulevina vuosina nopeasti. Paikallishallinnon vuosien 2016-2019 näkymiä on ohessa tarkasteltu painelaskelmana, jossa vain jo sovitut kuntatalouteen vaikuttavat toimenpiteet on huomioitu. Arvio ei sisällä kuntien ja kuntayhtymien omia sopeutustoimia vuosille 2016-2019. Kunnallisvero- ja kiinteistövero- prosentit on pidetty vuoden 2015 tasolla. Ansiotuloverotukseen on oletettu tehtävän ansiotason muutosta vastaava tarkistus vuosina 2017-2019.

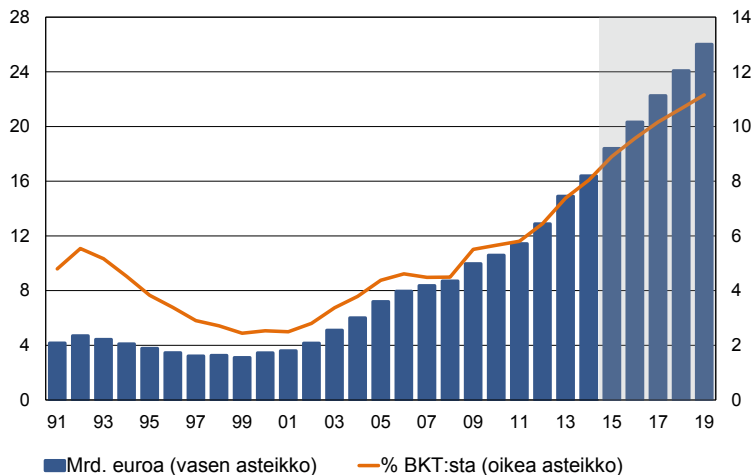
Paikallishallinnon talous pysyy tulevina vuosina hyvin kireänä. Menoja kasvattavat mm. väestön ikärakenteen muutos ja siitä johtuva ikäsidonnaisten menojen kasvu. Paikallishallinnon investointien määrä supistuu kireästä taloustilanteesta huolimatta vain hie- man. Investointeja pitävät yllä kasvukeskusten suuret investointihankkeet, korjausvelka sekä mittavat sairaalainvestoinnit. Samalla verotulojen kasvu jää taloustilanteen kohentu- misesta huolimatta selvästi aiemmin totuttua hitaammaksi.

Kuntataloutta vahvistaa v. 2016 lakisääteinen valtion ja kuntien välinen kustannusten- jaon tarkistus, jossa perushinnat sekä rahoitus tarkistetaan vastaamaan toteutuneita kustannuksia. Tämä korottaa valtionosuuksia 340 milj. eurolla. Osana valtiontalouden sopeutustoimia kuntien valtionosuuksia leikataan vuosina 2016 ja 2017 yhteensä 90 milj. eurolla. Määräaikaisen korotetun yhteisöveron jako-osuuden poistuminen supistaa kuntien verotuloja noin 210 milj. eurolla v. 2016.

Paikallishallinnon kokonaismenojen ja -tulojen kasvua hidastaa v. 2017 perustoimeentulotuen maksatuksen siirto Kelalle. Kuntien maksamat sosiaaliavustukset supistuvat sen vuoksi noin 700 milj. eurolla. Samalla valtionosuudet supistuvat, kun perustoimeentulotuen rahoitukseen aiemmin osoitettu valtionapu poistuu ja kuntien rahoitusosuus perustoimeentulotuen kustannuksista vähennetään valtionosuuksista. Kuntien hallinnollisten kulujen arvioidaan muutoksessa alenevan. Perustoimeentulotukimenojen arvioidaan kuitenkin kasvavan, koska uudistuksen oletetaan vähentävän tuen alikäyttöä. Muutoksen vaikutus paikallishallinnon nettoluotonantoon on vähäinen.

Kuntataloudessa vallitseva tulojen ja menojen välinen epäsuhta kasvattaa nopeasti paikallishallinnon velkaa. Paikallishallinnon velan arvioidaan nousevan noin 26,5 mrd. euroon v. 2019. Voimakkaat menopaineet ja kasvava velkataakka muodostavat suuren riskin kuntatalouden vakaudelle. Korkomenojen kasvua hillitsee keskipitkällä aikavälillä vielä hyvin alhainen korkotaso. Ellei velan kasvua hillitä, myös kasvavat korkokulut alkavat kiihdyttää velan kasvua, kun korkotaso nousee tulevaisuudessa. Kuntatalouden vakauden turvaaminen edellyttää siten huomattavia kuntataloutta vahvistavia ja velan kasvua hillitseviä toimia.

Paikallishallinnon velka

Lähde: Tilastokeskus, VM

Taulukko 24. Paikallishallinto¹⁾

	2012	2013*	2014*	2015**	2016**	2017**
	miljardia euroa					
Verot ja sosiaaliturvamaksut	19,4	20,7	21,2	21,7	22,1	22,6
Siitä kunnallisvero	16,9	17,9	18,2	18,6	19,1	19,6
Yhteisövero	1,2	1,5	1,4	1,4	1,3	1,3
Kiinteistövero	1,3	1,4	1,5	1,6	1,7	1,7
Muut tulot ²⁾	17,9	18,4	18,4	18,4	19,0	18,8
Siitä korkotulot	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3
Siitä tulonsiirrot valtiolta	13,5	13,9	13,9	13,9	14,4	14,0
Tulot yhteensä	37,2	39,1	39,6	40,1	41,1	41,4
Kulutusmenot	32,2	33,0	33,6	34,2	35,0	36,0
Siitä palkansaajakorvaukset	21,4	21,7	21,7	21,8	22,1	22,3
Tulonsiirrot	3,0	3,1	3,1	3,4	3,4	2,7
Siitä sosiaalietuudet ja -avustukset	1,2	1,3	1,3	1,4	1,4	0,7
Tukipalkkiot ja muut tulonsiirrot	1,5	1,6	1,6	1,8	1,8	1,8
Korkomenot	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Pääomamenot ³⁾	4,1	4,4	4,6	4,6	4,7	4,7
Menot yhteensä	39,4	40,6	41,3	42,2	43,1	43,4
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	-2,1	-1,5	-1,7	-2,1	-2,0	-2,0
Perusjäämä ⁴⁾	-2,2	-1,5	-1,8	-2,2	-2,1	-2,1

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

²⁾ Ml. saadut pääomansiirrot ja kiinteän pääoman kuluminen

³⁾ Pääoman bruttomuodostus ja maksetut pääomansiirrot.

⁴⁾ Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja.

2.4 Sosiaaliturvarahastot

2.4.1 Työeläkerahastot

Työeläkerahastojen ylijäämä supistui viime vuonna 1,7 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Vuoteen 2008 verrattuna työeläkerahastojen ylijäämästä on sulanut pois reilusti yli kaksi prosenttiyksikköä. Työeläkemenot ovat kasvaneet nopeasti viime vuosina eläkeläisten määrän kasvaessa sekä eläkkeiden keskimääräisen tason noustessa, kun alkavat eläkkeet ovat jo maksussa olevia eläkkeitä suurempia. Heikentynyt työllisyystilanne ja hidastunut ansiotason nousu ovat puolestaan vaimentaneet maksutulojen kasvua, vaikka eläkemaksuja on nostettu nopeaan tahtiin viime vuosina. Alhainen korkotaso on puolestaan vähentänyt eläkerahastojen omaisuustuloja. Tästä huolimatta varallisuushintojen kohoaminen etenkin osakekurssien vetämänä on kasvattanut eläkevarallisuuden arvon jo 172,5 mrd. euroon vuoden 2014 lopussa.

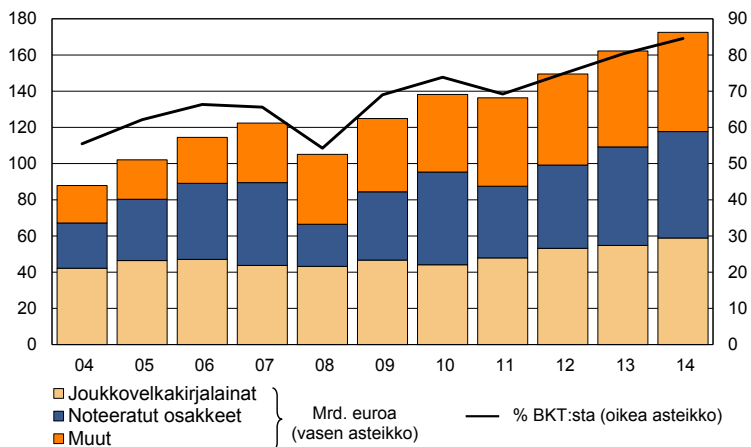
Eläkeläisten määrän kasvu sekä alkavien eläkkeiden keskimääräisen tason nousu pitävät yllä työeläkemenojen kasvua koko ennustejakson. Kevään 2014 kehysriihessä päätetty työeläkkeiden indeksikorotuksen jäädyttäminen 0,4 prosenttiin v. 2015 hidastaa eläkemenojen kasvua. Hidastunut inflaatio ja maltilliseksi oletettu ansiotason nousu pitävät eläkkeiden vuosittaiset indeksikorotukset alle kahdessa prosentissa myös vuosina 2016–2019. Työeläkemenot kasvavat keskimäärin hieman yli viisi prosenttia vuodessa ennustejakson aikana. Eläkemenojen suhde BKT:hen kohoaa lähes 15 prosenttiin ennustejakson lopulla, kun vielä v. 2008 suhde oli vain 10 %.

Osana perättäisten korotusten sarjaa työeläkemaksu nousi jälleen 0,4 prosenttiyksikköä vuoden 2015 alussa. Korotus jakautui vallitsevan käytännön mukaisesti puoliksi työntekijän ja työnantajan kesken. Vuoden 2017 eläkeuudistussopimuksen yhteydessä työmarkkinajärjestöt sopivat myös työeläkemaksujen tasosta. Aiemmin vuodelle 2016 sovittu 0,4 prosenttiyksikön suuruinen korotus päätettiin siirtää vuodelle 2017 ja työeläkemaksu päätettiin jäädyttää tälle 24,4 prosentin tasolle vuosiksi 2017–2019. Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin laskelmien mukaan eläkeuudistuksen toteutuessa tämä maksutaso on riittävä eläkkeiden rahoitukseen myös vuoden 2019 jälkeen. Eläkemaksujen tason jäädyttäminen vuoden 2017 tasolle supistaa kuitenkin eläkerahastojen ylijäämää keskipitkällä aikavälillä, sillä eläkeuudistuksen eläkemenoa alentava vaikutus alkaa näkyä vasta 2020-luvulta alkaen.

Maltilliset palkankorotukset ja työllisyyden hidas kasvu pitävät palkkasumman kasvun vaimeana, mikä näkyy suoraan eläkemaksutulojen kehityksessä. Eläkerahastojen saamien korko- ja osinkotuottojen odotetaan kääntyvän maltilliseen kasvuun vuodesta 2016 lähtien korkotason lähtiessä nousuun.

Kuluvana vuonna työeläkerahastojen ylijäämä laskee 1,2 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Osasyyn heikkenemiseen on valtion eläkerahaston ylimääräinen 500 milj. euron tuloutus valtiolle. Vuosina 2016–2019 työeläkerahastojen ylijäämä jatkaa heikkenemistään ja on enää 0,8 % suhteessa BKT:hen v. 2019. Talouden elpymisen kautta kasvavat maksutulot ja korkotuottojen kääntyminen kasvuun eivät riitä pysäyttämään ylijäämän supistumista, sillä eläkemenot jatkavat nopeaa kasvuaan myös keskipitkällä aikavälillä.

Työeläkeyhtiöiden sijoituskanta sijoituslajeittain (kaikki jäsenyhteisöt)

Lähde: Työeläkevakuuttajat TELA ry

Taulukko 25. Sosiaaliturvarahastot ¹⁾

	2012	2013*	2014*	2015**	2016**	2017**
	miljardia euroa					
Sijoitustulot	3,8	3,7	3,5	3,5	3,8	3,9
Sosiaaliturvamaksut	25,5	25,9	26,3	27,1	27,7	28,4
Siitä työnantajien maksut	17,7	17,9	17,9	18,3	18,7	19,1
Vakuutettujen maksut	7,8	8,0	8,4	8,7	8,9	9,4
Tulon- ja pääomansiirrot julkisyhteisöiltä	12,3	12,9	13,5	13,6	13,6	14,6
Muut tulot	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6
Tulot yhteensä	42,0	43,0	43,9	44,7	45,6	47,6
Kulutusmenot	3,6	3,5	3,6	3,7	3,8	3,9
Sosiaalietuudet ja -avustukset	30,6	32,8	34,4	35,6	36,8	38,9
Muut menot	2,7	2,9	3,0	3,7	3,3	3,4
Menot yhteensä	36,9	39,2	41,0	43,0	43,9	46,2
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	5,2	3,8	2,9	1,7	1,8	1,4
Työeläkelaitokset	4,8	3,7	3,5	2,5	2,7	2,3
Muut sosiaaliturvarahastot	0,4	0,0	-0,6	-0,8	-1,0	-1,0
Perusjäämä ²⁾	3,5	2,0	1,3	0,5	0,6	0,1

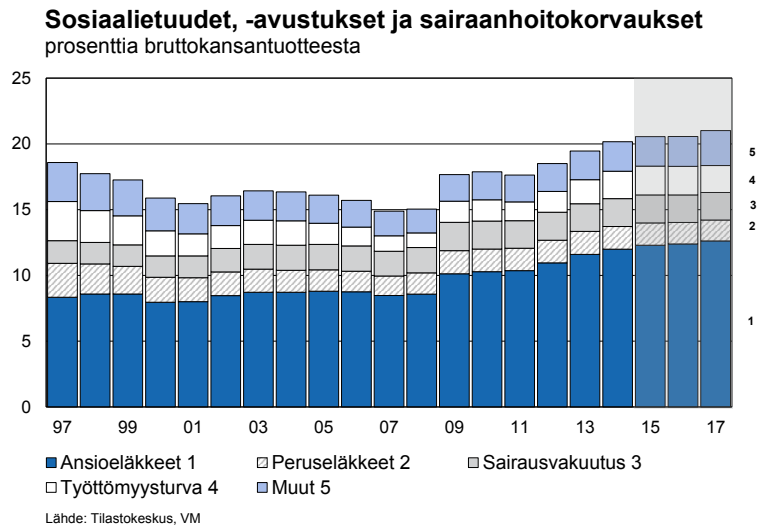
¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

²⁾ Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja.

2.4.2 Muut sosiaaliturvarahastot

Muihin sosiaaliturvarahastoihin kuuluvat perusturvasta vastaava Kansaneläkelaitos sekä ansiosidonnaisesta työttömyysturvasta vastaava Työttömyysvakuutusrahasto. Muiden sosiaalirahastojen menot kasvoivat 5,5 % v. 2014. Toista vuotta jatkuneen menojen nopean kasvun taustalla olivat sekä ansiosidonnaisen työttömyysturvan että työttömyyteen liittyvän perusturvan menojen kasvu noin 15 prosentilla. Sairasvakuutusmenot kasvoivat viime vuonna kaksi prosenttia eli jonkin verran viime vuosien keskiarvoa hitaammin. Työttömyysmenojen kasvun vuoksi muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitus painui viime vuonna 0,3 % alijäämäiseksi suhteessa BKT:hen, vaikka valtion ja kuntien tulonsiirrot muille sosiaaliturvarahastoille kasvoivat 460 milj. euroa edellisestä vuodesta.

Työttömyydestä aiheutuvien menojen ennakoidaan kasvavan vielä tänä vuonna, mutta kääntyvän sen jälkeen laskuun työttömyyden alentuessa ennustejakson loppua kohden. Työttömyysmenoja vähentää 50 milj. euron säästö ansiosidonnaisissa työttömyysmenoissa vuodesta 2015 alkaen. Samoin sairausvakuutusmenoissa säästetään vuodesta 2015 alkaen yhteensä 51 milj. euroa. Säästöistä huolimatta sairausvakuutusmenot kasvavat ennustejaksolla keskimäärin yli kaksi prosenttia vuodessa. Menosäästöä syntyy myös, kun kansaneläkeindeksiä korotetaan 0,4 prosentilla v. 2015, mikä on 0,7 prosenttiyksikköä vähemmän kuin tavanomainen inflaatiotarkistus.

Vuosina 2015–2019 muiden sosiaaliturvarahastojen menojen kasvun arvioidaan olevan keskimäärin kaksi prosenttia vuodessa. Vuoden 2015 alusta sekä työntekijöiden että työnantajien sairausvakuutusmaksu laski 0,06 prosenttiyksikköä. Työntekijöiden työttömyysvakuutusmaksu puolestaan nousi 0,15 ja työnantajien keskimääräinen maksu 0,13 prosenttiyksikköä. Työttömyysvakuutusmaksun noususta huolimatta työttömyysmenojen kasvu painaa työttömyysvakuutusrahaston, ja sitä kautta muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusaseman tänä vuonna 0,4 % alijäämäiseksi suhteessa BKT:hen. Keskipitkällä aikavälillä muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitus on lähellä tasapainoa. Kuntien ja valtion Kelan rahoitusosuudet muuttuvat v. 2015, kun kunnille siirretään vastuu pitkäaikaistyöttömien työmarkkinatuen rahoituksesta. Vuoden 2017 alusta perustoimeentulotuen laskenta ja maksatus siirtyvät puolestaan kunnilta Kelalle.

Taulukko 26. Sosiaalivakuutusmaksut ja eläkeindeksit

	2012	2013	2014	2015	2016*	2017**
Sosiaalivakuutusmaksut ¹⁾						
Työnantajat						
Sairausvakuutus	2,12	2,04	2,14	2,08	2,12	2,12
Työttömyysvakuutus	2,32	2,32	2,20	2,33	2,33	2,33
Työeläkevakuutus (TyEL)	17,35	17,35	17,75	18,00	18,05	18,15
Kuntien eläkevakuutus	23,60	24,00	23,79	23,65	23,80	23,50
Työntekijät						
Sairausvakuutus	2,04	2,04	2,16	2,10	2,16	2,18
Työttömyysvakuutus	0,60	0,60	0,50	0,65	0,65	0,65
Työeläkevakuutus	5,45	5,45	5,85	6,00	5,95	6,25
Eläkeläiset						
Sairausvakuutus	1,39	1,47	1,49	1,49	1,51	1,53
Eläkeindeksit						
Työeläkeindeksi	2407	2475	2509	2519	2528	2564
Kansaneläkeindeksi	1565	1609	1630	1637	1640	1663

¹⁾ Vuosikeskiarvoina. Työnantajien maksut sekä vakuutettujen työttömyys- ja työeläkemaksut prosentteina palkoista.

Luvut ovat painotettuja keskiarvoja.

2.5 Julkisen talouden kestävyys pitkällä aikavälillä

Sopeutustoimista huolimatta julkinen talouden ei ennakoida tasapainottuvan keskipitkällä aikavälillä ja julkisen velan suhde kokonaistuotantoon jatkaa kasvuaan. Pysyvän lisähaasteen julkisen talouden tasapainottamiselle aiheuttaa väestön ikääntyminen, mikä johtaa eläke-, terveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon menojen kasvuun. Tuottavuuden kasvun hidastuminen ja työpanoksen kasvun pysähtyminen puolestaan rajoittavat talouskasvua ja sitä kautta verotulojen kasvua.

Julkisen talouden pitkän aikavälin rahoitusasemaa mitataan kestävyysvajeella, joka on tulevien julkisen talouden alijäämien nykyarvo. Kestävyysvaje kertoo, kuinka paljon julkista taloutta on vahvistettava keskipitkällä aikavälillä, jotta velkaantuminen pysyy hallinnassa ilman lisätoimia myös pitkällä aikavälillä ikäsidonnaisten menojen kasvaessa.

Valtiovarainministeriön kansantalousosaston arvio julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyyydestä on tehty EU:n yhteiseksi sovittujen menetelmien ja laskentaperiaatteiden mukaisesti. Ikäsidonnaisten menojen arvioinnissa on käytetty sosiaali- ja terveysministeriössä kehitettyä sosiaalimenojen analyysimallia (SOME-malli). Laskelman taustaoletukset (työllisyys, tuottavuus, korko, inflaatio) perustuvat v. 2015 ilmestyvän EU:n talouspoliittisen komitean ikääntymistyöryhmän ikääntymisraportin viime vuoden lopulla julkaisuihin oletuksiin.¹

Oletusten mukaan tuottavuus kasvaa Suomessa keskimäärin 1,4 % vuosina 2019–2060. Ikääntymisraportin oletuksista poiketaan väestökehityksen arvioinnissa, jossa on käytetty Tilastokeskuksen v. 2012 väestöennustetta sekä arviossa vuosien 2015–2019 talouskehityksestä, joka perustuu tässä julkaisussa esiteltävään valtiovarainministeriön kansantalousosaston talousennusteeseen.

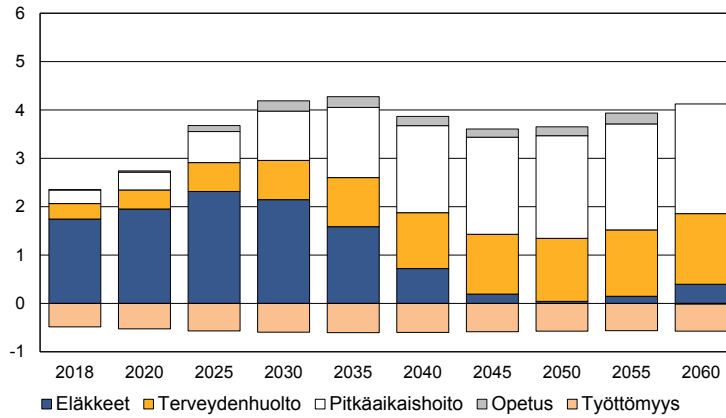
Vuoden 2017 alusta voimaan astuvaksi aiotun eläkeuudistuksen huomioiminen pienentää julkisten talouden kestävyysvajetta noin prosenttiyksiköllä. Uudistuksen arvioidaan sekä nostavan työllisyysastetta että pienentävän eläkemenoja. Arvio julkisen talouden keskipitkän aikavälin rakenteellisesta rahoitusasemasta on kuitenkin heikentynyt huomattavasti viime syksyn arviosta, mikä on kasvattanut kestävyysvajearviota noin kahdella prosenttiyksiköllä. Kestävyysvajeen arvioidaan olevan noin viisi prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen vuoden 2019 tasolla.

Kestävyyslaskelma on luonteeltaan painelaskelma, jossa projisoidaan nykyisten sääntöjen mukaista kehitystä tulevaisuuteen väestöennusteen, ikäryhmäkohtaisten meno-osuuksien ja talouskehityksen pitkän aikavälin arvioiden avulla. Mitä pidemmälle ajassa mennään, sitä suuremmaksi laskelmaan liittyvä epävarmuus kasvaa, minkä vuoksi laskelma on herkkä käytetyille oletuksille. Kestävyysvajelaskelmat ovat tästä huolimatta hyödyllisiä, sillä ne tarjoavat johdonmukaisen tavan analysoida julkisen talouden tulevia haasteita ja mahdollisuuksia.

¹ The 2015 Ageing Report: Underlying Assumptions and Projection Methodologies, European Economy 8/2014.

Ikäsidonnaisten menojen muutos

vuodesta 2012, % BKT:sta

Kuvio on laadittu STM:n kehittämällä SOME mallilla.

Lähde: VM

Taulukko 27. Julkinen talous vuosina 2013-2060, % BKT:sta

	2013	2019	2030	2040	2060	2060-2013
	prosenttia kokonaistuotannosta					muutos, %
Kokonaismenot	57,8	57,8	63,4	65,3	72,5	14,7
mistä ikäsidonnaiset ja työttömyysmenot	29,3	30,7	32,3	32,0	32,2	2,9
Eläkkeet	13,4	14,5	14,8	13,4	13,1	-0,3
Ansioeläkkeet	12,1	13,3	13,6	12,3	12,3	0,2
Kansaneläkkeet	1,3	1,2	1,2	1,1	0,8	-0,5
Terveystulot	6,1	6,3	6,8	7,1	7,5	1,3
Pitkäaikaishoito	2,2	2,4	3,1	3,9	4,4	2,2
Opetus	6,1	6,1	6,3	6,3	6,1	0,0
Työttömyys	1,5	1,3	1,2	1,2	1,3	-0,2
Korkomenot	1,3	1,1	5,1	7,3	14,3	13,0
Kokonaistulot	55,2	55,4	56,7	55,9	55,4	0,1
mistä omaisuustulot	3,3	3,5	4,8	4,0	3,5	0,2
Nettoluotonanto *	-2,5	-2,4	-6,6	-9,4	-17,1	-14,6
mistä siirto eläkerahastoihin	1,8	0,8	0,8	1,3	1,2	-0,6
Julkisyhteisöjen velka	55,8	67,8	106,0	152,2	293,5	237,8
Julkisyhteisöjen varat, sulautettu	119,5	124,4	110,6	94,9	88,0	-31,6
mistä työeläkerahastot, sulautettu	77,5	82,4	75,6	66,0	66,8	-10,7

*) Vuodesta 2019 lähtien suhdannekorjattu jäämä.

Taulukko 28. Kestävyytlaskelman oletukset

	Oletukset, prosenttia			
	2019	2030	2040	2060
Työn tuottavuuden kasvu	0,8	1,4	1,5	1,5
BKT:n kasvu	1,2	1,5	1,8	1,6
Työvoimaosuudet				
Miehet (15-64 vuotiaat)	77,3	77,5	77,3	77,7
Naiset (15-64 vuotiaat)	74,2	74,9	75,3	76,2
Kaikki (15-64 vuotiaat)	75,8	76,2	76,3	77,0
Työttömyysaste	7,6	6,9	6,8	7,2
Vanhushuoltosuhte %*	36,3	43,8	44,8	49,8
Inflaatio	1,8	2,0	2,0	2,0
Reaalikorko	0,1	3,0	3,0	3,0
TyEL- rahastojen reaalituotto	0,7	3,5	3,5	3,5

*65 vuotta täyttäneen väestön suhde 15-64-vuotiaaseen väestöön, %

Lähde: Sosiaali- ja terveysministeriö, Tilastokeskus, VM

Ennustemuutokset

Liite 1

Taulukko 1. Ennusteiden tarkentuminen¹⁾

	2014*				2015**				2016**				2017**
	sk1	tk2	tk3	tk1	sk1	tk2	tk3	tk1	sk1	tk2	tk3	tk1	tk1
BKT markkinahintaan, määrän muutos, %	0,2	0,0	0,1	-0,1	1,4	1,2	0,9	0,5	1,6	1,4	1,3	1,4	1,5
Kulutus, määrän muutos, %	0,3	0,1	0,1	-0,1	0,3	0,3	0,3	0,4	1,0	0,9	0,7	0,7	0,8
Vienti, määrän muutos, %	-0,5	0,4	1,7	-0,4	4,6	4,0	3,3	1,5	4,8	4,6	4,2	3,0	3,5
Työttömyysaste, %	8,5	8,6	8,6	8,7	8,4	8,5	8,8	8,8	8,1	8,2	8,6	8,6	8,3
Kuluttajahintaindeksi, muutos, %	1,3	1,1	1,1	1,0	1,7	1,5	0,8	0,3	1,9	1,8	1,7	1,4	1,7
Valtion rahoitusjäämä, % BKT:sta	-3,7	-3,4	-3,2	-3,7	-2,4	-2,6	-2,5	-3,2	-2,2	-2,3	-2,3	-3,1	-2,8
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä, % BKT:sta	-2,6	-2,7	-2,7	-3,2	-1,7	-2,4	-2,6	-3,4	-1,4	-1,7	-2,1	-3,2	-3,1
Valtionvelka, % BKT:sta	49,3	47,6	46,6	46,6	49,8	48,5	48,0	48,7	50,0	49,0	48,7	50,2	51,6

¹⁾ Julkaisuajankohdat: Suhdannekatsaus 18.6.2014 (sk1), Taloudellinen katsaus 15.9.2014 (tk2), Taloudellinen katsaus 17.12.2014 (tk3) sekä Taloudellinen katsaus 2.4.2015 (tk1)

Lähde: Tilastokeskus, VM

Taulukko 2. Vuosien 2010-2014 budjettiprosessissa käytettyjä ennusteita ja toteutumia

	Vuosien 2010-2014		Keskimääräiset ennustevirheet	
	Ennusteiden keskiarvo, %	Toteutumien keskiarvo, %	Ennusteen ali- tai yliarviointi ¹ %-yks.	Ennustevirheen suuruus ² %-yks.
BKT (määrä)	1,4	0,8	0,5	2,3
BKT (arvo)	3,5	2,8	0,6	2,5
Yksityinen kulutus (arvo)	3,3	3,4	-0,2	2,1
Vaihtotase, % BKT:sta	0,5	-0,8	1,4	1,6
Inflaatio	2,3	2,0	0,3	0,7
Palkkasumma	2,9	2,2	0,7	1,3
Työttömyysaste	8,5	8,2	0,3	0,7
Valtionvelka, % BKT:sta	45,6	43,7	1,9	1,9
Valtion nettoluotonanto, % BKT:sta	-3,9	-4,0	0,1	0,7
Julkisen talouden nettoluotonanto, % BKT:sta	-2,0	-2,3	0,3	1,2

Ennusteiden vertailu tehdään kansantalouden tilipidon ennakkotietoon heinäkuussa (tai maaliskuussa).

Viiden viimeisen vuoden keskiarvot on laskettu keväällä ja syksyllä tehdyistä budjettivuotta koskevista ennusteista.

¹ Ali- tai yliarvioinnin indikaattori on keskimääräinen ennustevirhe.

² Virheiden itseisarvojen keskiarvo kertoo ennustevirheiden keskimääräisestä suuruudesta, virheen suunnasta riippumatta.

Taloudellisia tapahtumia

7.8.2014

Valtioneuvosto hyväksyi komission 25.6.2014 hyväksymän esityksen Euroopan unionin yleiseksi talousarvioksi vuodelle 2015. Valtioneuvosto lähetti eduskunnalle kirjelmän komission esityksestä Euroopan unionin yleiseksi talousarvioksi varainhoitovuodeksi 2015.

27.-28.8.2014

Hallitus sopi vuoden 2015 talousarvioesityksestä. Esitys perustuu keskeisiltä osin ratkaisuihin, jotka tehtiin julkisen talouden suunnitelmassa keväällä 2014 ja hallitusohjelmassa kesäkuussa. Budjettiriihessä sovittiin myös lisäbudjettiesityksestä vuodelle 2014 ja päätettiin rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanon vahvistamisesta.

Vuoden 2015 talousarvioesityksen määrärahoiksi ehdotettiin 53,7 mrd. euroa, mikä on noin miljardi euroa vähemmän kuin vuodelle 2014 on budjetoitu mukaan lukien lisätalousarvioesitykset. Määrärahatason aleneminen selittyy jo aiemmin päätetyillä menosäästöillä, joiden vaikutus on selvästi suurempi ensi vuonna kuin kuluvana vuonna.

Hallituksen jo aiemmin tekemät päätökset valtiontalouden sopeuttamiseksi alentavat valtion menoja v. 2015 nettomääräisesti noin 2 mrd. eurolla vuoden 2014 säästöihin verrattuna. Vuonna 2015 toteutettavien veromuutosten nettovaikutuksen arvioidaan lisäävän valtion verotuloja noin 0,3 mrd. euroa. Kaikkiaan vaalikauden aikana on päätetty valtion menoja vähentävistä ja tuloja lisäävistä toimenpiteistä, jotka vahvistavat nettomääräisesti valtiontaloutta 2,5 % suhteessa kokonaistuotantoon vuoden 2015 tasolla. Vuoden 2015 budjettitalouden tulojen arvioidaan olevan noin 49,2 mrd. euroa, josta verotulojen osuus on noin 40,0 mrd. euroa. Valtion verotulojen arvioidaan kasvavan noin 2 prosentilla v. 2015. Verokertymien kasvu pohjautuu veropohjien kasvuun ja uusiin veroperustemuutoksiin.

Vuoden 2015 budjettiesityksessä alijäämän arvioidaan pienenevän lähes 3 mrd. eurolla 4,5 mrd. euroon. Vuoden 2015 lopussa valtionvelan arvioidaan olevan noin 102 mrd. euroa, mikä on noin 48,5 % suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Kuntien valtionavut ovat v. 2015 yhteensä noin 9,9 mrd. euroa, josta laskennalliset valtionosuudet noin 9,0 mrd. euroa. Valtionavut vähenevät noin 5 % vuoteen 2014 verrattuna. Kuntatalouteen kohdistuu 188 milj. euron valtionosuussäästö. Valtionosuuksien tasoa alentaa myös ammattikorkeakoulujen rahoitusuudistus, joka on kuitenkin valtio-kunta-suhteessa kustannusneutraali. Kuntatalouden arvioidaan kansantalouden tilinpidon käsittein pysyvän selvästi alijäämäisenä v. 2015.

Vuoden 2014 toinen lisätalousarvioesitys vähentää varsinaisia tuloja 233 milj. eurolla ja lisää määrärahoja 95 milj. eurolla. Nämä muutokset kasvattavat valtion nettolainanoton tarvetta 327 milj. eurolla kaikkiaan 7,4 mrd. euroon v. 2014. Vuoden 2014 toisessa lisätalousarvioesityksessä määrärahalisäyksiä suunnataan pääministeri Stubbin hallitusohjelman mukaisesti toimiin kasvun ja työllisyyden vahvistamiseksi. Erityisesti liikenne- ja väylä-hankkeisiin kohdennetaan lisämäärärahaa. Arviota verotuloista alennetaan nettomääräisesti 360 milj. eurolla. Useita välillisten verojen tuottoarvioita alennetaan, koska talousnä-kymät ovat heikentyneet ja verokertymä on pienentynyt. Muun muassa arviota arvonlisä-veron tuotosta alennetaan 247 milj. eurolla.

4.9.2014

Valtioneuvosto antoi eduskunnalle hallituksen esityksen vuoden 2014 toiseksi lisätalousarvioksi. Tuloarvioiden vähennykseksi ehdotetaan nettomääräisesti 233 milj. euroa ja määrärahojen lisäykseksi nettomääräisesti 95 milj. euroa. Vuoden 2014 toinen lisätalousarvioesitys on siten 327 milj. euroa alijäämäinen. Valtion nettolainanotoksi v. 2014 ehdotetaan 7,4 mrd. euroa.

EKP:n neuvosto päätti, että eurojärjestelmän perusrahoitusoperaatioiden korko lasketaan 0,05 prosenttiin alkaen operaatiosta, jonka maksut suoritetaan 10.9.2014.

15.9.2014

Valtioneuvosto antoi eduskunnalle hallituksen esityksen valtion talousarvioksi vuodelle 2015.

2.10.2014

Valtioneuvosto päätti hyväksyä vuoden 2015 alustavan talousarviosuunnitelman. Alustavat talousarviosuunnitelmat kuuluvat syksyisin toteutettavaan koordinoituun valvontamenettelyyn. Alustavan talousarviosuunnitelman perusteella pitäisi pystyä toteamaan mahdolliset poikkeamat viimeisimmässä vakausohjelmassa esitetystä julkisen talouden strategiasta. Alustava talousarviosuunnitelma pitää sisällään tiedot makrotalouden ennusteista ja oletuksista, julkisen talouden tavoitteista, tulo- ja menoennusteista politiikan pysyessä muuttumattomana, tulo- ja menotavoitteista, talousarvioesitykseen sisältyvistä päätöspäätöksistä toimenpiteistä, unionin kasvu- ja työllisyysstrategian tavoitteista ja maakohtaisista suosituksista ja viimeisimmän vakausohjelman ja alustavan talousarviosuunnitelman vertailusta sekä menetelmiä koskevan liitteen. Vuoden 2015 alustavan talousarviosuunnitelman pohjana toimii hallituksen 15.9.2014 eduskunnalle antama vuoden 2015 talousarvioesitys, joka perustuu pitkälti kevään 2014 kehyspäätökseen, vuoden 2014 lisätalousarvioihin sekä vuoden 2015 peruspalvelubudjettiin.

10.10.2014

Eduskunta hyväksyi vuoden 2014 toisen lisätalousarvion. Eduskunta päätti, että vuoden 2014 toista lisätalousarviota sovelletaan 15.10.2014 alkaen.

21.10.2014

Hallitus päätti vuoden 2014 kolmannesta lisätalousarvioesityksestä. Tuloarviota korotetaan nettomääräisesti 601 milj. eurolla. Verotuloja koskevaa arviota korotetaan 317 milj. euroa. Määrärahoja lisätään nettomääräisesti 77 milj. eurolla. Lisätalousarvioesitykseen sisältyy useita erisuuntaisia määräraha-arvioiden tarkistuksia. Vuoden 2014 kolmas lisätalousarvioesitys vähentää valtion nettolainanoton tarvetta 523 milj. eurolla. Valtion nettolainanotoksi v. 2014 ehdotetaan 6,9 mrd. euroa. Valtionvelan määräksi vuoden 2014 lopussa arvioidaan 96,6 mrd. euroa budjetoidun perusteella. Vuoden 2014 jakamattomaksi varaukseksi jää 123,8 milj. euroa.

23.10.2014

Valtioneuvosto antoi eduskunnalle hallituksen esityksen vuoden 2014 kolmanneksi lisätalousarvioksi.

13.11.2014

Valtioneuvosto antoi eduskunnalle hallituksen esityksen vuoden 2014 kolmannen lisätalousarvioesityksen täydentämisestä. Vuoden 2014 kolmannen lisätalousarvion täydentämisesitys kasvattaa valtion nettolainanoton tarvetta 90 milj. eurolla. Valtion nettolainanotoksi ehdotetaan 7,0 mrd. euroa.

17.11.2014

Hallitus päätti täydennyksistä vuoden 2015 talousarvioesitykseen. Täydennyksesitys sisältää lisämäärärahoja 107 milj. euroa, ja tuloarviota esitetään pienennettäväksi 97 milj. eurolla. Täydentävä talousarvioesitys lisää valtion nettolainanoton tarvetta noin 203 milj. eurolla. Valtio ottaisi ensi vuonna siten 4,7 mrd. euroa lainaa nettona.

20.11.2014

Valtioneuvosto antoi eduskunnalle hallituksen esityksen vuoden 2015 talousarvioesityksen täydentämisestä.

25.11.2014

Eduskunta hyväksyi vuoden 2014 kolmannen lisätalousarvion sekä vuoden 2014 kolmannen lisätalousarvion täydennyksen. Eduskunta päätti, että vuoden 2014 kolmatta lisätalousarviota sovelletaan 1.12.2014 alkaen.

4.12.2014

Valtioneuvosto antoi eduskunnalle hallituksen esityksen talous- ja rahaliiton vakaudesta, yhteensovittamisesta sekä ohjauksesta ja hallinnasta tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta sekä julkisen talouden monivuotisia kehyksiä koskevista vaatimuksista annetun lain muuttamisesta. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi EU:n ns. budjettisuunnitelmien ennakkovalvonta-asetuksen edellyttämät taloudellisen ennustetoiminnan riippumattomuutta koskevat säännökset. Ehdotuksen mukaan valtiovarainministeriössä ennustetoiminnasta vastaavan osaston päällikkö ratkaisisi itsenäisesti esittelystä asiat, jotka koskevat valtion talousarvioesityksen ja julkisen talouden suunnittelun perustana olevia makrotalouden kehitystä koskevia ennusteita.

5.12.2014

Valtiovarainministeriö vahvisti peruskoroksi 0,25 % 1.1.2015 alkaen vuoden 2015 kesäkuun loppuun asti. Peruskorko on 1.7.2014 alkaen ollut 0,5 %.

19.12.2014

Eduskunta hyväksyi vuoden 2015 talousarvion sekä vuoden 2015 talousarvion täydennyksen. Eduskunta päätti, että vuotta 2015 koskevaa talousarviota sovelletaan 1.1.2015 alkaen.

6.2.2015

Tasavallan presidentti vahvisti lain talous- ja rahaliiton vakaudesta, yhteensovittamisesta sekä ohjauksesta ja hallinnasta tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta sekä julkisen talouden monivuotisia kehyksiä koskevista vaatimuksista annetun lain muuttamisesta. Lakiin lisätään EU:n niin sanotun budjettisuunnitelmien ennakkovalvonta-asetuksen edellyttämät taloudellisen ennustetoiminnan riippumattomuutta koskevat säännökset. Laki tulee voimaan 9.2.2015.

9.2.2015

Hallitus neuvotteli vuoden 2015 lisätalousarvioesityksestä. Tulojen 36 milj. euron vähenys ja määrärahojen 312 milj. euron lisäys huomioon ottaen vuoden 2015 lisätalousarvioesitys lisää valtion nettolainanoton tarvetta 348 milj. eurolla, jolloin nettolainanotto v. 2015 nousee 5,1 mrd. euroon. Valtionvelan määrän vuoden 2015 lopussa arvioidaan budjetoidun perusteella olevan noin 100 mrd. euroa, mikä on noin 48 % suhteessa bruttokansantuotteeseen.

12.2.2015

Valtioneuvosto antoi eduskunnalle hallituksen esityksen vuoden 2015 lisätalousarvioksi. Tuloarviota ehdotetaan alennettavaksi nettomääräisesti 36 milj. eurolla. Määrärahoja ehdotetaan lisättäväksi nettomääräisesti 312 milj. eurolla. Vuoden 2015 lisätalousarvioesitys lisää nettolainanoton tarvetta 348 milj. eurolla. Valtion nettolainanotoksi v. 2015 arvioidaan 5,1 mrd. euroa.

24.2.2015

Valtioneuvosto antoi eduskunnalle hallituksen esityksen vuoden 2015 lisätalousarvioesityksen täydentämisestä.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Snellmaninkatu 1 A

PL 28, 00023 VALTIONEUVOSTO

Puhelin 0295 160 01

Telefaksi 09 160 33123

www.vm.fi

ISSN 1459-3394 (nid.)

ISBN 978-952-251-673-2 (nid.)

ISSN 1797-9714 (pdf)

ISBN 978-952-251-674-9 (pdf)